

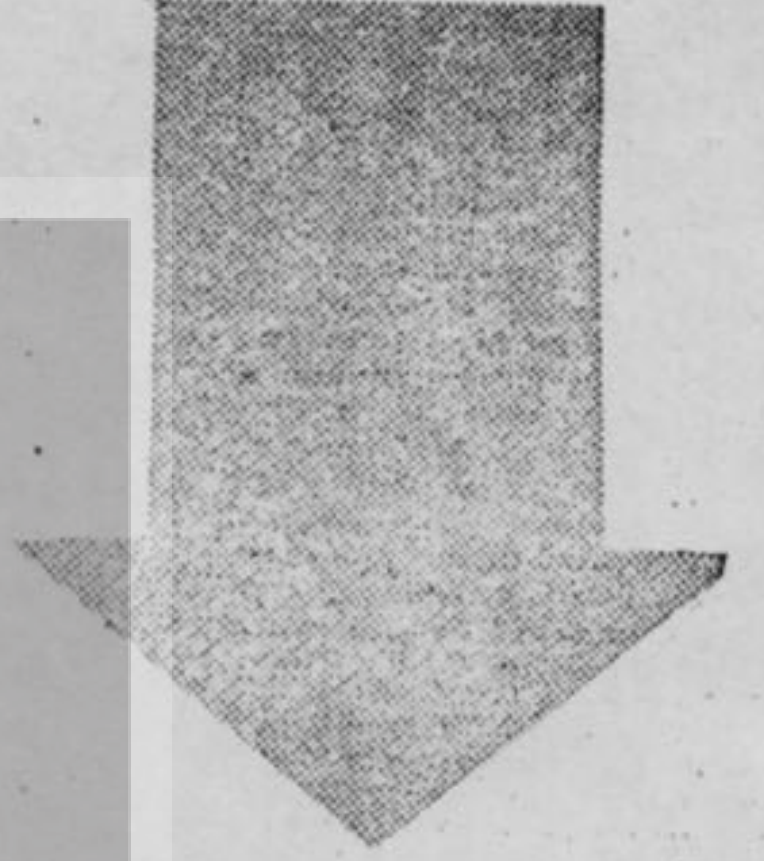
Sosyal Adalet

2 TEMMUZ 1963 SALI

HAFTALIK SiYASi GAZETE

YIL: 1 SAYI: 16, FIATI 1 LIRA

Kürtçülük Hareketi ve Bekata'nın suçu

Devlet vergilerini

Talân edecek

Tasarı hazır!

**Plânın 3 aylık
uygulanmasına dair**

Raporun tenkidi

BAKANLIKTA BİR GÜN

Dikdörtgen yapıların arasından geçtim. İşim olur mu olmaz mı? Çok kapı aşındırır mıyım, aşındırmaz mı yım kuşkusu ile girdim. Odacıları canım buldum. Elaz geldim diyen bakışları umutsuzluğu mu dağıttı. Giysileri bile maviden yana. Gönül açıcı Elle. rinde dosyalar pır pır uçuyorlar. Garplere yoldaş. Yetkililerin odasına «burası» diyor. İçeri giriyorsun ilgi yok. Odacıların dağıttığı umutsuzluk oturur yüreğinin başına. Ne var gibiden, baş sallanır. Üzerine dikilir umut vermiyen, soğuk bakışlar Dilek. çen süzülür filân beye git. Oradan filân beye. Filân beyden filân beye... İşin bitmez Allah, bitmez Beyler biter tekrar beyler yeniden başlar. Gire çıka utanırısın artık. Tatlı canından bıbarsın. Töbe edersin, töbe...

Yetkililer de bilmez işinin sonunu. «Anlaşıldı bu iş buradan olmayacak vilâyete git» Olmayacak ta niçin uğraştırdım. Başından bilemez miydin? Vilâyeti boylarsın «işin Bakanlıktan olacak» derler. Yetkiliye anlatırsın elini başına atar «işim çok» der. Üstelersen, önündeki evrakları yumruklar. «Ver dilekçeni normal seyriyle olur» Oysa bugün sonuncu alman gerekiyor. İşini bitirmeden taşranın yolunu tutarsın. Tutmazsan aç kalırsın Boş uğraşına mı yanarsın? Başkentini yuttu. Şu paracaklarına mı?

Tüm gücü bitmişler koltukta. Sönersin Bakanlık dinlenme yeri. Anlaşın işlerin niçin yürümediğini. Anlaşın beyden beye top olduğunu.

En küçük memur bile yetkili konuşuyor. Ezici bakışları umutlarını bülür. Ögle yemeğinden sonra uyuklu gözlerle süzülönlere ne dersin. Kaçınca rüyanın serüveninde olduğunu tanırlılar. Bir bezginlik uçuşur koridorlarda.

Kapı aralığında süzersin «bir harım, daktilo kursundaymış gibi tik... tak. Anlaşın her şeyi.

M.

YERLİ ASİBONAT

Ayakta Kalabilmek İmkânı

Ne kâhîta olursa olsun, ister sağcı ister solcu görünsün bir diktatör rejimi isteyenlerin ardında daima ve daima «ÖZEL TEŞEBBÜS» adı altında bizi iktisaden köle etmek isteyenlerin gölgesi olduğuna hiç kimse şüphe bile etmemelidir. Özel teşebbüsün samimi olarak karşıtı olup bir diktatör rejiminin tarafıysa görülönlere bile, özel teşebbüs taraflılarını için bugünkü düzenden çok daha, pek çok kere daha tercih edilmelidir. Çünkü, bunları çaresiz bırakmak ve akıllarına bile gelmeyecek şeytanca düzenlerle kendi âletleri haline getirmek için, özel teşebbüsün kurduğu pek şümüllü bir dalavere teşkilâtı faaliyet halindedir.

— O halde ne yapmalı? Basit! Halkı var gücümüzle bir yandan aydınlatmak, «organik toplum» ve «kanun düzeni» anlamlarının bilincine vardtırmak, insan olmanın «niçin» ve «nasıl» sorularını sormak ve bunun cevabını muhakkak öğrenmek için her tehlikeyi göze almakla başladığımız öğrenmek gerek. Bilinçli kütle büyüdükçe, devletin, bir eşkiya grubunun eline düşmesi olanağı azalacaktır.

— Kaba kuvvete karşı direnmek işi 27 Mayıs 1960 da, o kaba kuvvetin hiçbir zaman dayanamayacağı bilinçli zinde kuvvetler tarafından başarılmıştır. Artık bir kaba kuvvet değil, sinsi kuvvetler, mikroplar, bilinç bozucular tarafından tehdit ediliyor. En büyük müttefiğinin ismi «soğukkanlılık» ve «iyimserlik» tir. Bu müttefikleri kendi yanında tutan oyunu kazanacak. Bu konuda en büyük görev, halkı aydınlatmak durumunda olan basın organının bireylerine düşüyor. Sorumluluğumuz son derece büyüktür. Yanlış hareketlerimiz felâketlere sebep olabilir. Yerinde, bilinç ve korkusuz davranışlarımız felâketleri önler. Bizi kötü duruma düşürmek, bilhassa yanlış iş yaptırmak isteyenlerin deneyebilecekleri kötülük çeşitleri hakkında bir sayı verilemez. Sinirlerimizi yıpratmak için her şeyi yaparlar. Para ile tutulmuş şerirlerle devamlı olarak tedirgin ederler. Hakkımızda her nevi iftirayı atar ve yayarlar. Bunu yapmak için muazzam olanakları vardır. Dedikoducu ve sulu insanlar bunların bedava yardımcılarıdır. Çok zor bir ortamda yaşamağa ve çalışmağa zorunluyuz. İşimiz zordur, ama hiçte olursuz değildir. Yaşamak için başka çaremiz olmadığına göre, bu zorluğa katlanacak belki saadeti unutacak, fakat muhakkak başaracağız.

Yılmaz İDİL

İsraf mı? İnsaf mı?..

Hükümet «ancak sessiz soframızın yapıtı. Gerçekte de neymiş biliyormusunuz? Ofisin açığı kapamak için»

A beyefendiler, Kromit şirketi denilen bir yabancıya, bir yabancıya yani, Amerikalılara olan on milyon DOLLAR borcumu, hiç bir şikâyet yokken Ziraat Bankasından ödenmesinemi emir buyururken, ofisin açığı, milyonların açığı ve işsizliği aklınıza gelmedi değil mi?

«Ofisin açığından vuran ışık, gözlerinizi kamaştırınca, gözlerinizi biz işçilerin ekmeğine diktiniz. Atdınız lokmamızı ağızımızdan, açığınıza yama yaptınız.

Üstelik bu yamaların ustalarının Tarım Bakanı (adını da yazalım da tarihe geçsin) Mehmet İzmen bir nutuk irad buyurmuşlar.

Sıkı durun işçi kardeşler, sıkı durun Kavelitler, sıkı durun «Lütfen» İşden kandi kendilerini humasından 83 arkadaş. Gerçekten sıkı durun tüm vatandaşlar. Küçük dilinizi yutmayın. Tarım Bakanının sözlerini buraya alıyorum dikkat edin.

«Biz ekmeği israf eden bir milletiz. Avrupa'da ekmeğin küçük kırıntılar halinde yapıyor ve israf ediliyor. Biz de ise ekmeğin kıtası büyük olduğu için, çoğu yenmeden kalıyor ve atılıyor. Hem ekmeğin ne kadar küçük olursa o kadar az israf olur» Buyurmuşlar.

Adını bilmediğimiz, çeşit çeşit meze'lerle donatılmış, göz ahçı viski sofralarından artan ekmeğin olur ve atılabilir.

Milyonların aç ve işsiz dolayısıyla bu yurdun ekmeğin hesabı bu sofralara göre ayarlanamaz. Aç midelerimize, lütfen elinizi bastırınız, gök gürlemesi gibi homurdanan bir ses duyacaksınız. İşte bu sese kulak vererek ekmeğin ayarlanmasını yaparsanız gerçeğe uyumuş olursunuz.

Gerçi önlenmesi gereken bir şey var bu yurtda, var olmasına ama Tarım Bakanının buyurdukları gibi «ekmeğin israfı» değil. Asıl önlenmesi gereken şey, insafsızlık insafsızlık..

Mehmet TOKATLI

Gençtürk için.

Sosyal Adalet'in 10 uncu sayısında İsmail Gençtürk'ün yürekler acısı bir yazısını okuduk. Gerek kendi yazılarından gerekse hakkında çıkan yazılardan ilgi ile izliyorduk durumunu.

İlerici yayınlar okuduğu için Hasanoğlan'dan Kayseri'ye nakledilmiş. Orada da önce bir hafta, sonra süresiz tart almış. Aydın olma suçundan bir öğrenciyi süresiz tart verenlerin yürekleri hiç mi sızlamaz?

Biliyoruz, bunlar aydın kuvvetler yettiktikçe ipliğinin pazara çıkacağından korkanlardır.

Sosyal Adalettteki bir yazıyı okuduktan sonra bir arkadaş «Okuyanlar ne oluyor, biliyor musun» dedi. Bilmez olur muyum: Sürülüyor, tart alıyor, koltuğuna kurulmuş müdürün korşısında saatlerce bilinçsiz saldırılar dinliyor. Öğretmenlerinden zılgıt yiyor. Yaşamı salt ders kitaplarında sanan arkadaşlarının alaylarına maruz kalıyor. Bütün bunların yanında gerçek aydın olmak için diplomanın yeterli olmadığını, yurdu ortaçağ kuranlığına bürümek isteyenlerin, zinde kuvvetlerin karşısına nasıl nasıl çıktığını öğreniyor, öğretiyor.

Şimdi sana sesleniyorum, kardeşim İsmail Gençtürk: Seni oradan ortaya sürerler ve sonunda süresiz tart verenler, Türkiyeden de çıkaramayacaklar hâlinde.

Hasan MANDAL

sosyal adalet

HAFTALIK SİYASİ GAZETE

2 TEMMUZ 1963

YIL: 1, SAYI: 16

FİYATI: 100 Kuruş

İmtiyaz Sahibi ve neşriyatı

filân idare eden

Mesul Müdür

Cemal Halil SELEK

Umum Neşriyat Müdürü

Kemal SÜLKER

Teknik Sekreter:

Erdoğan ÖZER

İDAREHANE Çağaloğlu,

Molla Fenari sokak No:

30-32 (Vatan Matbaası)

Tel: 229315

ABONE:

3 Aylık 10 lira

6 Aylık 20 lira

1 Yıllık 40 lira

Yurt dışı abonelerde posta

ücreti abone bedeline eklenir

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 liradır. Renkli

ilânlar özel tarife tabidir.

Dizildiği ve basıldığı yer:

Vatan Matbaası — İstanbul

HAFTANIN OLAYLARI

Demec

Kürtçülük Hareketi ve Bekata'nın suçu

İkiyönetim'in uzatılmasını isteyen hükümet teklifi Mecliste görüşülürken, Millî Savunma Bakanı Sancar «kökü dışarda» faaliyetlerden söz etmiş ve suçluları yakalamanın kolaylaşması için Sıkıyönetimi gerekli bulmuştu. Kökü dışarda faaliyetlerin neler olacağını da yakında halk efkârına anlatacağını bildirmişti. Bir ara Bakan, söz konusu kökü dışarda faaliyetlerden kürtçülüğü kastetmediğini ULUS'a verdiği demeçle de açıklamıştı.

Halka duyurulacağını söylediği tehlikeli hareketlerin ne olduğunu hafta sonunda Sancar değil, İçişleri Bakanı Bekata bildirdi. Açıkladığı ve sanıkların tanıttığı konu ise «kürtçülük» hareketleriyle ilgili idi. Bekataya göre; topraklarımızda bir kürt devleti kurmak isteyenler vardı. Bunları komünist ve milliyetçi olarak iki gruba ayırmak mümkündü. Yakalanınlar, kökü dışarda bir grupun Türkiye'de bölücü, ayrıcı, ve tahrik edici faaliyetlerini yönetmekte idi. Bunlardan tevkif edilen Musa Anter, Yaşar Kaşya, Enver Aytekin Türkiye İşçi Partisinin de üyesi bulunuyorlardı.

Bu açıklama üzerine, T.I.P.'nin sömürçülere, gericiilere ve ihtikamcılara cephe alması yüzünden satışmayı başlıca görev sayan bir gazete manşetine «bir kısmı Türkiye İşçi Partisine kayıtlı olan» ibaresini koydu. Ötekisi de «sanıkların çoğu T.I.P. üyesi» demek yalanını kattı.

Şu çok iyi biliniyordu ki T.I.P. memleketin bütünlüğüne, milleti ile bölünmezliğine karşı suç işleyenlere veya bu gibi hareketlere teşebbüs edenlere karşı idi. Memleketin ve milletin bütünlüğü en başta ve en önce dikkat edilen, korunan bir varlıktı. Kimden, nereden ve ne şekilde gelirse gelsin toprak bütünlüğümüze ve milletçe uygarlığımıza kavuşmamıza cephe alanlara vatansever hiç kimse, hiç bir teşekkül, hele T.I.P. gibi bütün amacı Anayasayı tasta mam eksiksiz ve kısıntısız uygulanmayı başlıca şiar edinen toplumdaki bir parti ne göz yu mabilirdi, ne de ondan yana olabılırdi. Tevkif edilenlerden üç kişinin T.I.P. li olmasının konu ile en ufak bir bağı yoktu. Her parti gibi T.I.P. de üye olma kanunî ehliyetini her vatandaşın açığı. Bundan dolayı, olaya adı karışan 3 kişinin T.I.P. li olmasının veya olmasının bir önemi yoktu. Her parti içinde suç işleyecek vatar daşlar çıkabilirdi. Netekim en eski tecrübeli parti olan CHP de bile, bu partiden milletvekili ve senatör seçilebilenler, uzun bir süre partinin en yüksek organlarında görev alanlar içinde dahi cunta ile işbirliği yaptığı iddia edilenler olmuştu ve CHP şimdi bunları tasfiyeye hazırlanıyordu. Fakat herkes biliyordu ki, CHP'ilerden bir kısmının Anayasaya karşı hareket edenlerle işbirliği yapanlarının bu ferdi fiilleri, CHP yi ilzam etmezdi. Nasıl ki adı kürtçülük hareketine katılan üç T.I.P. linin de şahsî suçları veya fiilleri T.I.P. i bağla-

mazdı.

Bu bakımdan İçişleri Bakanını Bekata, devlet ve hükümet adamı olarak partilere karşı tarafsız olma vazifesini sanıkların hangi partiye üye oldukları ile hükümet adamı olarak partilere karşı tarafsız olma vazifesini ihlâl ediyordu. Sanıklar arasında bulunanlardan üçünün T.I.P. li olduğunun açıklanması kendisinin T.I.P. 'ne karşı hasmane bir tavır takındığını da gösteriyordu. Üç vatandaşın şahsî mahiyetteki fiilleri yüzünden, onların T.I.P. li olduğunu belirterek halkoyuna T.I.P. i güphe altında bırakıcı harekette bulunması Bekatanın görevini kötüye kullandığının belirgin belgesi idi. Biliniyordu ki T.I.P. memleketin bütünlüğüne, milleti ile bölünmezliğine karşı suç işleyenlere ve ya bu gibi suçlara teşebbüs edenlere kanunların tayin ettiği cezaların verilmesini pek tabii karşılayacaktı. Fakat aynı zamanda ölümlü vatandaşlara Anayasada tanıyan temel hakların ve özellikle 12. Maddesinde belirtilen din, ırk, mezhep ayırımı gözetilmeyeceği hakkındaki hükümün de eksiksiz, kesintisiz uygulanmasını istiyordu.

Alevî mezhebinden ve kürtçe konuşan vatandaşlarımızla sünî mezhebinden ve başka dinden ve dilden vatandaşlar arasında hiç bir ayırım gözetmemek gerekti. Hükümetin şu tumu terör ve baskı metodlarına müracaatla gerçekleri görmemek ve Anayasaya hak mahrum olamazdı. Onun için de İçişleri Bakanı son açıklamasında sanıklardan üçünün T.I.P. li olduğunu söylemekle hafiflik yapmış, Anayasaya aykırı yol tutmuştu. Bu hareketi, herhalde T.I.P. Merkez Yönetim Komitesi ele alacak ve gereken cevabı verecekti.

Karar

Ortak Pazara Girdik ama...

Memleketimiz için çok önce alınan bir karara varıldı: Avrupa Ortak Pazarına Türkiye'nin girmesi uygun bulundu.

Bu çok önemli kararlar ilgili olarak bilinenler, işin önemine nispetle çok azdı. Türkiye'nin hangi şartlarla Avrupa Ortak Pazarına alındığı açıklanmıyordu. Bizim ileri sürdüğümüz ilk şartlar nelerdi, Altıların uygun buldukları ve ittifak ettikleri konular nelerdi, biliniyordu. İlk önce bizim 12 maddemizin Altılarınca alınması isteniyordu. Sonradan bunun üçe indirildiği açıklandıydı, sonu yine biliniyordu. Ortak Pazar Millî Plân fikri ile de bağdaşamayacağı. Ortaklar birbirlerine uygun bir ortak ekonomi izleyeceklerdi. Altıların çok gelişmiş ülkelerdi. Fakat Türkiye plâna göre kendi meselelerini çözümlenecek ve devlet sektörüne önemli görevler verecek durumdaydı. Ortaklar bunları idurmayacaktı. O takdirde Ortaklıktan Türkiye'nin kazancı ne olacaktı? Bu sorunun da tam karşılığı açıklıkla verilmiyordu.

Hükümet «açık rejim» içinde Adeta kapalı iş görüyordu. Ortak Pazarla olan münasebetleri safhaları ile halk oyuna sunmuyor, tartışılmasına yanaşmıyordu. Hükümet kısa vadeli bir iş sayıyordu Ortak Pazara girmeyi. Bazı ihracat mallarına müşteri bulununca işler kolaylaşacak sanıyordu. Oysa Türkiye plânla muasır medenî yet seviyeye ulaşmağa mecburdu. Ortak Pazar, Türkiye'nin bu amacına yardım yapacak mıydı?

T. İ. P. Genel Başkanı M. Ali Aybar (Anayasanın Savunucusu)

Kesinlikle belirtilemiyordu. Ortak Pazar Türkiye'de bugüne hakim durumda olan ekonomik kuvvetlerin bir kısmını daha da zenginleştirerek ve kuvvetlendirecekti. Ticaret burjuvazisi ile toprak ağalarını geliştirici bir nitelikte olduğu anlaşılan Ortak Pazara katılımın zararları yakında anlaşılacaktı. Hükümetin sandığı gibi Türkiye Ortak Pazara girmezse Batı ittifakı dışında da kalmayacaktır. Fakat bir kısım çevrelerin ekmeği ne yağ süren Ortak Pazara katılımın esrar perdesi artık kablur mahiyetinde.

Tasarı

Devlet gelirini Tâlân Edecek Tasarı Hazır!

Meclisten gizlice çıkarılmasına çalışılan bir kanun tasarıları var:

Serbest malî müşavirler kanunu.

Devlet vergilerinin tâlân edilmesini kolaylaştıracak mahiyette yürürlükte bulunan bu tasarı etrafında dönen dolaplar dikkati çekiyordu. Ne başında, ne de Meclis koridorlarında üzerinde durulması istenmeyen bu tasarı basın mensuplarının da dikkatinden kaçmıyordu. Oysa tasarı için Avrupa'da ve diğer memleketlerde benzeri var, basit bir malî kanun deniyordu. Malî muamelelere halkın ilgisizliği belirtilerek tasarıya eğilmek istenen geçitiriliyordu. Oysa bu tasarıya göre piyasada kendileri için serbest çalışan malî müşavirler, bir anda âdetâ devlet adamı oluverecekti. Bir tacir veya sanayici bir malî müşaviri çağırarak, devlete vereceği vergi ve kazanç beyannamelerini kontrol ettirecekti. Bu kontrol karşılığı da serbest malî müşavir aralarında anlaşmaları bir parayı verecek ve anasının ak süti gibi helâl edecekti. Memur durumuna getirilecek müşavir de o beyannamenin «doğru» lüğünü onaylayacaktı. Böylece o önceden hesapla narak, verilmesi gereken vergi miktarına göre ayarlanmış bryan nameler yetkili devlet uzman ve müfettişi tarafından kontrol edilmiş oluverecekti. Her ne kadar tasarıda Malîyenin dilerse bu tasdik edilmiş beyannameleri de incelemesine dair hüküm konulmuş olsa da maddenin işlemesi çok güç olacaktı.

Tasarı, kalkınma için iç gelire ihtiyacı olan memleket hazinesine girmesi gereken vergilerin kaçırıl-

masına ve kitabına uydurulup özel sektör erbabının kâsasında bir rakılmasına çok müsaitti. Hazine aleyhindeki bu tasarı Meclisten geçirilmek istenen hâlinin önemi bilenenler, tasarı'nın kimse tarafından önceden bilinmemesine de çalışıyorlardı. Bir avuç insanın yapmağa çalıştığı bu el çabuluğu yüzünden, Meclise sevkinde, kanun acele konulara ait olmadığı halde, normâl komisyonlarda müzakere edilmiyor, geçici bir komisyona havalesi sağlanıyordu. Komisyon, Tüzük gereğince tasarıyı müzakereden 48 saat önce metnini elde etmek durumundaydı. Fakat tasarı, komisyon toplantısından önce bastırılmamış ve dağıtılmamıştı. Bazı milletvekilleri tasarıyı güç elde edebilmişti. Okuyamadan katıldıkları komisyon da fazla müzakere ettirilmeden geçiş tirilmesine çalışanlara rastlanıyordu. Ayrıca Meclisten de ivedilikle geçmesi için teşebbüsler de başlanıyordu.

Meclisten gizlice geçirilmek istenen tasarı hakkında ileride daha ilginç bilgiler sunacağımızı umuyoruz.

Vergi ile dövizi

kaçıran kaçırana..

İstanbulda da bir ticaret limited şirketi sahip ve müdürü olan Waner Vines ile şirket memurlarından Mehmet Tiğ, yurt dışına gönderdikleri iç fındıklar bedelini yurt dışında bıraktıklarından, 1.121.450 lira 50 kuruş para, 15'er yıl ağır hapis ve bu kadar süre ticaretten men cezasına çaptırıldılar.

Ayrıca, İlyâ Benyas ve Halit Arslan aleyhine vergi kaçakçılığı yaptıkları iddiasıyla açılan dava da sonuçlandı. Sanıklar, Budapeşteden gönderilen Monak 700 marka 70 kamyon ve bir kısım oto lastiği için ödemeleri gereken rüsumu 700 bin lira eksik ödemek suretiyle vergi kaçakçılığı yaptıkları için birer yıl ağır hapis ve 3.758.759 lira 95 kuruş para cezasına, 651.439 lira 30 kuruş nisbî harç ödemeğe mahkûm edildiler.

Hüküm giyen şahıslar para cezalarını ödemedikleri takdirde her üç lira için bir gün hapis yatacaklardır.

Partiler

T.I.P.'in Gölcük Kongresi

Türkiye İşçi Partisinin Gölcük İlçe Kongresi Pazar günü yapıldı. Kongrede T.I.P. Genel Başkanı M. Ali Aybar, T.I.P. nin Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı Merkez komitesinden Genel sekreter Orhan Arsal, Cemal Hakkı Selek, ayrıca İstanbul ve İzmit ten bir çok partili hazır bulunuyordu. Delegelerden Tahsin Kayungeldi, Basri Dede, Necla Yeldan, Sabahattin İstanbullu çok önemli konuşmalar yaparak T.I.P. 'e niçin girdiklerini açıkladılar. Çektikleri acıları anlattılar. Sabahattin İstanbullu «sofrayı kuran bizler, yiyenler başkaları» dedi ve neden kendilerinin bu duruma düşüklerini anlattı.

Ağırnaslı, Meclisteki tasarıları anlattı grev tasarısı Senatoda görüşülürken yaptığı konuşmayı tekrarladı. Orhan Arsal genç konuları açıkladı. Aybar işçi ücretleri hakkında süregelen uygulamalar etrafında bilgiler verdikten sonra ücret sisteminin tenkidini yaptı. Asgari ücretlerin düşüklüğünü belirtti ve son olarak da, İçişleri Bakanının, kürtçülük hareketi yüzünden tevkif edilenlerden üç kişinin T.I.P. üyesi olduklarına işaret edilmesinin nedenleri üzerinde durdu. Aybar, İçişleri Bakanını Anayasaya aykırı olarak tarafsızlıktan uzaklaştığını söyledi. olayla partinin en ufak bir ilgisi ve ilişiği olmadığı halde üç kişinin partili olmasının açıklanması suretiyle T.I.P. i halk nazarında güphe altında bırakmak amacı güdüldüğüne değindi ve İç İşleri Bakanını, görevini kötüye kullanmakla suçladı.

Bu sırada Millet Partisi İl İdare kurulunun telgrafı okundu. Telgrafta şöyle deniyordu: «Vatan ve millet hizmeti uğrunda büyük hissesi olan işçilerimizin mümes sili sıfatını taşıyan T.I.P. in gölcük ilçe kongresi Türk Milleti için hayırlı ve uğurlu olsun»

Bütün konuşmalar gibi, bu tel de delege ve dinleyicilerin coşkulu alkışları ile karşılandı. Şevki Erçençan, Cemalettin Ünlü, Yaşar Cengiz, Basri Dede, Tahsin Kayungeldi, Kemal Üreten, Şükrü Yayın, Uyanık Elimböz, Abdullah Ulubay ilçe yönetim kuruluna seçildi.

T.I.P. Kırklareli müteşebbisleri

Türkiye İşçi Partisi Teşkilatını genişletmek için muhtelif illerde kurucuları tesbit ediyordu. Bir çok istekler vardı. Ama her isteyene T.I.P. il müteşebbis kurulu yetkisi verilmiyordu. Bu arada Kırklareli'den 2 kişi T.I.P. e üye oldu ve il müteşebbis kurulunun kurulması için Genel Merkezdten yetki istedi. Merkez Yönetim Komitesi, aŞaban Yıldız'la Şaban Eriç'i Kırklareline gönderdi. Çevrede inceleme yaptırdı. Kurucu olması muhtemel partilerle görüştürdü. Nihayet verilen raporun müsbet olması üzerine Merkez Yönetim Komitesi Kırklareli T. İ.P. müteşebbis heyetinin teşkiline karar verdi. Ayata Beğenel'in başkanlığında ve Sadık Gökusu'nun sekreterliğinde kurulan müteşebbis heyette yer alanlar şunlardı:

Fahri Seçkin, Enver Bayaz, Şevket Öztaşkın, Rahman Üşke, Atilla Demiralp, Eyüp Öner, Mahmut Kunlum, Refik Uludağ, Emine İnek.

MECLİS

Milletvekilleri kimden yana?

Millet Meclisi ile Senatö arasında ihtilaf konusu kanun tasarılarından biri ikinci defa Millet Meclisine geliyor.

İhracatı geliştirmek için bazı vergi, resim, harç ve sair mü kellefiyetlerden özel teşebbüsü muaf tutmak veya şimdiye kadar tahsil edilen bir kısım vergi, resim ve harçları iade etmek yetkisini hükümete tanıyan tasarı Millet Meclisinde kabul edildiği halde Senato red detmişti.

Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı ve arkadaşları, bu tasarı kanunlaş tığı takdirde tamamen yasama organlarına ait bir yetkinin hükümete tanınması suretiyle Anayasasının ihlâl edilmiş olacağını belirtmişler ve bu tasarı sayesinde işçiden kesilmiş vergilerin işverene iade edilmesi gibi haksız bir durumun ortaya çıkacağına dokunmuşlardır.

Bu haklı itirazlar karşısında Senatö sağduyu ile hareket ederek hükümet tasarısını geri çevirmişti.

Millet Meclisi Geçici Komisyonu, bunun üzerine, tasarıyı geçen hafta tekrar görüşerek kabulünde ısrar etti. Genel Kurulda öncelik ve ivedilikle görüşülmesi isteğiyle Millet Meclisi Başkanlığına sunulan tasarı nun bu defa milletvekilleri arasında sert tartışmalara yol açacağı tahmin ediliyor.

Hükümet

Yeni bakanlar Ne getirecek?

CHP. de su yüzüne çıkan huzursuzluk, CHP nin tabanında yer alan partilileri tatminsizlik ten geliyordu. CHP statükocu olmuş ve ilkelerinden birçok tâviz vermiş, üstelik «iktidar» dan nimet bekleyen «mideci ler» in bir kısmı da tatmin edilmemişti. Partizan idareciliğ in yararlarını görenler, şimdi ki gidipden eskisi kadar memnun olmuyordu.

Devlet işlerinin hiç de iyi gitmemesi, Anayasada yer alan ilkelerin hayata geçirilmemesinden geliyordu ama, bu gerçeği kabul etmediği anlaşılan İnönü, kabahati bakanlık sayısına yüklemeyi tercih ediyordu. Onun için de yeni bakanlıklar yeni bir «umut» getirecek, «hele yerlerine ısınsınlar», di, «kadroları tamamlansın...» gibilerden oyalamalardan sonra işlerin yürüyememesi Bakanların kişiliğine yükletilecekti.

Gerçekte bu tedbirler de halk kütlelerinin beklediği sonucu vermeyecekti. Bir kısım CHP li ve koalisyon kanadına girmiş partilerin «ikbal» cillerine sandalyalar sağlanacaktı. Bakan sayısına yenilerinin eklenmesini, Bakanlara yardımcılar verilmesinin zorunlu olduğunu anlatan Başbakan, bu yeni bürokratik ameliyenin halk kütlelerine ne getireceğini anlatmıyordu. Demokrasi her şeyin hal kın önünde konuşulup tartışılması, halkın eğilimlerine önem

Başbakan İnönü ve gazeteci (Yeni bir şey var mı?)

verilmesi düzeni idi.

Fakat İnönü, Anayasa savunuculuğu yaptığı halde sosyal anayasamızın halkın yararına çalışmaları açıklama gereklerine pek o kadar önem vermiyordu.

Bakanlara Yardımcılar!

Kabinede yapılan geniş teşişikliğinin Başbakan İnönü'yu bir türlü tatmin edemediği anlaşılıyordu. İnönü, şimdi de ortaya yeni bir mes'ele atıyor Bakan yardımcılıkları istiyordu.

CHP Büyük Millet Meclisi Grubu'nun geçen hafta yaptığı bir toplantıda konuşan CHP Genel Başkanı, «Vatandaş — Hükümet münasebetlerinin daha iyi bir zeminde oturulması, halk dileklerinin ve kamu hizmetlerinin daha süratli görülebilmesi maksadıyla, Bakanlık ve Bakanlıklar teşkilâtında değişiklikler yapacağız. Bakan yardımcılıkları ihdas edilecektir. Bunun zarureti anlaşılımsır. En kısa zamanda bunu gerçekleştireceğiz.» diyordu.

Üç farklı gelenekteki partiden derlenmiş bir kabinedin bakanlarıyla baş edemeyen İnönü'nün bir o kadar da bakan yardımcısı ile hükümeti nasıl yöneteceği, politik mehareetine en çok güvenenlerin dahi merak konusu oluyordu. Kaldıkı Bakanlık sayısı da arttırılacak ve belki de İnönü daha rahat bir kabine için çekilecek, yeniden başbakan olacaktı.

Tuhaf bir mantık!

Başbakan İnönü Ortak Grup toplantısında şunları bildiriyor du:

«Hâdiseler göstermiştir ki, memleketin, devletin hayatına kastetmek isteyen her ter tip, gerekçe olarak CHP nin aleyhinde olmaktan başka bir maksatları olmadığı iddiasını kullanmışlardır. Bunlar da gösteriyor ki demokratik rejimin, Anayasa nizamının kuvvetli desteği CHP dir. Memleket aleyhindeki her tertip, CHP ile uğraşmak zorundadır.»

Bu mantık silsilesinin devamını getirecekti:

CHP ile uğraşanlar vatana ve Anayasaya karşıdır.

Bu görüş ise antidemokratik düşünce sisteminin tâ kendisi idi. Elbette vatandaşlar her parti hakkında tenkidçi, yerici ve ya övücü görüşlerini belirtebilirlerdi. Anayasamızın tâ kendisi bu iklimi getirmişti. Şimdi Başbakanı nbu mantığı toplumdaki eğilimleri ve halk oyunun yönünü iyi görmeye balamasın dan ileri geliyor olmalıydı. Halk, CHP den çok soğumuşt u. İnönü, bu soğumayı önlemek için çok nazik bir mantık akışını ortaya atıyordu.

Çelikbaşın başı derte

Her devrin kabinesinde yer almakta büyük hüner gösteren Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş geçen Çarşamba günü hesap vermek üzere Millet Meclisi nin huzuruna çıktı.

Çelikbaş'ın çeşitli tasarrufları önce basında ele alınıp tenkid edilmiş, sonra mesele CHP Grubu'na getirilmişti. Fakat gerek basındaki iddialara verilen cevap lar, gerekse CHP'lilere verilen izahat, Çelikbaş hakkındaki şüpheleri tam mânasıyla giderememişti. AP Milletvekili İhsan Ataöv'ün verdiği bir önerge üzerine açılan genel görüşmede Çelikbaş'tan aş ağıdaki ithamların cevaplandırılması istendi:

1) 3659 sayılı kanun hükümlerine rağmen kadrolu makamlara çok yüksek ücretlerle ve tek taraflı mukavelelerle personel tayin dip, kanunsuz ödeme yapmak.

2) Ereğli Kömür İşletmesi Müdür Muavinini Genel Müdür yapılarak işletmeyi zarara sokmak, sonra da onu Genel Müdürlük'ten alma mecburiyeti karşısında Amerika'da bir kömür müşavirliği ihdas edip 55 bin lira harcırahla 7500 lira maaş vermek,

3) Kayseri Şeker Fabrikası'nda Burdur'lu akrabası Şükrü Kuzucu'yu ihdas edilen bir kadroya dış doktoru, Semiha Kuzucu'yu merkezden emirle eczacı tayin ettirmek,

4) Burdur Şeker Fabrikası Veznedarlığı'na ağabeyi Enver Çelikbaş'ı dolgu ücretle tayin etmek,

Daha neler...

5) İzmir Basma Sanayi Müdürü Mehmet Erdoğan'ın mahkemeye intikal eden sulistimaline rağmen, müfettiş raporunda Bakan

lık emrine alınması istenirken Japonya'ya milyonlarca liralık dik iş makinesi mübayaasına göndermek,

6) İstanbul Alım Satım Mağaza sına yeğni Burhan Çelikbaş'ı avukat tayin etmek ve Migros'a kendi yerine müdür yapmak,

7) Selâhattin Akyol'un henüz açılmayan bir davası için Sümerbank'ın 30'dan fazla avukatı olduğu halde 25 bin lira'ya eski Temyiz Başkanı Bedri Köker'i avukat tutmak,

8) 1954'te Ticaret Bakanı iken Jandarma Yüzbaşılığında istifa ettirilip Özel Kalem Müdürü yaptığı Yaşar Tokan'ı Bakına Kimya Genel Müdür Muavini yapmak, mesleği müsait olmadığı, yabancı dil bilmediği halde iki ay Avrûpa'da Grev Kanunu'nu tetkike göndermek,

9) Bütçesi olmadığı halde 80 bin lira münakale ile lisan bilen daha tecrübeli, kıdemli olan müfettişler dururken bir sene süre ile Sabri Sayar'ı İngiltere'ye göndermek,

10) Müfettiş Cahit Oğuz, Tarım Bakanlığında müfettişlik selâhi stini kötüye kullandığı, Kütaca bey'de teftişte iken İstanbul Ankara'da bulunmuş gibi para alma,

Alkış ve tahminsizlik

11) Hayri Baran firmasının hukuk müşaviri olan bakanın akrabası vasıtasıyla bu firmaya gayrikanuni kazanç sağlamak.

Bu ithamlara Çelikbaş'ın verdiği cevaplar, kolalisyon milletvekilleri tarafından alkışlanırken AP' liler sükût içinde dinliyorlardı.

Bu arada, Sümerbank Genel Müdürü Selâhattin Akyol'un emekliye sevk edilmesindeki usulsüzlük lere dair bazı vesikaların AP'li Milletvekili Bahri Cömert tarafından açıklanması üzerine Çelik baş oturduğu yerden «Bu vesika lar bunların eline nasıl geçmiş? Cetedir bu teşkilât.» diye bağı rıyordu. Daha sonra söz alarak Akyol'un yolsuzlukları olduğunu ve bu yüzden kendisini mahkemeye sevk ettiğini bildiriyordu.

Genel görüşmenin sonunda muvafıklara göre Çelikbaş temiz çı kmıştı, muhaliflere göre şüpheler tam olarak dağılmamıştı. Fakat genel görüşmenin en enteresan ta rafı, İhsan Ataöv'ün Çelikbaş'ı it ham ederken vaktiyle CHP aleyhinde yaptığı konuşmaları hatırlat ması üzerine CHP'li milletvekilleri nin «transfer» bakanı savunmaları oldu!

ADALET

Gaziantep'te Açılan dâva

Gaziantep'te üç T.İ.P. li bir tertip sonunda tevkif edilmişti. Olayı yerinde incelemek üzere Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Komitesi üç kişilik bir inceleme kurulunu Gaziantep'e gönderdi. İhsan Üngör Başkanlığındaki heyette Avukat Cenani Güngör dü ve Avukat Halit Çelen bulunuyordu.

İncelemeler, sorgu yargıcının gerekçeli bir kararla tevkifi kaldırdığını, fakat üst mahkemeye yapılan itiraz üzerine tevkifin devamına karar verildiği anlaşılıyordu. Bir kısmının dosyası ise hâlâ savcılıkta idi. Basit bir soruşturma sanıkların Emniyet müdürlüğünde 56 saat tutulduklarını gösteriyordu. Bu, Anayasaya aykırı idi. Hemen bir dilekçe yazıldı hem valiye,

hem C. Savcısına verildi. Burada Gaziantep Emniyet Müdürü ile Birinci Şube müdürü hakkında dâva açılması isteniyordu. Ayrıca bu haksız tutuşları dolaylı da devlet aleyhine 5000 liralık tazminat davası açılması için teşebbüse geçildi.

Bir dâvaya şahitlik için mahkemeye giden Reşit Üçkırın'ın Emniyet Müdürlüğünce hemen nezarete alınması ile başlayan tertip, olay mahkemeye intikal edince olanca çıplaklığı ile taya çıkacaktır.

Kacakçı Çavuş Mahkûm oldu

İzmirdeki NATO Karargâhında, 27 Mayıs 1960 tan önce patlak veren Milletlerarası bir skandalın karanı Amerikalı çavuş Mc Couston, nihayet geçen hafta 6 ay 5 gün hapis ve 155 bin lira para cezasına mahkûm edildi.

NATO mensubu olmanın sağladığı dokunulmazlıkla bir çok Amerikan subay ve assubaylarının yurt dışına döviz kaçırdıkları ve bu sayede astronomik kazançlar sağladıkları Türk polisine biliniyor ve faileri takip ediliyordu. Fakat, NATO personelinin dokunulmazlığı dolayısıyla gerekli suç delillerini ele geçirmek imkânsızdı.

İşte, Çavuş Mc Couston, kaçırdığı dövizlerin dekontlarını muhtevi dosyayı polise kaptırdığı için yakayı ele vermiş ve böylece büyük bir döviz kaçakçılığı meydana çıkmıştı.

Türk polisi, Mc Couston'un dosyasını ele geçirdikten sonra suç ortaklarını da tesbit ederek tevkif etti ve soruşturmayı genişletmeye başladı. Fakat ne olduydu bundan sonra oldu. Gerekle Amerikan makamları, gerekse o zamanki hükümet, tahkikatı önlemek ve meseleyi örtbas etmek için görülmemiş bir baskı faaliyetine girişmişti.

O zamanki hükümet telâfta idi; çünkü, Mc Couston'un dekont doyasına döviz kaçakçısı olarak adı girenler arasında iktidar partisine mensup tanınmış şahsiyetler bulunuyordu. Üstelik soruşturma genişletilirse, dışarıya döviz kaçıran NATO mensubu Amerikalıların bir kaç çavuştan ibaret kalma yacağı, yüksek rütbeli Amerikan subaylarının da kaçakçı olarak ortaya çıkacağı anlaşılıyordu.

Fakat hakikat gün gibi ortadaydı. Gizlenecek tarafı yoktu. NATO'daki Amerikan personeli geniş çapta döviz kaçakçılığı yapıyordu. Tahkikat heyetlerinin gelişini İzmirdeki Amerikan personelinin kitle halinde geriye çekilişi takip etti. Hatta o zaman NATO Karargâhı Komandanı olan dört yıldızlı Amerikan Generali Harkins'in de bu sebeple geriye çağrıldığı söylendi.

Kaçakçılık dosyasında isimleri bulunan İzmirli tanınmış zenginler, 27 Mayıs devriminden sonra adalete teslim edildiler.

NE DEDİLER, NE DİYORUZ?

Millet malının Korunması

Devlet iktisadi teşekküllerinin yeniden düzenlenmesi, iyi bir yola sokulması gereği üzerinde genel bir anlaşma var, ama bu düzenlemeğin ne yönde ve nasıl yapılması gerektiği konusunda fikirler ayrılıyor. İktisadi devletçiliğin zorlukları üzerine yayınladığı yazıda Suat Aray özellikle denetim ve kontrol zorlukları üzerinde duruyor. Onun deyimi ile «her hangi bir sermayenin selâmeti», yani çıkarı edilmeyip iyi kullanılması «sermaye sahibinin yakın alakasına bağlıdır». Özel sermayede bu ilgilenme «en yakın derecesindedir.» Oysa devlet sermayesinin «selâmeti» hiç bir zaman özel sermayenin «selâmeti» kadar sağlanamaz. Bunun sebebi de, yazarın göre «insan tabiatıdır, çünkü «insan tabiatı», yaradılıştan, kişinin kendisine doğrudan doğruya değil; miyeni konulara karşı fazla bir ilgi duymasına, onu yakından izlemesine elverişli değildir. Bundan dolayı da, ne gibi bir denetim ve kontrol sistemi konulsa da devlet sermayesinin korunması ve iyi kullanılması gereği gibi sağlanamamaktadır.

Devlet işletmeciliği ile özel işletmeciliğin kıyaslanmasında ikincisinin birinciye üstünlüğünü savunanlar hemen her zaman başlıca delil olarak bunu ileri sürerler: Özel sermayeci kendi malını işlettiği, kendi çıkarı için çalıştığından daha başarılı olur. memurlar eline kalmış devlet işletmeleri ise kurtarılmaz boğulur, sahihsiz kalır. Bu da «insan tabiatı» icabıdır.

Oysa, modern psikoloji doğuştan şeklini almış, belirli somut eğilimler gösteren bir «insan tabiatı» kabul etmiyor. İnsan yavrusu dünyaya çok genel nitelikte bir takım istidatlar, sınırlamalar, irsi imkânlarla gelir. Bu istidat ve imkânların ne derecede, ne yönde gelişeceğini, somut olarak ne şekil alacağını toplumsal şartlar tayin eder. Kişinin kendi özel

çıkartı için, kâr için, üretim ve işletmecilik «insan tabiatı»nın değişmez bir gereği değildir; belirli tarihsel şartlar altında meydana gelmiş bir üretim ve işletmecilik şeklidir. Böyle bir sistem içinde doğup büyüyen kişiye bu «sosyal değer», yani hep kendi çıkarını gözetme ve «kâr» etmek için üretimde bulunan, bir davranış eğilimi olarak yerleşir, bu ona gayet tabii, hatta zorunlu gibi gelir.

Bugünkü şartlar altında bile sorumluluğunu üzerine aldığı devlet işletmelerini yakın bir ilgi ile yöneten kimseler bulunabilir. Plâncılar kendi çıkarlarıyla ilgili sebepler yüzünden mi istifa ettiler? Koca bir hastahânenin, Hacet Tepe hastanesinin, dünya çapında değerli hekimleri çıkar hesabı ile mi özel muayene açmaktan vaz geçip mütevazî maşavria yuvarlanmışlar? Bugün devlet teşekküllerinde ne yöneticiler, müfettişler vardır ki, işleri gereği gibi çevirememekten, tavsiye ve şikâyetlerinin devkate alınmamasından ve dış müdahaleler der üzüntü duymaktadırlar. Bugünkü şartlar altında bile devlet teşekküllerini etkili bir şekilde denetleyip kontrol etmek, onları toplum yararına düzenleyip işletmek mümkündür. Bu yapılamıyorsa sebebi, «insan tabiatı»nda değil, toplumun ekonomik—siyasal sisteminde.

B.R.

Teknik Öğretim ve Teknik Kadro

Kalkınma ve sanayileşme çabasına giriştiğimiz bu dönemde teknik kadro ihtiyacı önemli bir mesele olarak belliyor. Bu meselenin mühendislik ile ilgili yanını ele alan Suat Aray İdaresi Müdürü Cahit Çeçen ilginç ve önemli bir noktaya dikkati çekiyor. Kalkınmanın gerçekleşmesi için yüksek mühendislere olan ihtiyacı belirttikten sonra asıl meselenin yüksek mühendis sayısını artırmak için yeni öğretim kurumları açmak olmadığını belirtiyor. Kanaatine bugün mevcut üç öğretim müessesesi Türkiye'nin yüksek mühendis ihtiyacını karşılamaya ye-

terlidir, yalnız bu uzmanlara mesleki ehliyetlerine uygun seviyede işler verilmelidir. Kendisi 30 yıllık meslek hayatında y. mühendislerin kullanılmasını gereken işlerde kullanıldığını, nâdirin görmüştür. Normal olarak bir mühendisin, hatta teknikerin yapacağı rutin işler y. mühendise verilir. Mesleki bilgisini gereği gibi değerlendirerek ve geliştirmek imkânını bulmaması da kendisi mesleki seviyesinden kaybeder, bir bürokrat olur çıkar.

Bir dairede bir Y. Mühendise karşı bir kaç mühendis ve daha da çok sayıda tekniker bulunması gerekirken, bizde tersine Y. Mühendis sayısı fazla diğer teknik eleman sayısı az olur.

Cahit Çeçen'in dediğine göre «İstanbul'daki iki büyük müessesenin birinde 4 Y. Mühendise bir tekniker, diğerinde 10 Y. Mühendise bir tekniker isabet etmektedir.»

Yazarın işaret ettiği bu durum yalnız Y. Mühendisler için değil, diğer mesleklerdeki uzmanlar için de çoğu zaman doğrudur. Bir araştırmaya kendi ihtisaslarında çalışma imkânı bulamayıp da körleşmiş, birer masa başında evrak imzalar hale getirilmiş nice değerli, yetişmiş eleman bulunur. Değerli genç uzmanlardan bir kısmının memleket dışında kalmalarının sebebi sadece oralarda daha fazla para kazanabilmeleri değildir.

Biraz da eğlencelik

İstanbul'un en ciddi gazetesi diye tanınan bir günlük gazetede Samih Nafiz Tansu imzası ile «Asya ve Afrika Davası» başlığı altında bir yazı çıktı. Önemli konu, Asya ve Afrika davası okunmaz mı? Üç sütun üzerine verilen yazıyı okuduk.

Yazar Afrika'dan yana «Afrikanın er-seceği büyük istikbalin en parlak güneşini zaten tatlı bir şafak gibi şimdiden seyrediyoruz.» diyor. Asyalı devletler ise «müstakil kalmanın nimetleri içinde daima bir geriliğin, bir farketilme düşüncesinin içinde bunalıp kalmışlar»mış. Peki sebep? Asyalı devletlerin her hangi bir Avrupalı devletin sömürgeciliği ile eğitime arzedilmemiş bulunmalarıdır. Afrika ise böyle bir

sömürgecilik eğitimine «arzedilmiş.» Bu sayede «bir zamanların baldırı çıplak, başı kabak siyahilerinin» çocukları Avrupalarda okuyup doktora yapıp «kravat takmasını, mevsime göre giyinmesini, insan ağırlamasını, her hangi bir konuyu tartışmasını öğrenmişler. Bütün bunlar «kısır bir Avrupa eğitiminin bahtiyar neticeleri. her okur yazarın sevinçle, ferahlıkla karşılayacağı devrimler» imiş. Afrikalıların gösterdikleri bu kabiliyeti «sömürgeciler» de kabul etmişler de Afrikalıları bağımsızlıklarını bağışlamışlar. Bu «sömürgecilik vesayeti» içinde en başarılı İngilizler olmuş, sonra Almanlar en başarısız da Fransızlar. Bu yüzdün Cezayirde kan akıtılmasına sebep olmuşlar.

Yazar incelemesini şu cümle ile bitiriyor: «Bu mukayese bile hepimizde, muası. Batı medeniyetinin lüzumu üzerinde hiç şüphe bırakmamaktadır.» yazısının sömürgecilik öyleyse!

Bu yazı bir mizah dergisinde yer alsaydı, hadi neyse. Ama İstanbul'un, hatta Türkiye'nin en «ciddi» diye bilinen bir gazetesinde? İnsan güldürmekle beraber biraz düşündürüyor da. Ne var ki o gazete artık kendi baş yazısına bile tahammül edemez hale gelmişti.

Son günlerde politik görüşlerini açıklamayı bir yana iten Gökhan Evliyaoglu, ilmi makaleler yayınlamayı daha elverişli buldu. Son bir yazısında demokrasiyi inceliyor ve «hiç sosyal olmayan demokrasi olur mu?» sorusunu ortaya atarak bu konudaki bilgisinin derinliğini anlatıyor. Gökhan'a göre demokrasi bütün hayata hâkim, içtimal hayatın bütününü kaplayan bir sistemdir. Onun mecbur kıldığı muayyen bir iktisadi sistem yoktur. Kendisine hâkim olacak bir iktisadi sistem de asla cevap veremez.

Bakin ki, demokrasiyi hem hayata hâkim bir sistem görüyor, hem de iktisadi sistemlerle demokrasinin ilişkisi olmadığını yazdıktan sonra demokrasiye hâkim olacak iktisadi sisteme de cevap veremeyeceğini yazıyor. Tanrı okurları Gökhanın bilgisinden korusun.

Millî cephe

Bir takım insanlar var; ya büyük toprak ya da büyük sermaye sahibi bir takım insanlar... Sayıları da pek kabarık değil bu insanların. Sayıları kabarık değil ama etki güçleri çok: Türkiye'nin siyasal ya da iktisadi yönetimi onların elinde; DP kalıntısı partilerin de halka dayanmayan öbür partilerin de işlerini onlar çekiştiriyor; Türkiye'de yaşayanların özgürlüklerini onlar belirliyor, onlar sınırlıyor; onlar isterse plân uygulanır, istemezse uygulanmaz. Yani bugün için egemenlik ulusun falan değil, sadece onların. Sayısı kabarık olmayan bu bir takım insanlar, «egemen sınıf» adı verilen sınıfı meydana getirmişler, boş sandıkları meydanlarda at koşturup cirit atıyorlar.

Tuzları da kuru üstelik: ulusal gelirin yüzde otuz ikisini aralarında bölüşü bölüşüyorlar. Hem çalışmadan, hiç bir emek sarfetmeden, bağcılarını çalıştırıp, başkalarını nemeğinden yararlanarak bölüşüyorlar bu koca yüzde otuz ikiyi.

Çağırkanlar

Bu egemen sınıfın dışında iki değişik düşüncede insan topluluğu daha var: egemen sınıfın çağırkanlığını yapanlar ile onlara karşı durup emekten, emekçiden, halktan, demokrasiden yana olanlar.

Olaya, alışkanlıklardan sıyrılıp nesnel bir görüşle bakacak olursak çağırkanların durumundaki çelişmeyi, karmaşıklığı hatta güllüğü görmeden geçemeyiz. Egemen sınıfın çıkarlarını savunmak için canlarını dişlerine takanlar, aslında egemen sınıfın sömürdüğü in-

sanlardır. Geçimlerini sağlamak için olanca güçleriyle çalışırlar, emekleriyle, üstelik emeklerinin tam karşılığını almadan yaşamağa savaşırırlar. Bütün çabaları egemen sınıfın gelirini biraz daha arttırmak içindir.

O güllünc çelişme işte burda göze çarpar: durumlarıyla emekçidirler, düşünceleriyle başka birşey; emeğe karşı, emekçiye, emekçiden yana olanlara düşman gibi bir şey. Bir yandan çalışarak yaşarlar, beri yandan çalıştırarak, çalışmaları sömürerek parasına para katan bir avı insanı savunurlar.

Devrimler kuruyor

Bu yolda olanların, söz gelimi bir mühendisin bir gazetecinin, bir memurun niye böyle düşündüklerini, çıkarlarının ne olduğunu bu yazıda incelemeyeceğim. Belirtmek istediğim sadece, egemen sınıf çağırkanlarının bilerek ya da bilmeyerek Türkiye'yi kötü bir yöne, bir karanlığa sürükledikleri... Geliştirmek zorunda olduğumuz devrimlerin kökünden kuruması, yoksunluğun, bırakılmışlığın bir kat daha artması egemen sınıfın çıkarlarını savunmanın sonucundan başka bir şey değil.

Gericilik bu işte, emekten yana olan ilericileri, - aydın, işçi, zenaatçı, köylü, ne olursa olsun emeği savunan ilericileri - kuşkuya düşüren gerici anlayış bu. Gerçek bir ulusal birlik duygusuyla Türkiye'nin bağımsızlığını isteyenlerin, amansız bir ahtapot gibi gördükleri sömürücünün sayısız kolları arasında bu ülkeyi düşürmekten sakınanların, halkın rahatını düşünenlerin, işsizliği, eşitsizliği sevmeyenlerin, demokrasicilerin karşı durdukları gericilik bu

Ulusal cephe

Anlaşıyor ki artık, bu karşı durma sözle, yazıyla olmuyor. Kendiliğinden ortaya çıkan bir gerçek var: Gericiliğe karşı duran bütün ilericî kuvvetlerin tek bir Ulusal Cephe halinde birleşmeleri, bu birleşmeyle de gericilerin Türkiye'nin yıkımına sebep olabilecek eylemlerini, yürürlükteki yasaların çerçevesi içinde kalarak durdurmağa çalışmaları... İlerici kuvvet derken de, yöntem bakımından hiç bir ayırım gözetmeksizin, bütün halkçı, ulucu, devrimci kitlelerin, emekten yana, demokrasiden, bağımsızlıktan yana olanların toplumsal eşitliği savunanların sözünü ediyorum. Böyle bir birleşme bu yurdu seven, bu yurdu sömürgeciye satmak istemeyen herkesin kaçınılmazcağı bir ödevdir.

Ulusal Cephe'nin ilk adımı, Sosyal Adalet'in geçen bir sayısında Mehmet Ali Aybar'ın ortaya attığı «bütün ilericî kuvvetlerin katılacağı yurt ölçüsünde yankı uyandıracak büyük bir Kongre...» ile atılabilir. Ne var ki, böyle bir Kongre ulusal cephenin ancak başlangıcı olacak. İlerici kuvvetler ondan sonraki işbölümüne göre, yine yürürlükteki yasaların çerçevesi içinde kalarak, gericiliğin her çeşidine amansız bir savaş açacaklar.

Türkiye'nin gerçek bir demokrasi yolunda yürüyebilmesi, eldeki Anayasamızın hakça uygulanabilmesi için çıkar yollardan biri de bu...

Erdem BURİ

TÜRK PETROLÜNÜ KÖSTEKLEYEN ŞARTLAR MUTLAKA KALKMALIDIR

Suphi GÜRSOYTRAK

Senatör Suphi
Gürsoytrak soruyor:

İthalat, Amerikan Şirketleri tarafından yapıldığı halde dahi Birleşik Amerikada ithalât miktarları kendi öz üretiminin karşılayamadığı miktarlara hasretmiştir. Fransada da durum budur. Fransız hükümeti hem petrolü hem de ürün ithalini kısıtlamıştır. Batı Almanya aynı yoldadır. İtalyada buna benzer usuller ve yollar yürürlükte. Bu bakımdan hükümetin petrol kaynaklarımızın süratle ve fasılasız bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamak üzere bu esaslara uygun bir petrol siyaseti uygulaması şarttır. Hükümetin insicamlı bir petrol politikası var mıdır?

İzlenen petrol Politikaları

Bugün dünyada petrolün aranması, çıkarılması ve tasfiyesi konusunda iki rejimin olduğu görülür. Bunlardan birincisi imtiyaz veya anlaşmalar rejimidir. (Ahde vefadan böyle rejimlerde bahs olunabilir) İmtiyaz rejiminde devlet ve onu temsil eden tacidar ile imtiyaz alan kimse arasında bir anlaşma yapılır (Concession) ve taraflar bunun şartlarına uymak zorunluluğundadır.

İkinci rejim ise, izin ve müsaadeler rejimidir ki, bunda yapılacak işlemler, o devletin hâkimiyeti hakkına dayanılarak çıkarılacak kanunlara ve hükümet tasarruflarına bağlıdır. İzin ve müsaadeler mer' mevzuata ve hükümetin bu konuda yürürlüğe koyacağı esaslara tâbidir.

Netice!

Burada istidraten bir iki noktaya dokunmak istiyorum.

Birincisi, Komiserin tanzim ettiği ve huzurunuzda bir kısmını okuduğum raporda da açıkça ifade edildiği gibi kanunun 24 üncü maddesi uyarınca Bakanlıklararası Kurulun toplanması ve bu topluluğun tahaddüs edecek olaylara tedbirler alması ve çareler bulması vazifesi şken bu Kurulun maalesef böyle bir tedbir almadığını görüyoruz. Şayet, bu madde bu toplanacak heyet doğmuş olan veya doğması muhtemel bulunan ihtilâflara bir hal tarzı bulamayacak nisbette ve yetkide ise kanunda derpiş edilmesinde bir maksat olmazdı. Bu bakımdan da anhyoruz ki bu kurulun mutlaka doğmuş olan ihtilâfla bir takım tedbirler alması, meseleyi benimsemesi tedbirleri teker teker vazetmesi lâzım gelirdi. Belki yanlış tefsirle olacak durumu Petrol Kanununun dışına itmiş ve geride kalan (konuyla ikinci derecede ilgili) Ticaret Bakanlığı olduğuna göre Petrol Kanunu dışında gerekli iktisadi ve ticari bazı tedbirleri almak meselesini Ticaret Bakanlığına intikal ettirmiş oluyor.

Ve bu husus ikinci karar olarak Sayın Sanayi Bakanı tarafından kabul ve ilân ediliyor. Buradaki iki karar arasında bir zıtlık ve çelişme bulunmaktadır. Birinci kararda kanunun lâfzına ve ruhuna uygun olarak 24 üncü madde mucibince toplanacak Bakanlıklararası kurulun bir kısım tedbirler alması lâzım geldiği görüşünü Bakanlık benimsemişken ikinci kararda bunun dışına çıktığı nerede ise bu ilk kararı nefyedici bir karara doğru gittiği görülmektedir.

Bu suretle meseleye bir hal tarzı bulma zorunluluğu Petrol Kanunu dışında Ticaret Bakanlığına intikal ettirilmiş olunuyor. Bunun üzerine Sayın Bakanın da ifade ettiği gibi meseleyi önemli bir memleket meselesi gördüğü ve k a b a n ı t ığı için yine içi elvermiyerek bu sefer Enerji dairesinin başkanlığı altında

rinin yurttan tamamının istihlakını temin için yabancı menşeyli ham petrolardan elde edilen mahsullerin memleketi ithalinin müsaadeye tâbi tutulması ve bu hususun bir kararnameye bağlanmasının icap ettiği;

2 — İş bu kararname metni'nin (Petrol Kanununa göre dış ticaret rejimimiz esasları dahilinde yabancı memleketlerden yurda getirilen ham petrolardan elde edilen petrol mahsullerinin, rafinerilerden satış veya devir suretiyle memleketi ithalî Ticaret Bakanlığının müsaadesine tâbidir) şeklinde hazırlanması;

3 — Konu ile ilgili binaen kararnamenin Ticaret Bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sevk;

4 — Kararnamenin tatbik şeklinin, Ticaret ve Gümrük Tekel Bakanlıklarınca müştereken tesbit edilmesinin şeklinde protokol tanzim ederek gerçeklerine, milli ekonomimize en uygun olan hâl tarzını bir protokole bağlayıp Ticaret Bakanlığına arz

tamamını karşılayabilmek inanc ve güvenleri sarsılmış bulunmaktadır.

Bu uzun çekişmelerin sonunda bu durumda 1 Haziran tarihli kararla, özlediği huzuru bulduğunu zanneder ve bunu değişmez bir prensip haline getirmek isterken bu seferde 3 Haziran tarihli yani bir gün sonra yepyeni bir kararla karşılaşmış bulunmaktadır. Şimdi Je bu kararı veriyorum.

3 HAZİRAN TARİHLİ KARAR

«Dışticaret rejimi hakkındaki karara ek kararı»

«Petrol Kanunu ve Dışticaret rejimi esaslarına göre yabancı memleketlerden yurda getirilen ham petrolardan elde edilen petrol ürünlerinin özel akaryakıt antrepo sistemi dahilinde tevziat müesseseleri tarafından yurda ithalî Ticaret Bakanlığının müsaadesine tâbidir.»

Pamuk ipliği ile

Görülüyor ki, bu kararlara dayanan aranan teminat pamuk ipliğine bağlanmış bulunmaktadır. Yarın bunları tamamen kaldıran bir kararın alınmayacağını teminatı nedir? Bir gün fâsıla ile alınan ve biri diğerini değiştiren, aynı istikamette olmayan bu iki karar arasındaki farkın neden ibaret olduğunu açıkça ifade edilmesini ve böylece son kararda kullanılmış olan özel akar vakit antrepo sistemi yolundaki tedbirle ne ifade edilmek istenildiği açıkça tesbit etmek gerekir. İlk kararda yabancı ham petrolardan elde edilen bütün petrol ürünlerinin yurda ithalî veya devir suretiyle Türk Petrol piyasasına intikal ettirilmesi Ticaret Bakanlığının müsaadesine tabi tutulduğu halde ikinci kararda yabancı ham petrolardan elde edilen ürünlerin genel olarak thali değil, sadece özel akar yakıt antrepo sistemi dahilinde tevziat müesseseleri tarafından yurda ithalî Ticaret Bakanlığının müsaadesine tabi tutulmuş bulunmaktadır.

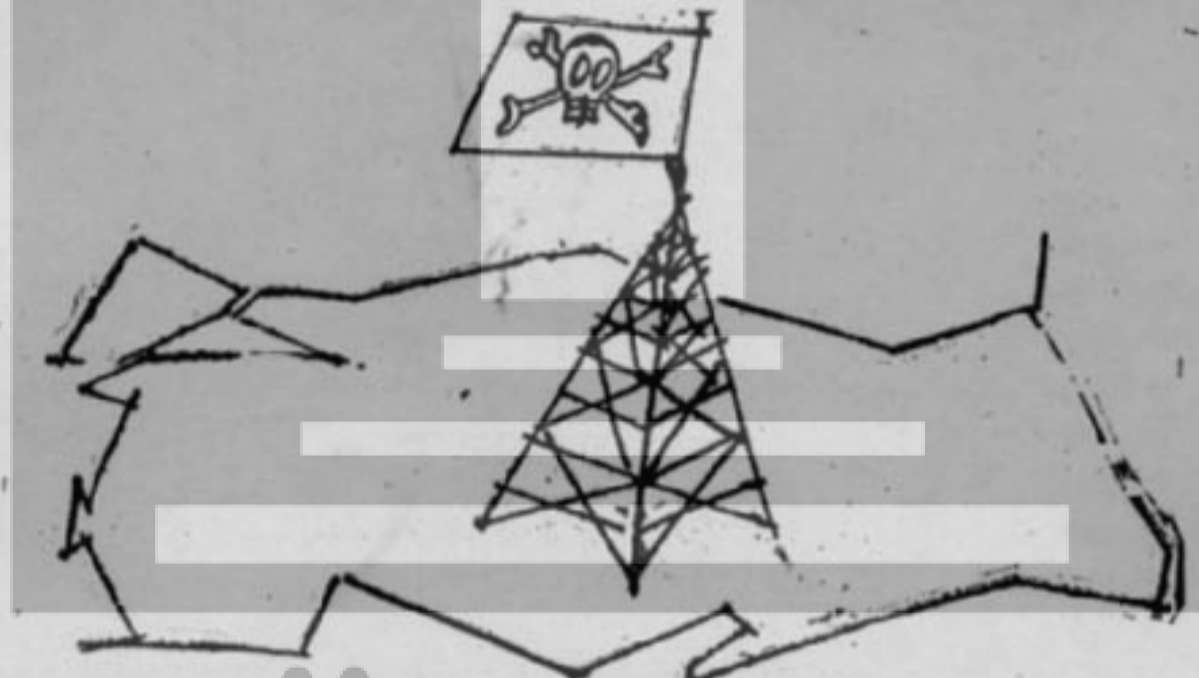
Önemli sorular

Burada her iki karar arasındaki farkı ve özel akaryakıt antrepo sisteminden ne kastedildiğini, bu sisteme dahil ve hariç bulunc unsurların hiç bir tereddüde ve şüphesiz mahâl bırakılmayacak açıklıkta ifade edilmelidir.

Ayrıca yabancı ham petrolde istinsal edilen her türlü ve her nevi petrol ürünlerinin Türk Piyasasına devir ve sair suretlerle ithalî Ticaret Bakanlığının müsaadesine tabi midir, değil midir?

Rafineri ortağı olan şirketler gümrük resimlerin herhangi bir anda ödeme sayesinde Ticaret Bakanlığının müsaadesini almaksızın bir kısım petrol ürünlerini Türkiye'ye ithal, yani Türkiye Piyasasına devir ve intikal ettirmek imkânına sahip midirler, değil midirler? Bu hususlarında açıkça ifade edilmesinde petrol politikamızın tesbit ve tescilli bakımından zaruret vardır.

Sanayi Bakanlığı, memleket meselelerini çok ciddi kabul ederek birbirleriyle mücadeleye girişen müesseselerine sahip olduğu için ne kadar istihar etse ve onlara ne kadar teşekkür etse azdır.

bir kurul toplayarak Petrol Kanununun dışında acaba bir takım tedbirler alabilir miyiz diye bir çabaya giriyorlar. Bu kurulda 27.3.1963 tarihinde toplanıyor ve huzurunuzda şimdi ifade edeceğim petrolle şu esasları tesbit ediyor:

Kaçınılmaz zaruret

1 - Millî petrol kaynaklarımızdan elde edilen mahsullerin tamamının yurt içinde istihlakının sağlanmasının millî ekonomimiz bakımından kaçınılmaz bir zaruret olduğu nazara alınarak: Yerli ham petrolden elde edilen başta benzin olmak üzere bitümen mahsullerinin istihlakının sağlanabilmesi için yurttan mevcut rafinerilerden ithal ham petrolünden elde edilen mamullerin yurda satış veya devir yoluyla sokulmasında cari olan sistem yerine ön müsaadeli bir ithal sisteminin tatbik edilmesi;

2 - «Petrol Ofisi TPAO na iştrakli bir ortaklığı haline getirilmesi hakkındaki tasarının biranevel kanunlaştırılmasının Millî petrol sanayimizde istenilen ve beklenen inkişafın sağlanması için zarurî görüldüğü» hususunu hükme bağlıyor. Bu protokol tanzim edildiğünce biraz evvel arz ettiğim ikinci karar bir yazı ile Sanayi Bakanlığı tarafından Ticaret Bakanlığında gönderiliyor. Bunun üzerine Ticaret Bakanlığında 10.4.1963 tarihinde bir toplantı yapılıyor ve bu nihai toplantıda şimdi ilgili maddelerini sıralayacağım hususlar tesbit ediliyor.

«1 - Yerli ham petrol mahsulle-

ediyorlar.

1963 yılı 4 ncü ayında alınan karar çok uzun işlemlerden sonra görüşünüz ki TPAO nun 1962 Mayıs ayında taeb ettiği beklendiği karardır ve bu karar 1 Haziran tarihinde Resmî Gazetede ilân ediliyor. Karar şu:

Mutlak hak

Dış ticaret rejimi hakkındaki karara ek karar:

1 — Petrol Kanunu ve Dış Ticaret rejimi esaslarına göre yabancı memleketlerden yurda getirilen ham petrolardan elde edilen gümrük dışı petrol ürünlerini rafinerilerden satış veya devir suretiyle yurda ithalî Ticaret Bakanlığının müsaadesine tabidir.»

Millî ekonomimizin mutlak ve en tabii hakkı olmak lâzım gelen bu talebin teslim edilebilmesi için bir seneyi müteceviz bir zamanın geçmesi milyonlarca dolar değerinde akar yakıtın istihsal edilememesi ve iç piyasada sürülmemesi dairesi ve bakanlıklar arası yazışmalar ve toplantılarda binlerce iş saatinin sarfedilmesi ve TPAO nun 1963 yılı iç programında ön görüldüğü arama ve istihsal kapasitelerinin artırılmasına mütedair yatırımların ki bunlar için 95 milyon TL tahsis edilmiş durumda idi— tahakkuk etmeyecek duruma düşürülmesi mi gerekindi?

Bunların hepsinden önemli olarak halen Türkiye'deki petrol müstahsillerinin endişe etmeden her yıl petrol istihsallerini biraz daha artırarak sonunda memleket ihtiyacının

KAN KUMAR GURBET!

Halil AYTEKİN, PİRAZİZ köyündeki
incelemesinin bu bölümünde,
Ağaların gelir giderlerini belirtiyor

Fındık toplayan, çile dolduran Karadeniz kadınları Foto: H. AYTEKİN

Estesi gün, bir köy kahvesi önün-
deyiz. Kahvenin içi dışı tüküm tüken
insanlarla dolu. Zaten, Karadeniz'de
kahveden başka ne görürsünüz? 1516
nüfustur bu avuç içi kadar küçük mer-
kezinde bile yedi, sekiz tane kahve ol-
duğuna göre (kadın ve çocukları çı-
karsanız.) 70-80 kişiye bir kahve dü-
şüyor demektir...

Burada aklama gelmişken şunu da
söylüyeyim ki, Karadeniz'i gezip dolaş-
tıktan sonra, bu belde de güdük-
lecinizi şöyle sıralayabilirsiniz: Kara-
deniz demek, başta kahve demek. Ka-
radeniz demek, kamların katırına gi-
bi çalışıp kocalarına kumar parası
kazandığı ülke demek... Karadeniz de-
mek, yılın onbir ayını aylık geçiren
kimselerin, tükenmiş kavgası, zeki-
si, kan dökmesi demek... Karadeniz de-
mek, gurbet demek, sula demek... Ka-
radeniz demek, güdüklecinizi yalınca d'üsen
çiçeği burnunda gelinlerin «Ah... Fi-
garı!» demek.

Tapu Meselesi

Bu «Demekler»i uzat uzatabildiğin
kadın. İşte bu bir sızdı. «Demekler»
bişer sıralanır yanyana gelir, al sana
bir Karadeniz insanı... Bir insanın mi-
zacını öğrenmek mi istediniz?

İhtiraslı, hiskin, yığıt, kavgacı...
Ama ben burada sızdım bir ortak-
çı köyünün insanlarına anlatıyorum.
Fakir olan insanlarına, Etmefama göyle
bir bakıyorum; gözleri çukura gömül-
müş, kanamış geçmiş insanlar... Ya-
nımdaki masada oturanlar, aralarında
hararetli hararetli birşeyler tartışıyor-
lar:

Efendim diyorlar, tapularını biraz
etsinler, etsinler de, sonra arazilerin
den çakılma. Bizinde bu arazi üzerinde
de bir imar ve zilliyet haklarımız var.
Kanununa karşısında hepimizin boyun-
lar kıldan ince. Ama, hükümet insa-
nı şöyletir mi asar, söyletmede mi
arar?..
Söz, dönüp dolaşıp zilliyet meselesine
geçiyor:

Babalarımızın, dedelerimizin alın
tenyle suladığı bu toprakları, ölü de
genc de terk etmeyiz. Çoluğumuz,
çocuğumuzla öldüresünler, fındık dala-
rının dibine mezarımız olsun. Yarıca-
Mırahacı öldükse güzer otmadı ya,
zilliyet hakkı...

Öteden iyi giyinmiş fotür şapkalı
birinin geçmesiyle,

— A... Bey geliyor diyorlar.
Konuşmalar bir ara susuyor. A-
dam geçip gidince tartışmalar yeniden
hararetleniyor... Yavaşça sandalyemle o
tarafa doğru çekiyorum. Yanında köy
hükümeti başkanını kazanmış. Gücünü
biri daha var. Benim Ankara'dan geldi-
ğimi, derslerini bir bir yazacağını öğ-
renince, Ağalar, Beyler hakkında içle-
rinde birikmiş ne kadar ağır, acı var-
sa birer birer ortaya döküveriyorlar...
Demindenberi aralarında tartışmaları
olayın kısaca özeti şu: Beyler'den C.A.
Tirali'nin ortaklarından İlyas, Kara
Ahmet, Kamil, Hasan ve Hüseyin gil-
lerin işledikleri topraklarla, oturdukla-

rı barakaları terk etmeleri için devam-
lı baskı yapıyor. Bu baskı devam ede-
dünsun öbür yandan da belalı bir köy
bekçisi, başlarına teberleş ediyor...
Bir, iki derken ortakların canı bur-
nuna geliyor ama, Netsinler, neylesin-
le kollat omuzdan kesik. Ama öbür
yanda, Beyler'in zagonu karşısında, ko-
calarının seslerini kısık olduğuna gö-
ren kadınlar, aralarında birleşip İs-
yan bayrağını çekiyorlar. Kısa bir hür-
—gürden sonra, köy bekçisini yaka-
—paça ederek elini, kolunu bağlıyorlar
«Eğejni dövemiyen semetine vurur-
muş» kabilinden bekçiye güzel, ala bir
meydan sopası çekiyorlar...

Beyler'in adamına karşı gelmenin
ne demek olduğuna bilirsiniz? İş, kısa
yoldan karakola intikal ediyor... Ar-
kasının ne geleceğini tahmin edersiniz.
Örneğin verdiğimiz bu olay. Ağalar'ın
marabacılar arasında ceryan eden ve
sonunda güçlülerin haklı çıktığını gös-
teren yüzlerce olaylardan bir tanesi...
İmar ve zilliyet hakkı bunlar kapkuru
avutmaca... Köylüler, dinenmek, karşı-
koymak istiyorsa da sonu başı çı-
kıyor. Türkçemizde, «El mi yaman,
Bey mi yaman?» diye bir söz var. Ya-
man olmasana el yaman ama, Bey'inde
tuzaklı yaman oluyor. «Falan gün falan
tatilde oturduğumuz evleri de, ekip
biçtiğimiz tarlaları da bağaltacağız»
diye ortaklar birer senet imza edi-
di veriyorlar... Böylelikle Beyler'in tuzak-
larının yaman olukluğunu bir kez daha
göstermiş oluyorlar...

Marabacının fındık ve diğer ürünler-
den kaçta kaç oranında paylaştığını
ve arazinin neresine baraka oturtuca-
ğın göya mukaveleye bağlarlar. Ama
marabacıyı kapı dışarı etmek isten-
bile değildir...

Beyler bu köye vaktiyle Tireden
göç ederek gelmişlerdir. Aile kökleri-
ni Rizeye kadar uzandı; da söylene-
yor. Ama Tirali ailesinin, Allahın sen-
dilerine yürü kulum diyerek zenginliğe
ve servete kavuşmaları Bölge içinde
Rumların göçünden sonra başlamıştır.

Ağalar'ın yıllık geliri

Ağaları da boyları ayıracak olu-
rak, birinci tiptekilerin yıllık geliri,
yılında da fiyaret ettirilmiş gibi 1961
yılı fiyatlarına göre yalnız fındıktan
— 420.000 liranın üstündedir. Gayri sa-
fi olarak gösterdiğimiz bu rakamlar-
dan işletme masrafları çıktıktan son-
ra net (saft) gelir olarak tahminen
elde 250.000 lira bir para kabıyor de-
mektedir ki, bu tipteki Ağalar'ın sayısı
köyde iki, üç kişiyi geçmez.

(Türkiyede yıllık gelirden fert başı-
na düşen yapı 1960 milt gelir hesap-
larına göre 489 liradır)

Bu ağalar köyünde, bunların dışın-
da kalan 9-10 aile daha vardır ki Bu
tiptekilerin durumlarına da şöyle özet-
leyebiliriz: Bunlar, yalnız fındıktan
200000 yılında 12 per ton fındık ka-
dırılır. Bu da 240 kontar yapar. Bir
kontar 50 kilo çıktığına göre, bu mikt-
tar fındık, 1961 yılı fiyatlarına göre

kişisi 5 liradan kılı kılma 60.000 lira
gelir sağlıyor demektir, bir tek aileye
Bir tek ağanın cebine güven bu kadar-
cık bir gelir bile PİRAZİZ köyünde
20-25 ortakçı ailesinin bütün bir yıl-
lık gelirlerinin karşılığı olarak gösteri-
lebilir.

Öte yanda, PİRAZİZ bucağına bağ-
lı köy sayısı 27 yi bulan 28 bin nüfuslu
bu ağalar ülkesinde, bu köylerde
barınan insanların yarısından fazlası-
nın marabacı olduğunu düşünürseniz.
Ağaların ekonomik güçlerini neyelere
kadar uzandı; tahmin etmekte el-
lette güçlük çekmezsiniz.

Ağalar'ın yıllık giderine gelince:

Büyük boydaki birkaç ağa hariç,
diğer köyde oturan 9-10 Ağa ailesi
nin, yiyecek, giyecek, mefruşat, vaka-
cak ve çeşitli masraflara harcadığı pa-
ra bir yıl içinde 20-25 bin lira tah-
min edilmektedir. Hesap açık olduğuna
göre, bu tip aileler yıllık gelirden
30-35 bin lira arasında bir tasarruf
(gelir fazlası) sağlıyor demektir. Ağal-
ar, bu artan parayı, yeni yatırımlara
ve ticari işlere takıyorlar. İstanbul'dan,
Giresun'dan, Bulancak'tan köş-
kler satın alıyorlar...

Beyler'den bir kısmı İstanbul'da
bir kısmı da Giresun'da oturuyorlar.
Araç yılın belirli günlerinde köye
uşuyorlar. Bu da fındık toplama mev-
zisine rastlıyor.

Beyler ailesi, PİRAZİZ köyünün
toprakları gibi partileri de aralarında
paylaşmışlardır. İşlerinde üç tanesi
Paik Partisinde, diğerleri de öbür par-
tilerden. (Sözünü ettiğim yıl 1961)

Ağalar ailesinin İstanbul'da Avru-
pa'da yüksek öğrenim yapan çocukları
var. Buralara gidemiyen çocukları da
en az lise ve karşılığı okullarda öğre-
nime yapılıyorlar. Anlatıldığını göre-
mez ve mülklerinin parçalanmaması
için Ağalar ailesi, dışarıyla kuz alıp
vermezlermiş.

Vergi durumuna gelince: 1961 ya-
lına kadar Ağalar ailesinin — arazi
vergiyi olanak öledikleri — arazi-
vergi dışında — ne diğer gelirlerinden,
ne de yıllık gelirleri 100 binliri aşan
fındık ürünlerinden, başkaca bir ver-
gi ödemediği görülmüştür.

Köyün evleri

Bugün, Piraziz bucağında herşey
Ağalar'ın tasarrufunda olduğu için köy
lütet her — an kolundan tunulup a'tılma
tehlikesiyle karşı karşıyadır... Bu bah-
sız insanlar, üzerinde ekip-biçecek-
leri belirli bir topraklara olmadığı gi-
bi başlarını sokacak belli bir evlere de
yoktur. Oturmak için, rastgele yapılmış
deneme-çatma evlerde bir sığınak ola-
rak marabacılara devam edip gi-
derler. Bu karahık, bu izbe evlerde
Eç kimse gelecek yıllarda ne getirece-
ğini bildirmeden ömür tükütürler.

Öbür yanda yukarıda da söyledik-
ğim, yalnız köyün içinde Beyler'e ait
yedi tane köşk saydım. Bunlardan iki
tanesi deniz kıyısında, geri kalan beş
tanesi de köyü arkadan kucaklayan
yüksekçe bir tepenin üzerine sıralan-
mış. Bu işi bilenlerin ifadesine göre
deniz kıyısında ki köşkler, yarım-
şar milyon liraya, tepedekiler ise 100
— 120 bin liraya ancak çıkarılabilir-
miş Köylüler bir hesap ettiler, yalnız
deniz kıyısındaki iki köşke gidene para
ile yeniden yapıp — yapmak şartıyla
100-120 evli Şahane bir köy kurul-
abilirmiş...

Şâhâne köşkler

Köylülerin anlata anlata bitireme-
dikleri bu köşklere bir tanesini
çısır ben de görmek istiyordum. Yan-
lanından geçerken deniz kıyısındaki
köşklere bizzat açık bahçe kapısın-
dan başımı şöyle bir uzattım: Köş-
kler her yanı pırıl pırıldı. Bahçe kapı-
sından köşke renkli mozaiklerle işlen-
miş bir yoldan geçiliyordu. Kıyı — bu-
cak çiçek doluydu. Karşıdan man-
dolin sesleri geliyordu. Öğrenci aldık-
ları anlaşılabilir kız — oğlanlı bir grup
mandolinle birlikte şarkı söylüyor-
lardı. Söylemeye ne hacet? Çalkılı-
— çalkılı bu köşkte oturan bütün in-
sanların tasavvur bir ömür geçirdikleri
caha ilk bakışta belli oluyordu. Be-
nin izinsiz olarak kafamı uzatıp, çek
mem olanak tedbirini almış olmalı ki,
üzüme yüzünler oldu...

Şimdi ortaklıktan Mustafa Alın
evindeyim. Ev tek kat. Kapıdan içeri
daimen ışık bir koridordan odaya gi-
riyorsunuz. Burası Mustafa Alın ailesi-
ne, hem oturma, hem yemek odası gö-
rünüyor. Bitişinde bölme ile ay-
rılmış bir göz odacık daha var: Bura-
sının mutfak ve kiler iş gördüğü iç-
deki eşyalardan belli oluyor. İki boşal-
mış birkaç çuvalla, birkaç kab — kacak.
Köşke oturtulmuş ocakta bir tencere
kaynıyor. Odanın bir köşesine atıl-
mış mitilim altında bir iltis geliyor.
Belliki evde hasta var. Tencere de
pisirilen de Karadeniz'in ünlü yeme-
ği olan ve MANCAR ÇORBASI. Ya da
MISİR ÇORBASI...

Adını kük yıldırı bir yama bu ev-
de oturmuş. Yıllardır ağa gük ab-
tında yanyana oturan bu iki ev, yah-
nız aradaki kahn taş duvarla değil,
kaderleri de ayırmış: «Ben d'yor,
iki yıl öncesine kadar ağaların ortak-
cıydım. Şimdi anlaşamadığımız çile-
kçileri seçtik. Kırk yıl hizmetten son-
ra, şimdi dört nüfuslu ailemle bu me-
zar gibi evde bahçemle kışmış oturu-
yorum...

Yokuş yolunda gerek, konuşma-
rım adının sadece derdini kabartmı-
yor, mitilim altındaki hastanın iltisif
ni de artırıyor...

PİRAZİZ'den ayrıyorum
— Cap, cuppl Cap, cuppp!...
Karadenizde gene dalga var...

Tepedeki kâdro ile Toplumculuk Gerçekleştirilemez..

Aziz NESİN

Son aylarda toplumcu aydınları mızın arasındaki önemli tartışmalardan biri de, Türkiye'nin toplumcu düzene geçişinin yukardan aşağı mı, aşağıdan yukarı mı uygulanabileceği sorunudur. Bizde bu tartışmanın oldukça eski bir geçmişi vardır. «Kadro» adlı dergi çevresinde toplanan kadrosu aydınlar topluluğu da, Türkiye'de yukardan bir kadro yönetimiyle devletçiliğin uygulanabileceğini savunmaktaydılar. O günkü Kadrocularla bugün yukardan aşağı doğru toplumculuğun uygulanmasını isteyenler arasında bir ayrım olmakla birlikte, yönetmenleri bakımından benzerlik olduğu için günümüze de «Yeni Kadrocular» demek belki de yerinde olur. Çünkü, toplumculuğun bir toplumda yukardan aşağı, tepeden temele doğru uygulanmasını istemek, bu işin ancak tepede bulunan bir kadro eliyle yapılabileceğine inanmak demektir; bu durumda iktidarın kendisi toplumcu eğilimde olmak gerekir. Nitekim İK Kadrocular da Devletçiliğin uygulanmasında Atatürk'e ve zaman zaman Başbakan İnönü'ye dayanmaktaydılar. Yeni Kadro hareketi de kendisine bir iktidar aramak (Bir anlamda Atatürk aramak da denilebilir) ya da kendisi iktidar olmak isteğinde olmak gerekir; başka türlü yukardan aşağı doğru bir toplumculuk düşünülemez.

Konunun nezaketinden ötürü, en az açıkça tartışılabilmiş olan sorun bu olmuştur bizde.

Kadro eliyle

Yukardan aşağı doğru, bir kadro eliyle toplumculuğun uygulanmasını isteyenlerin dayanak ve gerekçeleri —Yine özetle ve kaba çizgileriyle— şunlardır:

«Türkiye'de emekçi sınıfının, kendisinden çok daha gelişmiş olan burjuva sınıfının karşısında durumu çok zayıftır. Bu sınıfın kendi varlığının bilincine erişemediği, yeterince örgütlenemediği, örgütlerini de Türkiye gerçekliğinde yayılıp gelişemediği görünen bir gerçektir. Hele toprak işçileri, çok düşük durumda olan köylüler eğitimli ve öğretimsizdirler. Türlü nedenlerden, ters ve yanlış anlatımlardan ötürü orta tabaka ve onların aydınları ise uzun süren baskılardan ötürü toplumculuğa karşı ürkek ve korkaktır. İşte Türkiye halkının kısaca görüntüsü budur. Toplumculuğun alttan yukarı uygulanması için, bu halk tabakalarının Toplumculuğun kendi çıkarlarına ve Türkiye'nin tek kurtuluş yolu olduğuna inanacak bir eğitim, ve örgütlenme düzeyine ulaşmış, bunu istemeleri, seçimlerde de bu isteklerini belirtmeleri gerekir.

Oysa okulsuz, öğretmensiz Türkiye'de okur-yazarlık olmayanların kalması için üç yüz yıl istiyor. Kadastro haritalarının çıkarılması iki yüz yıla bağlı. Üretimin tüketimle denkleşmesi için şu kadar yüzyıl ister. Daha bunun gibi birçok dallar sayılabilir. Bu durumda bu denli geri kalmış bir toplumda halka toplumculuğu benimsetmek, halkı seçimlerde bu isteğini belirtecek duruma getirebilmek için kaç yüz yıl ister acaba? Üstelik, gerici güçler, emekçi sınıfının uyanmasında çıkarları olanlar ellerinde de iktidarı bulduklarına göre...

ku bu uyanışını önlemek için her şeyi yapacaklardır. Görülüyor ki, Türkiye gerçeklerine ve Türkiye'nin bugünkü koşullarına göre, aşağıdan yukarıya doğru bir toplumculuk düzeni uygulanamaz. Emekçi sınıfının halk kütlesine önderlik edecek toplumsal birikimi yeterli olmadığına, mücadele geleneği de yok denilecek denli az olduğuna göre, daha yüzyıllarca bu toplum kalkınmayacak, halk sömürülecek demektir.»

Dolarlılar

«İşçiler, toplumcu gidişin önderi olacak deniliyor. İşçilerin en güçlü örgütleri sendikalar. Oysa, bu sendikaları yönetenlerin çoğu, Amerikan dolarlarıyla beslenmektedir. Hem de bu Amerikanın yardım dolarları, sendikalara bizim hükümetimiz eliyle gelir. Doğrudan doğruya dış ellerle verir. Sendikalara Amerika'dan gelen para yılda bir buçuk milyon lirayı bulmaktadır. Bundan başka, binalarının kiralarını da veren Amerika, bu binaların eşyalarını da alır. Sendika yönetmenlerinin ceplerine pasaport da konmuş, Amerika'ya Almanya'ya gidip gezmeleri de sıraya bindirilmiş. Dış geçiden dönen sendika yönetmenleri, otomobille, buzdolabı gibi eşyaları dönmektedirler. Kendilerine «milliyetçisi» «mukaddesatçı» adını takan birtakım gerici kanlarını dışlarına tıktırıp lürk halkı için çalışan toplumculara, açıkça Rusyadan yardım görüyorlar, ruble alıyorlar diye iftira edip bunu bir de gazetelerinde ilân ederlerken, Türk Sendikalarının dolarla beslenmesini, dışardan gelen paraları ulusal onurlarına aykırı bulmamaktadırlar. Bu durumda, birtakım işçi önderleri de, zaman zaman emekçi sınıfı davasına karşı durmaları bundandır. Örgütlenmiş olan işçi kitlelerini yönetenler böyle olunca, halka toplumculuğu benimsetmek bütünü güçleşmektedir.»

Tepedeki kadro

«27 Mayıs evriminin daha iyi bir Anayasa getirdiğini, toplumsal haklara yer verdiğini kabul ediyorsak, bu örneği de gördükten sonra toplumculuğun da yukardan aşağı uygulanabileceğini kabul etmeliyiz. Kaldı ki, bazı yeni toplumcu ülkelerde, toplumculuk normal tarihsel evrenlerden geçerek olmamış, bir aydın kadro hareketi olarak uygulanmıştır. Bu toplumcu ülkelerin, bizim de benzediğimiz geri kalmış ülkeler oluşu, onların denemelerinden yararlanmamızı gerektirir.

Bütün bu nedenlerle toplumculuğu uygulayacak kadronun çok geniş ve yaygın aydınlar topluluğu olması düşünülmelidir.»

Bu ve daha bu yolda başka gerekçeler böylesine kesinlikle yazılıp konuşulmamış da olsa, yazılıp konuşulardan bizim çıkardığımız özetle bunlardır.

Buna karşı duran, toplumculuğun alttan yukarı uygulanmasından yana olanlar ise şöyle diyorlar:

«Özellikle Türkiye'de ve bugünkü koşulları içinde, toplumculuğu yukarıdan aşağı bir aydın kadro eliyle uygula-

lamak olur iş değildir. Toplum temelinde bu bilinç ve istek yaratılmamışsa, ister istemez geniş oranda karşı koymalar olacak, buna karşı da zor kullanılacak demektir.

Nitekim bunun en yakın örneği geçirdiğimiz 27 Mayıs evrimi örneğidir.

27 Mayıs evriminin asker kadrosu bile, hem de bu evrim oldukça geniş bir oranda benimsenmiş olduğu halde, istedikleri düzeni var edememişlerdir. Bir çok edimsel karşı koymalara uğramışlardır ki bu karşı koyma davranışları örgütlü olarak ya da örgütler içinde bugün yine sürmektedir. Kabulünden iki yıl sonra halâ Anayasanın uygulanamayışı bunu göstermektedir. Bir anlama geri gidiş durdurmak, kaydedileni yeniden kazanmak demek olan 27 Mayıs evrimi için böyle olursa, çok daha kökel olan bu toplumculuk için elbette bütünü olanaksızdır. İktidarların yıllarca süreli olarak türlü çıkarlar uğruna gericiyi yayıp besledikleri otuz milyonluk Türkiye ortamında, üç yüz, beşyüz bin kişilik bir kadroyla, elbette toplumculuk uygulanamaz. Uygulanır diyenler, 768 bin kilometre kare genişliğine yayılmış otuz milyonluk Türkiye'nin büyüklüğünü gözden uzak tutarlar. Her ilçe, ilçeye, bucağa, köye yukardan gelme baskıcı bir kadro hem getirilemez, hem de bundan sonuç alınmaz. Ancak bu toplumculuk temelinde kadroluşsa, halkı benimsenirse o zaman olabilir ki, bu da alttan yukarı doğru bir çalışmaya ister. Bu söylenen temeldeki olanaksızlıktır.»

Yeni ülkelerde

«Bir olanaksızlık da, tepedeki kadronun, ne kadar toplumcu niyetleri olursa olsun, ister istemez, karşılaştıkları ekonomik, siyasal, toplumsal güçlüklerin zoruyla faşizme dönüşeceklerdir. Toplumcu diye gelenler, faşist olacaklar, ancak bu, Türkiye'ye özgü yeni bir faşizm olacaktır. Yukardan aşağı doğru Toplumculuğu uygulamak isteyenler, buna engel olacak ve kendi isteklerine uygun bir yön verecek olan dış etkileri de gözden uzak tutmamaktadırlar. Dış etkileri hiçe indirecek olan tepedeki toplumcu kadro değil, temeldeki toplumcu kadro ve halkın toplumculuğu istemesidir.»

«Toplumculuğun aşağıdan yukarı gelişimini istemenin uzun vadeli bir yatırım ve istek olduğu doğrudur. Ama bunun tersi de kolayca, ucuzcu ve çabukcu bir yoldur ki, bu yüzden de olanaksızdır.

Unutulan önemli bir nokta da, Türkiye'nin dünyadan soyutlanmış tekbaşına bir ülke samimasıdır. Dış olayların olumsuzundan daha çok olumlu olarak gelişmekte ve Türkiye'ye etkisi altında bulundurmaktadır. Şimdiden hesaplanamayan bu olumlu dış etkilere bir Türk aydını bel bağlaması ne denli yanlışsa, ama bu etkiyi de bütünü yok sayması, gözden uzak tutması o oranda yanlıştır. Biz, dışımızda gelişen olumlu olayların Türkiye'deki etkisini örnekleriyle bugün görmekteyiz. Avrupa'da, Amerika'da, daha başka ülkelerde diyelim sosyal adalet kavramının gelişmesi etkisinden elbette Türkiye habersiz kalmaz.

ANILAR

Gerçekleşmeyen Toprak Reformu

Porsuk Eskişehir'in ortasından geçer ve geçtikten sonra da Ağa topraklarına girerken kıvrıla kıvrıla çalından durulmaz Ağalar Porsuğu âdeta paylaşmışlardır bozkırda.. «Barutçu Çiftliği», «Zeytinolu Çiftliği» derken «Sazak Çiftliği», Biçerli Hasan Çiftliği», «Hayri Başar Çiftliği» Vesaire.. Bozkırda Porsuğu için «Kadillaklı çiftçilerin» birçoğu 1945 de Saracoğlu'nun «Toprak Kanununu» Mecliste yiyenlerdir. Bir sürü yiğidi bir lokma bir hırkaya muhtaç bırakarak, neferi varsa hepsini satın alıp, Karunlar gibi yaşayan bu mutlu kişilere ait hatıralar Porsuk'un çli çevresinde öbek öbek tüter..

Bundan Tam 20 sene kadar evvel İsmet İnönü Cumhuriyet Başkanıdır. Biçer Köyünden devrin Cumhuriyet Başkanı İnönü'ne imzalarla dolu bir dilekçe gelir. Bu dilekçede köylüler: Köyün ağalarının dağı—taşı zabtettiğini, tapulu tapusuz bütün araziye eker kendilerine bir karış toprak dahi bırakmadığını, bunca ailenin bugüne kadar ağa kapısında boğazı topluluğuna ırgatlık yaptığını izah ederler ve «Eğer biz de vatandaş isek bize de toprak verin» derler.

Devrin inkılâpçı, Hassas ve Toprak kanununa taraftar Cumhuriyet Başbakanı bu dilekçeye duylundadır. Biçer köyüne geleceğine dair alâkadarlara telgrafla talimat verilir. Hakikaten beklenen günde İnönü Biçer istasyonuna varır. Eskişehir ve Sivrihisar'dan gelen resmi erkânla civarda ki ağalar İnönü'nü trenin kapısına da karşılarlar. İnönü'nün ayağının «Toprağa Değmesin» gönülleri razı olmayan ağaları.. İstasyonu halı ile döşerler. Fakat, İnönü bu halıların üzerine basmaz.. Toprağı arar ve ona basar.. ve doğrudan, resmi erkân ve ağaları bırakıp kendisini kenarda alıkışlayan ırgatları doğru yürüterek; Ökkeş Dayı'ya sorar:

- Siz bu köylü müsünüz?
- Evet Paşam, bu köylüyüz.
- Ne iş yaparsınız bu köyde?
- Ağalara ırgatlık yaparız.
- Ötekiler döner:
- Siz ne yaparsınız?
- hep bir ağızdan:
- Biz de ırgatlık yaparız..
- Toprağınız yok mu sizin?
- Yok Paşam, Yok..

İnönü bu konuşmalardan sonra Vali ve Kaymakamla kısa dalgadan şöyle bir iki laf ettikten sonra, köylülere dönerek:

— Ben yarın Ankara'ya döneceğim. Ve buraya derhal bir «Toprak Komisyonu» göndererek buradaki zabdedilmiş toprakları size dağıttıracağım, der.

İnönü'nün bu sözleri, İnönü için yolları halı döşeyen, konaklarında onun için ziyafet hazırlayan ağaları dondurup bırakır. Ve Devrin inkılâpçı Cumhuriyet Başkanı ağalara «Allahaismarladık» bile demeden Sivrihisar'a doğru Biçer'den ayrılır.

İnönü'nün ayrılmasından kısa bir müddet sonra, hakikaten Biçer'e bir «Toprak Komisyonu» gelir. Ve Biçer'de ne kadar haksız zabtedilmiş ağa toprağı varsa hepsini de Biçerli ağaların ırgatlarına dağıtır.

Biçer'li ağa konaklarında ise İsmet Paşa daha başka türlüdür. Biçerli Ağalar İsmet Paşa'nın bir numaralı düşmanlarıdır.

Fakat, dava sade «Biçer» köyünün davası değildir. Bu memleketin ana davası: Toprak davası. Bu topraklar üzerinde «Şehit» düşüp; bu topraklar üzerinde çocukları sefil düşenlerin davasıdır. İsmet Paşa bugün, bu dava önünde o vakit gerçekten yapamadığı toprak reformu için imtilhan tahtası başındadır.

Sabahattin SABANCI

Plânın 3 aylık uygulamasına dair raporun tenkidi

Tosun KAYA

Yüksek Plânlama Kurulu 24-27 Mayıs 1963 tarihleri arasında Başbakan İsmet İnönü'nün Başkanlığında toplanarak, Plânlama Merkez teşkilâtı tarafından, Kalkınma Plânı 1963 yılı programının 1 Ocak-31 Mart dönemini kapsayan birinci üç aylık uygulama durumu hakkında düzenlenen raporu görüşmüştür. Yüksek Plânlama Kurulunun Başbakan'dan başka öbür üyeleri şunlardır: Başbakan yardımcısı ve Devlet Bakanı Hasan Dinçer, Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Turhan Feyzioğlu; D.P.T. Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu, İktisadi Plânlama Teşkilâtı Dairesi Başkanı Prof. Besim Üstünel, Sosyal Plânlama Dairesi Başkanı Enver Ergun ve Koordinasyon Dairesi Başkanı İsmail Ertan

Yüksek Plânlama Kurulu yukarıda adı geçen raporda mevcut bilgilere göre «Türkiye Ekonomisinin Genel Durumu» ile ilk üç aylık uygulama sonuçları ve buna göre alınması gerekli tedbirleri, 91 sayılı kanununun 16. maddesi uyarınca, Yüksek Plânlama Kurulu Raporu adlı bir dokümanla Bakanlar Kuruluna sunmuştur. (1)

Dikensiz gül bahçesi

Ekonominin Genel Görünüşü başlığı altında toplanan birinci bölümde, bazı istatistik verileri de yardımıyla, iyimser bir tablo çizilmek istenmiştir. Bu bölümde istihsal fiyat hareketleri, para ve kredi, dış ticaret gibi konular hep aynı müsfik edayla ele alınıp bir sonuca bağlanmaktadır.

Bu bölümden öğrendiğimize göre, 1963 ihracatımız, Mart sonu itibarıyla geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 35,3 oranında bir artış göstermiş bulunuyor. Ne var ki bu iyimser tabloda, gelecek yılın karanlık çizgilerini şimdiden görmek mümkün. Bu yılki ihracat artışını başlıca tütün ihracatındaki istisnai durumla, zeytinyağı ihracatına borçluyuz. Gelecek yılın tütün üretimi için tehlike çanları Başbakanın mavi küf üzerine yaptığı radyo konuşması ile, —iş isten geçtikten sonra— çalınmış bulunuyor. Zeytinyağı ihracatı ise, iç piyasada raporun «fiyat hareketleri» kısmında dokunulduğu gibi, geçişme indekslerinde yükselmeler sebep olmuş, bu yoldan sağlanan kazançlar özellikle ücretlilerin sırtına yükselmiştir. Yeri gelmişken şu noktada da belirtmeli ki; zeytinyağı fiyatları dünya piyasasında 10 lira civarında seyretmekte iken bizim ihracatçılarımız iki aylık bir sürede ihracatı olarak; 6 lira civarından ayrılmamışlardır. Bu durum klâsik mekanizmayla özerli ölçüde döviz kaçakçılığı yapıldığı kuşkusunu uyandırıyor. Bu, ihracatın yüzde 40 kadarına tekâbülden eden bir kaçak çıkışı.

«Ekonominin Genel Görünüşü» bölümü, umumî gelişmenin «hassas» bir ortam içinde cereyan ettiği sonucuna varmaktadır.

Öbür kısımlar ne kadar tartışılrsa tartışılın, fakat bu «gelişimin hassas bir ortam içinde cereyan ettiği» yargısı üzerinde genel bir uzlaşmaya varılabılır kanısındayım.

Bu bölüm üzerinde diyeceklerimi, bölümün son paragrafını alarak bitirmek istiyorum. Raporda «Ekonominin Genel Görünüşü» şöyle bitiyor:

«Önümüzdeki aylarda bir yandan yatırım mevsiminin ilerlemesiyle devlet harçmalarının artması, bir yandan beklendiği gibi iyi bir mahsul yılı idrak edilirse bunun satınalma gücünde meydana getireceği artış, eğer yakından ilgilenmez ve para

ve kredi politikası buna göre düzenlenmezse, ekonomimiz enflasyonist etkiler altında kalabilecektir»

Hadi devlet harçmalarını anladık diyelim, görünüşe göre halâ bu işe Rüşfetler karışıyor; fakat beklendiği gibi iyi bir zirai mahsul yılının satınalma gücünde meydana getireceği artışla enflasyonist etkiler arasında nasıl bir bağlantı kuralım? Yani bu raporu kaçma alanlar, kötü bir zirai mahsul yılı ihtimallerine karşı «Oh, oh, enflasyon tehlikesini atlattık..» diyebilmenin kapısını şimdiden mi aralamaktadırlar?

Gözlerinize inanmayın..

Ekonominin Genel Görünüşü bölümünden sonra, raporda 1963 Programının üç aylık uygulama durumu ele alınmaktadır. Bu durum, ancak iktisadi devlet teşekkülleri açısından incelenebilmiştir. İktisadi Devlet Teşekkülleri 1963 yılı yatırım programının bu üç aylık dönemde ancak yüzde 10,58 oranda bir kısmını gerçekleştirebilmiştir. Bu oran içine, daha önce yapılmış olan işlerin istihkak ödemeleri de dahil olduğu halde, Raporu kaleme alanlarca «ilk bakışta görüldüğü kadar düşük mütalâa edilmedi» sağlık veriliyor.

Fakat ilk bakıştan sonra, daha önce yapılmış işlerin istihkak ödemeleri ni de düşünüyorsunuz, geriye yüzde 10,58 den de düşük bir oran kalıyor.

«Lâfla nizamât..»

Ama raporun asıl ilginç bölümü «uygulama konusunda alınması gerekli tedbirler»den söz eden bölüm.

Yüksek Plânlama Kurulu, Programın eksiksiz bir şekilde uygulanabilmesi için bir ön şart saydığı ve her biri üzerinde ayrı ayrı durulabilecek olan 15 adet tedbiri Bakanlar Kuruluna arz ediyor.

Biz bunları birkaçı üzerinde duralım:

Önce, sosyal ekonomik ve idari bünyenin plânlı devrenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir duruma getirilmesi için bazı ana reformu reorganizasyon tedbirlerinin «tedricen fakat gerçekleştirilmeden» alınması gereği sağlık veriliyor.

Herhalde tavsiye edilen vergi sisteminin bünye esnekliğine kavuşturulması, sosyal adalet ilkelerine daha uygun hale getirilmesi, «nihayet» Toprak Reformu Kanununun, gecikilmeden.. Fakat tedricen gerçekleştirileceklerdir.

Bu bölümde bakanlar kuruluna sunulan tavsiyelerin dokuz numaralı üzerinde özellikle durmak istiyorum. Aynen şöyle:

«Ordunun potansiyel ve imkânlarından, kendi hizmetlerini aksatmayacak şekilde, kalkınma hizmetlerinde yararlanabilmesi konusu da Yüksek Plânlama Kurulu toplantısının da üzerinde durulan bir konu olmuştur. Bazı müşahadeler çeşitli ordu birliklerinin, özellikle teraslarla ve eğaçlandırma çalışmalarında, yatırımca dairelere etkili bir şekilde yardımcı olabileceklerini ve fidan tedariki gibi bazı meseleler halledildiğinden de bu işbirliğinden sağlanan faydaların daha da artacağını göstermektedir.»

«Ordu birlikleriyle yatırımcı daireler arasındaki bu işbirliğinin mümkün olan diğer alanlarda da ger

çekleştirilebilmesi kalkınma çabasına büyük ölçüde yardımcı olacaktır»

«Öte yandan dış yardım yapan ülkeler askerî yardım miktarını daha kolaylıkla arttırabilirdiklerinden ordunun bu hizmetler için ihtiyaç göstereceği araç, gereç ve donatımın sağlanması mümkün olacaktır.»

«Bu konunun Millî Güvenlik Kurulunun yapacağı bir toplantıda ele alınarak, ordunun kendi hizmetlerini aksatmadan kalkınma çabasına katılması imkânlarının araştırılması faydalı görülmüştür.»

Demek o görülmemiş kurnazlığımızla, önce bize dış yardım yapan ülkeleri kandıracağız. İktisadi yardım için mirın—kırın mı ediyorlar, bu yoldan alamadığımız ne varsa aynı şeyleri «Ordunun ihtiyacı var diyecek» ve alacağız. Ve bunu bize dış yardım veren ülkeler uzmanlarının büyük bir dikkatle inceleyeceklerini bildiğimiz resmi bir dokümanda da âlenen yazacağız..

Bu «tavsiye»nin neresinden tutsanız elinizde kalıyor. Ordunun kendi hizmetlerini aksatmadan kalkınma çabasına katılması, yatırımcı dairelerle bu yolda işbirliği etmesi mümkün müdür?

Gerçi istihkâm birliklerinin vinçlerle, buldozerlerle «İstanbul'un İmarı» yahut «ikinci fethi»ne katıldığını gördük. Fakat bu geçmiş devrin anısına rağmen, yahut bunun için soruyoruz: Bu mümkün müdür? Buna «yaptık, oldu» demekten başka kandırıcı bir cevap verilebilir mi?

Başka bir yön

Ekonomik gelişme problemlerimizin başta gelenlerinde birinin Millî Savunma masraflarımızın nisbi ağırlığı olduğu biliniyor. Bu öyle olduğu için, millî savunma masraflarımız herhalde savunma gerekçerimiz kılı kart yararçasına incelenerek tesbit ediliyor olsa gerektir. Genellikle böyle olduğu içindir ki, ordunun kendi hizmetlerini aksatmayacak şekilde başka hizmetlerde kullanılabilecek potansiyel ve imkânları olmamak gerekir. Eğer böyle bir imkân olsaydı, ordunun yöneticileri üniformalı kişileri pol yapımında duvar yıkımında kullanacak yerde, herhalde, meselâ hizmet süresinde indirim yapmak gibi bir başka tutumu tercih ederlerdi.

Sonra bu sorunun bir başka yönü şaha var;

Bu raporun altında imzaları bulunan zevat (2) da bilir ki Türkiye'nin hâd bir istihdam problemi vardır ve «özet tedbirler alınmadığı takdirde işsizlik meselesinin tamamen çözülemeyeceği..» Kalkınma Plânında yazılıdır.

(3) Bu sebeple, Plânda istihdam yaratıcı proje ve sektörleri öncelik verilmiştir. Fakat Yüksek Plânlama Kurulu, plânın belli başlı ilkeleriyle çelişmeye düşen bir tavsiyesi, Kalkınma Plânı 1963 programının eksiksiz bir şekilde uygulanabilmesinin ön şartlarından biri olarak Bakanlar Kuruluna sunuluyor.

Bu kadar da değil. Bu tavsiye karşısında işçi ve işveren sendikalarının var güçleriyle seslerini yükseltmeleri gerekir. Önce kendi çıkarları için. Çünkü söz konusu olan kendi ekmecek ve kazançlarıdır. Fakat en büyük işçi örgütümüz, kendi yöneticile-

lerinden biraz farklı düşünen toplumculara çirkef sıçratmak için dergi çıkarır, en büyük işveren örgütümüz dergisinde, Kavel rezaleti dolayısıyla soytanın avukatlığını yaparken baklı gerçek ve makul çıkarılarının nelere bağlı olduğunu gösterebilirler, düşünebilirler mi?

Sonra, örgütlenmiş vatandaş toplulukları olarak işçi ve işveren sendikaları bu tavsiyenin karşısına çıkma lıdır. İzah şekli ne olursa olsun, burada bir çalışma mükellefiyeti bahis konusu olmaktadır. Ve gene izah şekli ne olursa olsun, çalışma mükellefiyeti Anayasamızla bağdaştırılamaz

Ama işçi olsun, işveren olsun bugünkü sendika yöneticilerimizden gerçek çıkarlarına uygun ve makul bir davranış beklemekle üzerinde durduğumu Raporu kaleme alanların aşırı iyimserliklerinin etkisinde mi kahyolum dersiniz?

Raporda, sadece plâna, Anayasayla, iyi bir mahsul yılının sonucu satınalma gücündeki artışla enflasyonist etkiler kurma gibi elemanter iktisat bilgisiyyle çelişmeler değil, onların yanı sıra mantıkla, yani kendi kendisiyle çelişmeler de var. Meselâ, uygulama konusunda alınması gerekli tedbirlerin birincisinde; «1963 yılının finansman ihtiyacı büyük ölçüde karşılanmış bulunmaktadır» deniliyordu. Aynı tedbirlerin onuncusunda: «eldeki ilk ve geçici rakamlara göre Devlet gelirlerinin tahminlerin bir miktar altında kalması ihtimali belirmiş bulunmaktadır.» deniliyor. Ama raporda bu tür çelişmelerle uğraşmak, uzun ve yarırsız bir iş olabilir.

İlmi simya..

Programın özel sektör içinde uygulama durumu hakkında süratle bilgi toplamak konusunda karışılan güçlükler. Yüksek Plânlama Kurulunun dikkatini çekmiş. Bu konuda duyulan ihtiyacın giderilmesi için.. «Devlet İstatistik Enstitüsü ile iştişare edildikten sonra..» gerekli bilgilerin toplanması yoluna gidilmesi uygun mütalâa edilmiş. 1963 Haziran ayının son günlerindeyiz. Ve iştişare edilecek Devlet İstatistik Enstitüsünün son yayımladığı bülten Eylül—Ekim 1962 tarihini taşıyor.

Ama iştişarede gene de fayda vardır. Hem yetkililer sadece iştişare ile yetinmesinler. İdari bünyenin plânlı devrenin isteklerine cevap verebilecek bir duruma getirilmesi için bazı ana reform ve reorganizasyon tedbirlerinin «tedricen fakat gerçekleştirilmeden» alınmasını tavsiye ediyorlardı ya, 53 sayılı kanun uyarınca Devlet İstatistik Enstitüsünde bu tavsiye yerine getirilmiş bulunuyor. İlginç bir tetkikle, altından kül yapmanın modern ilmi simyasını burada itam ediyorlar. Hem bunun, ikinci üç aylık Raporlarını kaleme almalarını da yararı dokunur. Plânın o güne kadar uygulanan kısmı hakkında yeni tavsiyelerde bulunabilirler.

Kısaca, Yüksek Plânlama Kurulu Raporu, bizim kökü asırlara dalmış çarklı idare-i maslahat ve yutturmacı zihniyetimizin yazılı son belgelerinden biridir.

- (1) Sayı: 1963—1 Tarih: 27/5/1963
- (2) İnönü, Dinçer, Feyzioğlu, Müezzinoğlu, Üstünel Ergun, Ertan
- (3) Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı Sayfa: 455

Gelire ortak olma fikri

Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, Bakan olduğu günden beri İktisadi Devlet Teşekküllerin le çalışan işçilerin gelire belli bir ölçüde ortak olmaları fikrini, işçilerin bu işletmelerin yönetimine kalmaları fikri ile bir arada savunuyordu. Fakat bir türlü bu istekler kenetlenmiyordu. Zira Meclis'in çalışma t e m p o s u , ihtiyaçları karşılayacak ölçüde değildi. Ecevit, iki yılı bulan bu görüşlerini hasta olarak döndüğü Cenevreden sonra geçen hafta 250 kadın işçi için düzenlenen sendikacılık seminerinde tekrarladı. Kadın işçiler 18 yaşından küçük kadın işçilerin geceleri çalıştırılmasını önleyen kanun hükmünün, gebe kadınlara doğumdan önce ve sonra ücretli izin hakkının, emzikli çocuklara iş yerlerinde kreş ve emzirme odaları tahsis etme haklarının niçin gerçekleştirilemediğini sormak istemiş olsalardı, Bakan gerçekleşmesi çok geciken haklar yanında, kanunun tanıdığı hakları gerçekleştirmedeki aksaklıkları kolay kolay anlatamıyacaktı. Çalışma alanında en çok üzüntü uyandıran da kanunda yeri olduğu halde bir çok hakların işçilere tanınmamasıydı.

Sendikalar Kanunu ve Senato

Millet Meclisinde kabul edilen sendikalar kanunu tasarısı Senatoda nihayet görüşülmeye başlandı. Meclisten bir çok kusurları ile gelen tasarı senatoda bir hayli didiklendi Türkiye İşçi Partisi Senatörü Niyazi Ağırnash, bu vesile ile işçi pazarları kurulması teklifini ortaya attı. Bu arada görüşlerini şöyle belirtti:

Demokrasinin temel müesseselerinin kurulması istikametindeki davranışları memnunlukla karşılamak gerekti. Meslek birlikleri hür ve bağımsız olmalıydı. Bu ölçüdeki gelişme demokrasinin sağlam temellere oturtulmasını da gerçekleştiriyekti. Sosyal bünyeyi ve istihali zaafa düşürecek mücadelelere başvurulmadan işçi sınıfı hür ve bağımsız sendikalarını kurmalıydı. Gerekince grev yapabilmeliydi. İşçilere Ordu Pazarları gibi işçi pazarları kurma imkânı da verilmeliydi. İşyeri şartları düzenlenirse rahat yaşayacak işçiden memlekete çok yarar sağlanacaktı.

Ağırnash, maddelere geçildiği vakit de Anayasaya aykırı ve işten idışı küstekleyici maddelere de değinecekti.

Fargo İşvereni Mahkemeye verildi

Lâstik fabrikasını kanunları hiçe sayarak bir anda kapayıp işçilerini açığa bırakan Fargo Lâstik Fabrikası sahibi Hicri Çapanoğlu nihayet ortaya çıkmıştı. Kendi kendilerini Türk -İş Bölge merkezine hapseden işçilerin davranışı da sonsa ermiş, ancak Lâstik-İş Başkanı Rıza Kuşan sakal bırakarak hareketi sona ermemişti. Kuşan şunu soruyordu:

«Ben greve teşebbüs edince beni hemen nezarete alıyorlar, hakkımda dava açıyorlar. Neden lokavt yaptığı sabit olan bir işveren hakkında suç işlediği halde hemen kovuşturma yapılmıyor? Ben bu zihniyeti sakal bırakarak protesto ediyorum.»

Ellerini kollarını sallaya sallaya dolayan Hicri Çapanoğlu hakkında Bölge Çalışma Müdürlüğü tahkikat açmıştı. Suç ortada idi. Saveshiha fezleke verildi ve dava açılması için teşebbüse geçildi Lâstik-İş işçileri açığa mahkum ederek grev

yapan, işçilerin alacaklarını ödeme yen işveren hakkındaki kovuşturmanın seyrini takibe başlamıştı. Fakat konu Bakanlar Kuruluna da yansıtılmıyordu. Türk-İş Bölge Temsilcisi İsmail Topkar, Hicri Çapanoğlunun hareketini belgelere dayanarak hazırladığı bir dosya ile Ankara'ya götürmüştü. Gerekirse İzmitte, Çapanoğlunun lokavt hareketi ile birlikte bütün lokavt teşebbüsleri aleyhinde miting de yapılması iseniyordu. Bu konu da aydınlığa çıkarılacaktı.

İşçilerin Parasını Vermeyenler

İşçilerin paralarını vermeyenler yalnız İstanbulda bulunmuyordu. İzmirde de bir inşaat şirketinde çalışan 25 işçinin yüz bini bulan alacağı vardı. Şirket müessesli işçilerin alacağını vermemiş ve ortadan kaybolmuştu. Zaten daha önce de inşaat şirketlerinin işçilerin ücretlerini vermekte âdeti yarışa girdikleri yolundaki şikâyetler Çalışma Bakanlığına yansıtılmıştı. Bakanlık bunun önlenmesi için bir tasarı hazırlamıştı. Fakat tasarı henüz kanunlaşmamıştı.

Deri - İş'in çalışmaları

Deri-İş sendikası, bu işkolundaki işçilerin sendikali olmalarını temine çalışıyordu. Fakat ayakta işkolunda çalışanları sendikali yapmak bir türlü mümkün olmuyordu. Han boğrumlarında, karanlık odalarda tamamen gayri sahbi iş yerlerinde çalışan ayakkabı işçilerinin İş Kanunu kapsamına alınması için işverenlerce yapılan tertibatlar, bu işkolundaki 40 bin civarında işçinin haklarının ziyanına yol açıyordu. Ziyaret edilen işyerlerinde

İşçilere sendikacılığın önemi, açık iş mücadelesinin kanunluluğu etraflıca belirtiliyordu.

Yeni bir Lokavt olayı

Antalya umumi nakliyat T.A.Ş. nin Karadeniz Ereğlisi müdürü çalıştırdığı işçilerin bir çok haklarını ayak altına alıyordu. İşçiler ne zaman hak istese tehditle karşılaşıyor du. Bunun üzerine Liman-Dok-İş sendikası olayı yerinde incelemek lüzumunu duymuştu. Karadeniz Ereğlisine gidenler işverenin lokavt yaptığını tesbit etmişti. Polis, olayda grev var iddiasını ileri süren işverenin sözüne uyararak işçilerin ifadesini almaya başladı. Dok-İş, olayı hassasiyetle izlemektedir.

Harice işçi göndermeler

İş Bulma Kurumu dışında özel çıkar peşinde koşanların harice işçi gönderme adı altında yaptıkları dolandırıcılık çok yazıldı. Nihayet Çalışma Bakanlığı harekete geçerek bir kanun tasarısı hazırladı ve dışarıda iş bulmak için memleketi terke mecbur olacak vatandaşların iş bulma vaadi ile dolandırılmalarını önlemeye çalıştı. İşçileri kendi öz topraklarında iş gücü sahibi yapmak mümkün olmuyordu. Kalkınma plânına rağmen iş alanları açılmıyordu. Şehirlere işsiz akınını önlemek için köylülere el sanatları öğretilmeden meded umuluyordu. El sanayiinin geliştirilmesi iyi bir şeydi ama, işsizlik problemini çözmeye yetmezdi. Zaten büyük işsizlik mevsimine göre 8 milyonu bulan tarım alanında görülüyordu. Tarım alanında iş bulamayanları el sanatları ile karnını doyurur hâle geürmek hayaldi. Fabrika imalatı yanında el sanayiinin yeği pek düşük olacaktı.

Adaletli ücret ve ilâç sanayii

Memleketimizde gün geçtikçe çoğalan ilâç fabrikalarında sayıları gittikçe artan binlerce işçi çalışmaktadır. Bu fabrikalardan biri 1959 yılında 500 bin lira sermaye ile işe başlamış ve aynı yıl tam 2.75.830.— lira kâr elde etmiştir. Aynı yıl işçilere ödenen ücret toplamı ise 454.311.23 liradır. Aynı fabrika 1961 de 1.609.750 — lira kâr etmiş ve işçilerine 608.351.62 lira ödemiştir. Şimdi bu fabrika son derece iyi niyetli bir görüşle bir milyonluk kârı yetilmiyor, geri kalanı yani 609.750.— lirayı işçilerine dağıtmış olsa idi, 1551 işçi ailesinin refahı bir anda % 100 artıverecekti. Bu düşünüş servet düşmanlığı değildir. Hatta dikkat edilirse özel teşebbüs aleyhtarlığı da değildir. Görüşüğümüz bazı ilâç işverenleri de işçilerine daha fazla ücret ödemelerinin mümkün olduğunu kabul ediyorlar. Fakat rekabet zorunluğunun bunu önlediğini söylüyorlar. «Öbür fabrikalar yapmaz biz de yapalım» diyorlar. O halde bugünkü düzende bütün ilâç fabrikalarında birden ücretleri yükseltmenin çaresi yok mu? Var tabii. Müeyyideli ve gerçekçi bir asgari ücret tesbit ve uygulaması bunu sağlar.

İlâç sanayinde asgari ücret 26/2/1962 günü 16 yaşından büyükler için günde 1000 ve küçükler için de 860 kuruş olarak tesbit edilmiştir. İlâç fabrikalarında çalışan işçilerin % 50 den fazlası bu ücretleri almıyor. Üstelik ucuz olduğu için 16 dan küçük yaşlar büyüklerle tercih edilir. Kendisi kapı kapı doluşup iş bulamadığı için çocuklarını her türlü genç kızlık ve delikanlılık hayallerini törpüledikleri bu fabrikalara gönderen babalar çoktur.

İki milyonluk kârın 500 binini 1551 kişiye, bir milyon 500 binini ise işveren durumundaki üç beş kişiye dağıtan bu asgari ücret mekanizmasının nasıl bir düzen olduğu meydandadır. Bizde asgari ücret komisyonları şu unsurları dikkate almaya gayret ederek çalışırlar.

1 - Memleketin genel fiyatlar seviyesi

Ticaret Odası endekslerine göre fiyatlarda bir artış varsa bunu aynı nisbette ücretlere intikal ettirirler. Oysa fiyat kontrol mekanizmasının yetersizliği, spekülasyonlar, fatura oyunları gibi dalaverelerin hiç bir zaman gerçek fiyat endeksleri tesbitine imkân vermediğini bütün iktisatçı ve istatistikçiler kabul ediyorlar. Hal böyle olunca da asgari ücretlerdeki artışlar daima gerçek fiyat artışlarından az oluyor ve işçinin reel ücreti gün geçtikçe azalıyor. Kaldı ki; gerçek fiyat artışları tesbit edilebilse bile, bu sistem sadece işçinin mevcut iktisadi durumunu muhafazaya yarar. Bir kere insan haysiyetine yarasız asgari ücret tesbit edilmeli ki bu gerçek ücretin muhafazası için böyle bir rol oynasın.

2 - Memleketin genel ücret seviyesi

Bu bir çeşit örnek arama gayretidir. Ücreti tesbit edilmeye çalışılan işçi ile başka bir iş yerinde aynı işi yapan işçinin ücreti mukayese edilir. Fakat yüksek miktarda bir örnek bulma nursa ne alâ, çoğunluk olduğu gibi bulunamazsa memleketimizde uygulanan ücret seviyesi budur diye kesip atılır. Bu mukayeseler devans ede ede günün birinde bütün memlekette aynı işi yapan işçi ücretlerinin birbirine eşit olarak (meselâ beşer lira gündelik) tesbit edildiğini düşünürsek, ücretleri hiç bir zaman arttırmak imkânı olamayacağı meydandadır.

3 - İşletmenin kâr durumu

Yanlış anlaşılmasın. Bu unsur işletme kârının belirli bir oranda işçi ücretlerine aktarılması gerektiği gibi sosyal adalet anlayışına uygun bir tema üzerine kurulmuş değildir. Sadece eğer ilk iki unsur ücretlerde bir arttırımı gerektiriyorsa, bu arttırımın işletmenin son zam tarihinden bu yana kârında görülen artış nisbetinde yapılmasına çalışılır.

Böylece asgari ücret komisyonları işverenlerin arzularına dayanarak olan görüşlerin etkisi altında ilk mektep çocuklarını bile güldüren miktarlar tesbit ederler. Elbette bu ücret sadece bir tek kişinin yani çalışan işçinin geçimi için tesbit edilen ücrettir. İşçinin bakmaya mecbur olduğu yaşlı anası, babası, karısı, çocukları dikkate alınmaz. Yani bu işçiler hiç bir zaman evlenemeyecekler, çocuk yapamayacaklar, yaşlı ebeveynlerine bakamayacaklardır. Belki de «hayırsız evlat» diye bir de toplum damgası yiyebileceklerdir.

Servet düşmanlığı değil, özel teşebbüs aleyhtarlığı değil, adaletli gelir dağılımı isteniyor.

Bunun sağlanabilmesi de halktan ve emekten yana bir toplumculuğun, topluma yararına bir özel sektör çalışmasının düzene konulabilmesi ile mümkün olacaktır. Bir ilâç fabrikasının aşırı kârını tek başına işçilere bölmesi ne düşünülebilir, ne de bu düzen işleyebilir. Aslofan belli üretim araçlarının kamu yararına işler hale getirilmesi ve emeğe tam karşılığını verecek bir ücret anlayışının çalışma mevzuatına hâkim olabilmesidir. Bir tek ilâç fabrikasındaki bu sermaye - kâr rakamları sömürme nisbetini incelemek isteyenlere herhalde gerçek bir malzeme olabilir.

Özkal YICI

VER HAKKIMI ÇALIŞAYIM!

Sina PAMUKÇU

— İş bırakan işçiler —
«Ben senin babanın uşağı değilim.»

İşçi—İşveren münasebetleri bakımından yeni bir düzene girmekte olduğumuz belli. «Duyduk demeyin,» diye dosta, düşünene açıkladı bu gerçeği Kavel olayı.

Geçen hafta içinde Orta Doğu Üniversitesi'nin Eskişehir yolunda, 8 inci kilometredeki İnşaatındaki anlaşmazlık da yeni bir örnek.

Neye örnek? Türkiye'de işverenler büyük bir çoğunluğunun, ne olursa olsun sonuna değil işçileri sömürmekten vazgeçmeyeceklerine. İnsanüstü sürelerle işçiyi çalıştırmak, ücretini: canı istediği zaman ve eksik olarak ödemek, fazla mesailer, bayram, hafta tatili ücretlerini kaynatmak, namuslu çalışma şartları tanımamak, bunlara örnek! Bütün bunlara öyle alışmış ki bu gibi işverenler, bir türlü vazgeçmezler. Nasıl vazgeçsinler ki, 27 Mayıs öncesinin «en kısa zamanda milyoner yapma» sarhoşluğundan daha uyanamamışlar.

Ama işçi, artık o eski işçi değil, ne de sendikalarından bazıları eski sendikalar. İşçi hakkını alamıyor mu.

— Çalışıyorum, diyor. Dahası var mı? Çalışıyorum. Ver hakkımı çalışayım. Ben senin babanın uşağı değilim.»

Bu mücadeledeki başarı, tabii, sendikasının gücüne bağlı. İşçide yürek, sendikasında da yavrusunu koruyan ananın bağlılığı ve atmacalığı oldukça kolay kolay yenik düşüremezler onları.

Yapı—İş Federasyonu, başında Fakir Tahir ve öbür yöneticileri ile durumu öğrenince, üyelerin yardımına koştu. Ve işveren ne yaptı biliyor musunuz? Lokavtı!

İşyerine koşan sendikacılar arasında Yapı—İş Federasyonunun Hukuk Müşaviri de vardı. Fakat belirtmeden gitti şantiyeye girdi, birini aradı ve işveren ya da onun vekili durumunda olanları dinledi. Bakalım ne dediler?

«Sendikâ da ne oluyor muştî Zaten kabahat bizde ki bunları içeri sokuyoruz. İşçi uyanacaksa, ayansın

kendi hakkını arasın. Ama sendika değil. Fakat kabahat biraz da Rektör Kemal Kurdaş'da, Verdi yüz sendikacılara, çıkardı onları başına. Ama bir şey yapamazlar. İki üç gün sonra, pes deyip, gelecek yarın varacaklar bize. Getireceğiz onların yerine başkalarını. Türkiye'deki sen dikalar zayıf. Kaç gün bakab'ürler lokavt ettiğimiz işçilere? Kabahat bitişikteki inşaatı yapan müteahhitte. Sendikadan biraz baskı görünce, işçilerin çalışma saatlerini normale indirmiş, ücretlerini zamanında ödemeye başlamış, fazla mesai ve bayram ile hafta tatili ücretlerini kaynatmamaya başlamış. E, bunu gören bizim işçiler de «haklarımızı isteriz» diye çıktılar ortaya. Ama yerlerine

biz yenilerini getirtiriz olmazsa. Buradakiler mücadele mi etmezler? Yeni gelenlerden bir güzel dayak yesinler de akılları başlarına gelsin. Zaten kanunları uygulayan yok ki. Hani berede grevin yasak olduğunu bildiren kanunu yerine getiren. İşçilerin arasındaki sivil polisler ne güne duruyor? İşçilerin haklarını atmak için gelen sendikacılar işte orada. Ekmek, domates dağıtıyorlar. Neden yakalamıyorlar onları? Kanun yok kardeşim bu memlekette. Ama grev uzarsa o zaman iş fena. Çünkü ilk 30 gün için her gün 4,000 lira, ondan sonraki her gün için de 8,000 lira ceza ödememiz gerek. Sonumuz da Sonbahar. Yok, ama dayanamaz bunlar Lokavt mı yaptık? Yaaa, o da var. Ama yarın göndeririz kamyonları yine. Bir yanlışlık oldu deriz. Boş ver.»

Rektör Kemal Kurdaşın aracılığı ile sendika ve işveren temsilcileri öğleden sonra Rektörlükte buluştular. Lokavt sonra işverenin kulağına kar suyu kaçtı nasıl olsa. Kurdaş, bütün iş niteliğine rağmen, heyecanlı idi. Sendikacıların yanında, tesadüfen orada bulunan gazetecileri görünce, nerdeyse sınırdışı edecekleri gazetecileri Üniversite'den. Nitekim Sendika hukuk müşavirini de konuşmalara sokmadı.

Toplantı odasının dışındakiler yük-

sek sesle bağırarak birinin sözlerini kulak misafiri oluyordular, ister istemez. Vermiyoruz işte... Zorla mı alacaksınız... Kanun var...

İşverenin sesi idi bu. Kuru sıkı atıyordu. Kanun dedi ise şuydu İnşaatçı çalışanlar köylüydüler. İki üç ay sonra döneceklerdi köylerine. İsterlerse dönmezler ve Ankara'da kalırlı bir kat tutarak mahkemeye baş vururlar ve davanın sona ermesi için iki yıl bekleyebilirlerdi. Yok beklিয়ে mezlerse, o zaman da müteahhit onlardan kalan para ile bir kat daha çıkabilirlerdi.

Sendikacıların sesi ise daha olumlu ve daha güvençli bir sestir.

Biz, diyorlardı, kanunlara saygı gösteririz. Fakat üyelerimizin haklarını yememesine de asla izin veremeyiz. Direnme hakkımızı kullanırız.

Sonunda Kurdaş, rahatlamış dışarı çıktı. Hem işçilerin hakkının alınmış olmasından kıvançlıydı, hem de ertesi gün diploma törenine katılacak İnönü'yü hakları çalınmış 500 işçinin karşılama tehlikesi ortadan kalkmıştı. İki taraf bir protokol üzerinde anlaşmışlardı.

Bir örnek daha verelim. Ankara'da işçiyi karşılamak için salmış işverenlerden bir, Elginler, işyerindeki bekçilerin fazla mesai, hafta ve bayram tatili ücretlerini iç etmek istemiş ve Maden—İş sendikasının başvurmazına da şöyle demisti:

Vermiyoruz haklarını. Nereye giderseniz gidin. Biz o 60,000 lira ile çok

iş yaparız. Verin mahkemeye. En azından iki yıl sürer sonuçlanmaz. Çok çok bir avukat ücreti ile mahkeme giderlerini öderiz. O zamana kadar Allah kerim. Var mı daha diyeceğiniz? Yanlış anlamadığımız bir noktada var. Bu parayı bizden alınca bu işçilerin içleri sızlamayacak mı? Biz olmasak bunlar aklıktan ötürülebilir!

Gördünüz mü, yılın yarısını Avrupa'da geçiren işverenin görüşünü. Buyurun size tipik bir yerli—mah işveren örneği.

İş burada da bitmemişti. Vermişti sendika işvereni mahkemeye. Vay sen n'isin bizi mahkemeye veren! Bekçiler, iş sözleşmesinin aksine, atılmışlardı hısmalık işine Haklarını isteyecek öbür işçilere bir ders olmalıydı bu. Bekçilerden birinin eli sakatı, öbürü ötek bir vatandaştı. Siz bu yazıları okurken, bu iki vatandaş en ağır yükleri kaldırmakta. Eli sakat olan her an öbür elini de yitirebilir.

Şimdiye kadar anlattıklarımızda işçi ve sendikası ne yapmaya çalışıyor? İşçiyi daha yüksek ücret sağlamak mı, daha iyi çalışma şartları elde etmek mi? Nerede? Kanunun tanıdığı hakları almak istiyor. O kadar.

Kulakları çınlasın «Türkiye halkı sendikâ mücadelesi geleneklerinin dışındadır» diyen kitap kurtlarımızın Kulakları çınlasın ve bu arada da biraz vatanları harekete gelsin. Hoş gelse ne olur, gelmese ne olur. İşçi uyanık artık.

EKMEĞE ZAM

Devlet eliyle başlayan zam salgını devam ediyor. 1 Marttan itibaren Tekel maddelerine PTT, ulaştırma vasıtaları gibi, halk kitlelerinin her gün ister istemez para harcamak zorunda kaldığı sahalarda yapılan zamardan sonra, şimdi de ekmeğe zam yapıldı. Devlet zam yapar da, bizim mahallenin oaktalı, manavı, kasabı, bezirgânı zam yapmaz mı? O da kuru fasulyeye, zeytin tanesine (Zeytin yağını Sayın Ecevit'in tavsiyesi üzerine yemiyoruz) ispantığa, oyağına, kefenlik bezine V.b. birazcık nefes alabilmek için satın alınması zorunlu maddelere gücünün yettiği kadar zam yaptı. Eh pek yakında kiralar da serbest kalacağına göre... Kazık üstüne kazık. Dayanabilmeyeni dayan Mehn'et... Plânlı kalkınma yolunda, Dışını, içi.

Anlıyacağınız; 5 yıllık Kalkınma plânı var ya, işte bu plânın uygulanması için gerekli olan 1 milyar 200 milyon liralık iç finansmanın karşılığını financı katırlarını ülkütmeden en kolay ve kestirme yoldan fakir fukaradan, dar gelirli denilen, vasıtasız vergisini yüzde yüz ödeyen namuslu işçi, memur ve benzeri vatandaşlardan vasıtalı vergi şeklinde temine çalışılıyor.

Oldum olası bu böyle devam edip geliyor. «On yılda on beş milyon genç yarattık her yıl» ve «Demirağlarla ördük ana yurdu dört baştan» marşının bestelenip söylendiği bunda otuz sene evvelisi durum ne idiyse bugün de odur. Şu farkla ki o zaman nüfusu arttırma politikası güdüldü, 5 çocuk babası olan aile reisi «Yol parası vergisi» nden muaf kılınyordu. Şimdi aksine kısırlaştırma politikasına döndük.

Nüfus artıyor, Kısa bir zamanda Amerikanın buğdayı ile de besliyemez hale geliyormuşuz.

30 yıl önce «Yol vergisi» diye, Nuri Abdurrahman Demirağ ile, gün doğuşu ve batışı çalışma saati hesabıyla Elbasan köyünde 40 kuruş yevmiye ile ağanın başını belliyen, sakalını ağanın değirmeninde ağartan Şabandan eşit bir şekilde senede 12 lira yol vergisi alınırdı. Veremiyenler (ki çoğunlukta idi) 50 kuruş yevmiye ile Jandarmanın nezaretinde taş ocaklarında, yollarda çalıştırılırdı. Çalışmayan veya çalışmayan mükellefler 29 gün müddetle ilçe tevkîhanelerinde «Yol paracılar koğuşunda» misafir edilirdiler. Bu hal 1950 ye kadar sürdü. Zavallı babam, Yol Parası Vergisinden ve 5 kunceden kurtulmanın yolunu, 45 yaşından sonra anneciğime beşinci çocuğu doğurtmakta bulmuştu. Köyde çiftsiz, çubuksuz, 59 dönümlü verimsiz tarlasıyla 7 nüfuslu aile reisi babam 53 yaşında göçüp gitti. Sonra, sonrasını sormayın. Kısacası göç... Aynı bir konu ve hikâyesi uzun...

Birinci 5 yıllık Kalkınma Plânının mimarları, uzmanları, galiba bu iç finansman yüzünden, hükümetle anlaşamayıp istifa etmelerinden iki gün sonra idi. Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican İstanbul'a gelip, Türk İş Birinci Böige Temsilciliğinde, İstanbul Sendikacıları ile tertiplelediği toplantıda, plân hakkında uzun bir nutuk çektikten sonra söz alan İşçi Sendikacılarının yöneticileri kendisine: Kalkınma Plânının uzmanları neden istifa ettiklerini, plânın iç finansmanı için gerekli olduğunu söylenen 1 milyar 200 milyon lirayı nereden ve nasıl

temin edileceğini sorulduğunda; «Eşit şekilde vatandaşlardan alınacak vergilerle ve artan işsizsalden elde edilecek fazla vergilerden karşılanacağı, Sosyal adaleti daima gözeticekleri» cevabını vermişti. Gördünüz mü Sosyal adaleti ve eşitliği!

Mahalledeki milyoner, piyasadaki tüccar, ithalatçı, ihracatçı, sanayici canının istediği fiyatla malını satsın, birçoğu vatandaş kazıksın ve dilediği kadar vergi kaçakçılığı yapsın; İsviçrede villâ satın alsın, bankalarına dolarları aktarsın, bunları bilmemezlikten, görmemezlikten gel; kimi fabrikatör keyif için işçisini aç peşişan kitle halizde sokağa atsın sonra da Cadillac ve metresini alarak sıvışsın, buna da geç. Ve de vatandaşın herşeyi olan ekmeğine zam yap!

Plânlı kalkınma, Evet. Türkiye'nin ancak plânlı kalkınma ile belini doğrultabileceğini ben de inanıyorum. Ama nasıl bir kalkınma plânı? Kimin için kalkınma plânı? Halktan yana halkı daha fazla ezmeden, hesaplı bir ekonomik ve vergi politikası güderek, milyonerden milyonuna göre, 10 lira vermeye ile çalışan işçiden de 10 lirasına göre vergi almak sartiyile... Yoksa 10 liranın yarısını vasıtasız ve vasıtalı vergi olarak geri almak suretiyle, devlet eliyle milyoner yetistirecek bir kalkınma plânına, kusura bakmayın ama âmin diyecek pek az kişiye rastlıyacaktınız.

Elinsaf beyler, ağalar.

Şaban YILDIZ
(Sendikacı)

BASKAN KENNEDY'NİN AVRUPA GEZİSİ VE YENİ İHTİMALLER

F. Almanyaya resmi bir ziyaret yapan A.B.D. Cumhurbaşkanı Kennedy'nin yaptığı temaslara, verdiği demeçler geçen haftanın iç politikaya olaylarının en önemlisi idi. Kennedy, resmi gezisi sonunda İrlanda'ya gitti, 120 yıl önce İrlandadan Amerika'ya hicret eden dedesinin dedesinin tenke damlı evini de ziyaret etti ve verilen hediyeleri aldı.

Başkan Kennedy'nin 10 günlük gezisine dair çıkan yorumların en ilginç Başkanın neden bu geziye bu zamanda lüzum gördüğü noktasında düğümleniyordu. Amerika da ırk ayırımını kaldıracak bir kanun tasarısı hazırlanmıştı. 100.000 zencinin yürüyüşünü, 300.000 zencinin Washington'a yürüyüşü izleyecekti. Üstelik Avrupada ziyaret edeceği devlet ve hükümet adamları da «kalıcı»lardan değildi. Alman Şansölyesi Adenauer çekilecekti. İngiltere Başbakanı Macmillan'ın günleri sayılı idi. Papa yenüz çok «yeni» idi ve müteveffa Papa 23. Janın tuttuğu barışçı ve uzlaştırıcı yolu ne derece başarı ile yürüteceği pek bilinmiyordu.

Kennedy'nin Avrupaya gelişi, birinci gelişindeki şartlardan çok değişti. Başkan seçilir seçilmez Avrupaya geldiği zaman Paris'te ve Viyanada önemli görüşmeler yapmış, Sovyet Başbakanı Kruşçev ile Viyanada başbaşa konuşmuştu. Bu gelişinde ise böyle önemli bir mülakat da yoktu, üstelik görüşmelerinde buldukları da yakında yerlerini bırakacak durumda olanlara inhisar ediyordu.

Ortaya atılan yeni görüş

Konuşmaları, hele Fransız Cumhurbaşkanı De Gaulle'le ilgili olan bölümü, Amerikanın liderliği altında Nükleer güçlü bir NATO kuruluşuna karşı olan Fransız milî liderine tahammülsüzlüğünü ortaya koyuyordu. Fakat ziyaretin iktidar merkezi Federal Almanya'da olmuştu. Federal Almanya ile Fransanın yaptığı anlaşmanın Amerikaya endişeye düşürdüğü oradadır. Almanyayı yeni bir savaş gücü olma yoluna iten etkenler, barış içinde bir dünya politikası izleyen Kennedy'ye herhalde hoş gelmiyordu. Doğu-Batı münasebetlerindeki gelişmeler, Batı sistemi ile Doğu rejimleri arasında çatışma olmadan bir arada yaşamın sağlanması noktasında birleşiyordu. Alman Şansölyesi soğuk harbi isteyen tipte modası geçmiş bir politikacı idi. Kennedy, Adenauer'e rağmen barışçı bir politikayı bizzat federal Alman halkının nâsi karşıladığını görmek istiyordu. Alman halkının Amerikanın yeni politikasını desteklediğini yerinde görmekle Kennedy maksadına nail olmuştu. Zaten Hava alanında Adenauerin yaptığı konuşmada soğuk harbi zorlama tohumları yer almıştı. Kennedy derhâl orada bu konuşmayı karşılamış ve Federal Almanyayı harpçi bir eleman olarak ele almadığını anlatmıştı.

Kennedy'nin konuşmalarında yeni bir tema yer almıştı. Kennedy, ilk defa olarak bölünmüş Almanyanın birleşmesini, bölünmüş Avrupanın birleşmesi konusunu bir arada ele alıyordu. Bu birleşme barış içinde olacaktı. Bu da Doğuların ve Sovyet Bloğunun kendi menfaatlerini böyle bir birleşmede görmelerini temin şeklinde gerçekleşme safhasına konulabilirdi. Kennedy gayet açık olarak şunu ortaya atıyordu:

Haklı bir ilke

«Karşı taraf bilmelidir ki, hiç bir sisteme ve halka karşı değiliz. Başkalarının diledikleri sistemi seçmesi için bu hakkı kullanmalarına engel olunmasını da istemiyoruz.»

Bu görüşü savunan Kennedy, gerçekten herkesin ittifak edeceği bir ilkeyi belirtiyordu. Ne var ki, bu ilke yalnız gelişmiş, başkalarını yoksul bırakma pahasına sarmaya birikimini tamamlamış Avrupa memleketleri için, geri kalmış bütün topluluklar için de uygulanmalıydı. Zengin ve yoksul memleketler de kendi kaderlerine sahip olabilmeliydi. Gri kalmış ve az gelişmiş toplumların baş vurduğu kalkınma tarzına B. Amerikanın veya öteki uygar ve zengin uluslar hükümetlerinin yardım yapma yoluyla başvurdukları istedikleri sistemi uygulamaya zorunlu da önlemek gerekirdi. Öbür memleketlerin geri kalmaları, pa hasına zenginleşmiş ülkeler için savunulan bu ilke meselâ Viyetnamda da uygulanmalıydı.

Ne var ki Kennedy, gerçekten barış içinde yaşamın mutlaka gerçekleştirilmesine önem veriyordu, Avrupa gezisi Ortak Nükleer Kuvvet fikrinin, ortaklar arasında da nederece tutulup tutulmadığını Başkana anlatacağı. İngiltere ve İtalyanın tutumu bir ay sonra Moskovada yapılacak silâhsızlaşma görüşmelerinin başarıya ulaşmasına yardımcı karakterde idi. Bu iki memleket, NATO ortak gücünün silâhsızlaşma görüşmelerinde başarı ihtimallerini zayıflatıcı mahiyette görüyordu. Onun için de Amerikanın öncülüğü yaptığı görüşte değişiklik de beklenebilirdi. Kennedy, bu mevsimsiz sayılan ziyaretlerinden belki de Moskova görüşmeleri için pratik değeri olan sonuçlar elde edecek ti ve bu, ziyaretin en yararlı sonucunu sayılabilecekti.

Cezayirde yeni burhan

Sömürgecilğe karşı başarılı bir mücadele yapan Cezayir halkı bağımsızlığına kavuştuktan sonra olagelen anlaşmazlıklara son günlerde bir yenisi eklendi. Cezayir Milli Kurtuluş Cephesi'nin en nüfuslu liderlerinden biri olan Muhammet Budiaf tevkif edildi. Ben Bellanın, Cezayiri kalkındırma politikasına karşı bir başka türden bir çabasının yürütülmesi zindan tevkif edildi. Budiaf'ın kimlerin desteklediği bilinmiyordu henüz. Budiafa karşı çetin bir mücadele açan Ben Bellanın toplumcu kalkınma yoluna konulan taşları kimin sağladığı yakında Ben Bella-Budiaf anlaşmazlığının belgeleri ortaya çıkınca anlaşılacaktır.

Yunanistanda Demokrasi kurma

Yunanistanda gerçek bir demokrasinin olmadığı yolundaki ithamlar son günlerde daha çok duyulmaya başlandı. Özellikle İngilterede faaliyette olan Yunanistan Şimdi Kurtarın Komitesi, Yunan Kralı ve Krallığının İngiltere seyahatine alt planını açıklamıştı. Londranın en kalabalık alanlarında Yunanistan Kralı ve Krallığına karşı gösteriler yapılacak yürüyüşler olacak ve Yunanistanda demokrasinin tam olarak kurulması için siyasî mahkûmların affını isteyecek

Bugünkü Sovyet Rusya, yarınki İngiltere teması

Mâlumdur ki İngiliz İşçi Partisi Lideri Mr. Harold Wilson, yanında İşçi Partisinin en önemli şahsiyetleri, bilhassa yarınki İngilterenin Dışişleri Bakanlığı adayı Mr. Patrick Gordon Walker olduğu halde Sovyet hükümetinin davetlisi olarak Sovyetler Birliğinde iki hafta kadar bir zaman geçirdi. Başbakan Bay Kruşçev'le programda bir hafta görüşmek tesbit edilmişken, iki defadan fazla görüşülür. «İki defadan fazla» diyoruz, çünkü iki devlet adamının hakikatte kaç defa görüştükleri ifşa edilmemiştir.

Sovyet Başbakanı Vostok 5'in uzaya gönderildiği haberini bu görüşmelerden birisinde «galiba ikincisinde» Mr. Wilson ile beraberinde ki heyete ve İngiliz gazetecilerine vermiştir. Harold Wilson, Sovyet Başbakanının «Biraz evvel yeni bir kozmonotu uzaya gönderdik. Uzay gemisi yörüngeye girmek üzeredir» demiş, Mr. Wilson derhal Bay Kruşçev'in ellerini yakalayıp «Sizi ilk tebrik etmek şerefine ulaşabilir miyim?» hitabında bulunmuştur. Kruşçev «Memleketimiz için büyük bir gün» sözleri ile memnuniyetini belirtmiştir.

Kruşçev - Wilson mülakatının böyle bir güne rastlaması sadece bir tesadüf müdür, evvelden tertip ve hesap edilmiş bir hadise midir? Tabii kestiremiyoruz. Sadece Mr. Wilson'un Sovyet Başbakanı ile görüştüğü günlerden birinin Sovyetler Birliği için çok sevinçli olduğu aşikâr böyle bir güne rastladığını tesbit ediyoruz.

Başbakan Kruşçev ve İngiliz heyetinin kendilerini ziyaret ettiği Presidium Başkanı Leonid Brejnev ve Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko ile yapılan görüşmelerin konuları nelerdir? Bu suale tafsillatlı bir cevap verilemez. Sadece de- rülebilir ki «bugünkü dünyayı meşgul ve iki memleketi alâkadar eden her mesele, bu görüşmelerde tabiiyle ele alınmıştır.»

Görüşmeler «Müsbet» mi neticelendi «Menfi» mi? sualine de Mr. Wilson'un beyanlarına bakarak tereddütsüz müsbet cevabını verebiliriz. Şüphesiz ki İngiliz İşçi Partisi temsilcileri Sovyetler Birliği diyarına «Muayyen konular üzerinde anlaşmalar yapmaya gitmiş değillerdi. Dünyanın yarınki gidişi üzerine görüşlerini karıştırmak bu ziyaretin tek hedefi olabilirdi. Böyle de olmuştur.»

Mr. Wilson'un muhtelif demeçlerinden anlıyoruz ki yarınki İngiltere Federal Batı Almanyanın dostu olmayacak. Doktor Adenauer'in in-

tikamcı ve savaşçı politikasını destekleyecektir. Mr. Harold Wilson Alman Şansölyesi Adenauer'in Bonn'da verdiği demeçte, kendisinin Sovyetler Birliğine yaptığı ziyaretteki tutumunun «Hür Dünyanın bölünmesini isteyen Sovyetlerin ümitlerini artırdığını» söylemesine ters bir cevap vermiş ve «Moskovaya yaptığı ziyaret sırasında, İngiltere İşçi Partisinin Batı Almanyaya ister doğrudan doğruya ister dolaylı olarak atom silâhları verilmesine muhalif olduğunu belirttiğini açıklayarak demiştir ki:

«Bana kalırsa bu siyaset bir bütün olarak batılılarca benimsenmedikçe doğu ile Batı arasında bir anlayış beliremez.»

Mr. Wilson Londraya dönüşünde hava alanında verdiği beyanatta da bu meseleye temas etmiş ve şöyle demiştir: Bay Kruşçev Alman meselesi hakkındaki görüşünü açık ve samimi olarak belirtmiştir. Batı Almanyaya atom silâhları verilmesi, dünya gerginliğini azaltmak ihtimalini uzaklaştıracaktır.»

İngiliz İşçi Lideri, Alman meselesi hakkında bunları söyledikten sonra nükleer denemelerin durdurulması konusuna geçerek divor kit «Nükleer denemelerin tam ve kontrollü bir anlaşma ile yakın bir zamanda durdurulması ihtimalini zayıf görüyorum. Buna mukabil su altında ve atmosferde varolan denemeler konusunda mahdut bir anlaşmaya varılması muhtemeldir. Yeraltı denemeleri ise bunun dışında kalacaktır. Mr. Wilson başka bir demecinde, Bay Kruşçev'e: «Her yıl Birleşmiş Milletlerde dört büyük memleket başkanlarının katılacağı bir yüksek kademe konferansı toplanmasını «teklif ettiğini. Sovyetler Birliği Başbakanının bu teklifi sempati ile karşıladığını» söylemiştir.

Görülüyor ki yarınki İngiltere ile bugünkü Rusyanın en önemli ve dikenli meseleleri etrafındaki görüş ve düşünüş tarzları ya beraber, ya çok yakındır. Bu hususun dünyanın yarınki durumu bakımından tasdiğin özelliğe ve büyük öneme işaret etmevi faydalı bulduk.

Şu noktayı ilâve edeceğiz: İngiltere Havaçılık Bakanı ve Başbakan Mac Millan'ın damadı Mr. Julian Amery bir haftadanberi Sovyet Havaçılık tesislerini, fabrikalarını ziyaret etmektedir. Mr. Amery resmi ziyaret programında yer olmadığı halde Kremlinde Başbakan Kruşçev tarafından kabul edilmiştir. Bu kabulün önemini inkâr yerinde olmaz...

A. İhsan BARLAS

Yurdun ve Dünyanın dört bucağından
REKLÂMLARINIZ İÇİN
BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No: 1
İSTANBUL

Telefon: 22 43 84 — 22 43-85 Telgraf

Adresi: **BASINKURUMU**

ŞUBELER	DIŞ MUHABİRLER	BASINKURUMU
İstanbul	A. B. D.	İsviçre
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Avusturya	İtalya
Adana	Avustralya	Japonya
Bursa	Belçika	Lübnan
Diyarbakır	Bulgaristan	Macaristan
Erzurum	Çekoslovakya	Norveç
Eskişehir	Danimarka	Pakistan
Konya	Fransa	Polonya
Zonguldak	Hollanda	Portekiz
	İngiltere	Romanya
	İspanya	Yugoslavya
	İsrail	Yunanistan
		(Basın 10822)

Sosyal: 3

Sanatçının Değeri ve Yeri

Vehbi BELGİLİ

Kıymetli bir yazar arkadaş, bir gazetede sütununda, (Sanatçının Değeri) adı ile yayınladığı yazısında, toplumumuzun, sanatçılarına gereği kadar ilgi göstermediğinden şikâyet ediyor. Yazı şöyle başlıyor: «Sanatçının değerini bilmek.. Bir topluluğun uygarlık alanındaki seviyesi bundan anlaşılıyor. Bir ülkede sanatçının değeri bilinmiyorsa, hiç kuşkusuz olmasın, o ülke yeterince uygar değildir. İstedigi kadar: «Uygarım, Avrupalıyım, Batılıyım» diye kıyama ti kopsun. Boştur, yararsızdır.»

Ve arkasından Almanyayı misâl göstererek fikrinin doğruluğunu ispatlamaya çalışıyor:

«Alman ulusu sanatçıların övülsüne benimsemiş, kendi şehrinde doğsun veya doğmasın, ayırdetmiyor. Alman ruhunu dile getirmiş, Alman ulusuna bir şeyler katmış olan bütün sanatçılara, bütün düşünürlere en büyük sevgiyi, en büyük saygıyı sunmuş.»

Şimdi bu son cümle üzerinde duralım Alman milleti hangi sanatçıları nı başına basmış? Alman ruhunu dile getiren, Alman ulusuna bir şeyler katmış olan bütün sanatçı ve düşünürleri mi. Yani, Alman milletine sevgi ve saygı göstermiş olanları.. Bundan da tabii bir şey olamaz.

Ya Türk sanatçısı için durum nedir? Heykel dikmeyi, müze açmayı saygı alâmeti olarak kabul edersek biz sanatçılarımıza saygı göstermiyoruz. Sokaklara biz de şairlerimizimizin isimlerini koyduğumuz için bu hususu karıştırıyorum.

Türk ulusu eğer sanatçısına gereği kadar saygı göstermiyorsa, hiç şüphesiz bunun sebebi, Türk sanatçısına da Türk ulusuna saygı göstermemiş olmasıdır. Bu saygı göstermemiş işini dil, konu, şekil ve tutum değer bakımından inceleyebiliriz.

1) Dil Meselesi.

Bir insanın bir yazarı sevebilmesi için evvelâ o yazarı okuyup anlaması gerekir. Biz, Divan Edebiyatından kaç yazarımızın eserini okuyup anlayabiliyoruz ki o sanatçımıza sevelim? O çağ Türk yazarlarının büyük çoğunluğu Türk ulusuna hiçbir zaman kıymet vermemiştir. Bunun en büyük delili de evvelâ ona kendi dilinde seslenmemiş olmasıdır.

Mevlâna, eserlerini Farsça yazmıştır. Türkçe bilmiyor mu idi? Bilmez olur muydu? Türkçe bilmece idi oğlu Sultan Valod, babasının fikirlerini Türk halkına yaymak için Türkçe şiirler yazar mıydı?

Osmanlı yazarları için halk diye bir şey yoktur, sadece, eserlerine bol bol bahşiler veren saray, yani divan vardı. Bu yüzden biz bu edebiyata bu gün, Divan Edebiyatı diyoruz. Bu edebiyatın zirveleri sayılan Bakîlerin, Fuzûlîlerin, Nefîlerin, Nedimlerin, Yahya ların, Galiplerin, Nergisilerin, Veysîlerin eserlerini, bu gün- hattâ Edebiyat Fakültelerimiz mezunları arasından, kaç kişi rahatça okuyup anlayabilir?

Fuzulînin çok meşhur bir gazelinin bu mısraını beraber okuyalım:

Sâyei ümmît zall âfitâbi şevk germ
Bütbel idbar âl payel tedbir dön.

Ne anlattığınızı sorabilir miyim? Divan yazarı kendi âlemine o kadar dalmış, etrafını o kadar görmez olmuştur ki, halk için yazdığı zaman daha da beter yazmıştır. Buna da misâl (Kele ve Dimne) çevirisinden vereceğim.

Bilindiği gibi, (Kele ve Dimne), 1900 yıl önce, Beydaba adlı bir Hint

filozofu tarafından yazılmıştı. Kitap, Lafontenvari hayvan hikâyeleriyle doludur. Eseri HÜMAYUNNÂME adı ile dilimize çevirerek padişaha sunup ih-san almış olan mütercim, kitabı, niçin halkın anlayabileceği bir dille çevirdiğini şu cümle ile anlatıyor:

«Tâ didel her bina bînazarı taammuk ve taammuku nazar visali gavanîli maanîsinden behremend olmak müyeser ve dil her dâna bîtekellüfü tahayyül ve tahayyülü tekellüf ol nazperverin haremi hücrel hayalinde berhurdar oltrak mutasavver ola.»

Adamcağuz sade bir dille değil de aşdahi bir dille çevirseydi ne yazacaktı acaba?

Divan yazarlarını bir kenara bırakıp Tanzimat, Edebiyatı Cedide, Fecri Atı yazarlarını okuyalım. Ne anlarız?

Şairi Âzam denen Abdülhak Hâmidî'nin, Edebiyatımıza yenilik de getirmiş olan meşhur SAHRA'sı şöyle başlar:

Bir zamanlar karargâhım idi,
Bedevîler gibi beyânlar.
Buna mucip de iştibâhım idi,
Nasıl imrarı vakteder anlar?

Tevfik Fikret'in meşhur Ângelî çuhurundaki 12 şiirinden bir tanesinin bir parçası da şöyle biter:

Bir kaç nazîlî tayfı adem zâğı
betnigâh
Teşkil eder bu sahnede bir tûdelî
siyah

Bunlar kıpır nûmûnel râz de-
rumudur.

Cenap Şehabeddin'in (Elhâni Şitâ) şairi diye anılmasına sebep olan meşhur şiirinin de ortasından bir misâl vereyim:

Destinde ey semâyı şîta tude tude
dir,

Berkî semen, cenahı kebûter se-
habî ter,

Dök ey semâyı şîta tabiat gınu
dedir

Hûkî siyahın üstüne safî şûkâ-
feler.

Misalleri çoğaltmayıp burada ko-
siyorum. Şimdi soruyorum: Siz bunları okuyup da mı Abdülhak Hâmidî, Fikrete, Cenâba hayran olacaksınız ve onların heykellerini dikmeye, evlerini müze yapmağa kalkacaksınız?

2) Konu Meselesi.

Divan ve Osmanlı yazarları böyley-
diler işte.. Bu gün artık bu zihniyet değişmiştir. Bu gün yazarın tek gayesi halka, mümkün olduğu kadar kendi dilinde seslenmektir. Ama durun. Öyle hemen sevinmeyelim. Bu gün, yeni kuşak yazarları arasında yine halkın dışında bir edebiyat yaratma çabası da olanlar var. Yüzlerce! arasından bir misâl sunuyorum. Bu misâl bir çevirden alınmıştır:

(Duyudaşlık daha bir güçlü de
olsa sakıncayı bırakmıyorum elden.)
(Tantanalıimgelerim şu tepemizde
sallanıp duran yüzü buruşuk Endo-
nerya tanrıları yakarırlar..) (Bö-
lümün iyi yanındayım. Bu da yetiyor
du buluncumun erincine..) (Onu
benimkinden başka bu sevecenliklerden
kaçırarak..) (O kesin buyruklarını
steş tansıklarının da bu yükseklikler
de olduğunu açıklıyordum..) (Ne o-
lursa olsun kâşanülülügümün su gö-
türür bir yanı yoktu.)

Şeklinde yazılar yazan modern ya-
zârın Divan ve Osmanlı yazarlarından farkı ne? Zihniyet ikisinde de aynı değil mi? Bu millet yazarlarından hep böylemi çekecek?

Divan yazarları olsun, Osmanlı ya-
zarları olsun, eserlerine konu olarak ne almışlardır? Bu nokta da incelen-

meye de...

Bütün ünlü Divan şairlerinin ka-
sîdeleri birer methiyeden başka bir şey değildir: Pâdişahlar, vezirler, devlet büyükleri için; yetki dağıtma yetkisini ellerinde bulunduranlar için methiye. Gazelerde yüzde doksan konu «aşk» dir, «kadın» dir. Sanatçılarımız, yitiriyolar boyunca hep gül, bülbül, mey meyhanecî, şarap, zülfi; şeyhi hüban, nâz, nâzinin.. fâsîl dairesi içinde dönüp durmuşlardır.

Edebiyat alanımız böyle. Fikir alanımız başka türlü mü? Felsefede ne yapmışız? Hukukta sosyal ilimlerde ne varlık göstermişiz? Meselâ 18. yüzyıla Batı yazar ve düşünürleri nelerle uğraşıyorlarmış, bizimkiler nelerle uğraşıyorlarmış? Doğrusu incelemeye değer.

3) Şekil Meselesi.

Edebiyatımız şekil bakımından da incelenmek icap eder. Ve esasen fikir ve konu kısırlığı şekilden başlar.

60 veya 100 mısralık bir kasîde düşününüz. Öyle bir kasîde ki her mısra aşırı bir «lâzımsa» veya «sana» .. kelimesini kullanacaksanız veyahut da mısra aşırı olmak şartıyla, her mısra aynı kafiye ile bitecek. Bu şartlar altında ne fikir yazabilirsiniz? Neden bahsedebilirsiniz?

Mesnevî tarzı biraz daha elastikiyeti haliz ise de onda da bir varlık gösterememişiz.

Şeklin ikinci mühim unsuru vezin-
fir ve vezin de bir fâciadır. Adamlar şu aruz vezinli bile doğru dü-
üst kullanamamışlar, tam 600 yıl hep. (Baş-
sır) yerine (başın), (sana) yerine (sâ-
na), (yatar) yerine (yâtar) demekte in-
let etmişlerdir. Doğrusu yapılamaz mıydı? Pek ilâ yapılabildi. Ama biz, konuşma Türkçesini dejenere etmeden aruzla şiir yazılabileceğini öğrenmek için Tevfik Fikretî, Yayha Kemalî, Mehmet Akifî, Faruk Nafizî.. bekledik.

4) Tutum Meselesi.

Dahası var, Divan yazarlarının ço-
ğu Türk milletini de sevmemiş, onu daima aşağı, kendisini daima üstün görmüştür. İşte misalleri:

Bakî:
(Türk ehlinin ey hoca biraz baş-
kabadar.)

Nefî:
(Türke hak çeşmei İrfanı harâm etmiştir.)

Nedim:
(Ne bulmuş bir iki Türkten..) dememiş midir?

Şeyhülislam Yahya:
(Arnavut nesli olupur neslim) dedikten sonra,

(Alır bir yaban Türkün kızını.) diye hayıflanmıyor muydu?

Arnavutluğu ile açıkça övünen Mehmet Akif de:

(Türk arapsız yaşamaz, kimki ya-
şar der, delidir,
Arabın Türk ise hem sağ kolu hem sağ elidir.)

İnancında değil mi idi? Cenap Şehabettin'in Türk köylüleri hakkındaki görüşü şudur:

(... Köylerde ufku genişliği ye' saverdir, darlığı ye'saverdir: Onun için köylüler nâdiren etraflarına bakarlardı. Bermutad gözleri toprakta ve şikâlları... yiyeceklerindedir. Bana öyle geliyor ki, köylerde kadim kocasına daima: «Sen çok yyorsun.» der ve kocasından daima: «Sen az çalışıyorsun.» cevabını alır. Köylü kadın hâsis, köylü erkek tama'kârdır. Biri,

mütemadiyen masarîf vîdasını kısmak, öteki lâyenakattı varidatı mousluğunu açmak ister. İkisi de doymak bilmez. Onun için, aklıktan şikâyet etmeyen köylüye nâdiren tesadüf edersiniz.)

İnsan Afrika vahşîlerinden bile bu kadar lâkaydı ile bahsetmez.

İşte biz bütün bu ünlüleri yıllarca baş tacı edindik. Okul kitaplarında onları gençliğe takdim ederken bu kırık taraflarını çıkardık.

5) Değer Meselesi.

Yazar arkadaş, Alman milletinin taptığı sanatçılara misâl olarak Goethe, Schiller, Beethoven, Mozart, Haydn... gibileri gösteriyor. Yani: Öylelerini misâl diye veriyorki bunların isimlerini dünyanın neresinde olsanız duyarsınız.

Bizde bir tek, ama ilâç için olsun bir tek bu çapta bir adam gösterebilir misiniz?

Vâkıa genç kuşak içinde hakikaten değerli, dünya çapında değerli arkadaşlar yok değil. Fakat, onların neylerini dikmek, müzelerini açmak için de vakit henüz çok erken değil mi?

Sözlerimi bitirirken, yazı arkadaşımın cümlelerine bir daha dokunmak istiyorum. Bu cümleleri birinde arkadaş:

(Bir toplumun uygarlık derecesi sanatçıya verdiği değerle ölçülür.) di-yordu. Ben bu fikirde değilim. Bir toplumun uygarlık derecesi yalnız şaire, romancıya, ressamı, besteciye, beyketrâşa.. verdiği değerle değil ispatlı ilimlere verdiği değerle; karnamı dovur-nuk için sadece ekmek yemeyen aunduzlar, köstebekler gibi toprak altında yaşamayan, hastalıklardan kırımamayan.. vatandaşlarının yokluğu veya azlığı ile ölçülür.

600 yıllık tarihimize sanatçıdan başka ne yetiştirdik? Buna rağmen bir adım bile ilerleyebildik mi? İlerlemek şöyle dursun belâkîs geriledik ve çöktük. Bunun sebebi şüphesiz sana değil. Fakat, biz asırlarca gençlerimizte, ideal olarak hep vezinli ka-
fly-ll söz söylemeyi gösterdik.

Sanat lüzumsuzdur demek istemiyorum tabii. Ancak, her şeye, hâkiki değerinden ne fazlasına, ne de eksikliğinden yemelikdir.

Bir milletin uygarlık derecesi yetiştirdiği sanatçılara birlikte Platonların, Aristoların, Aynştanyanların, Descartların, George Stevensonların, Fultonların, Markonilerin, Edisonların, Pastörlerin, Fleminglerin.. çokluğu ile ölçülür.

Gençlerimize amaç olarak gösterilecek şeyler bunlardır. Ancak, bu arada sanatçılarımız için de yeni hedefler şarttır. Bu günün sanatçısı da, dünküler gibi kendi kabuğuna çekilip kendi meselelerini terennüm etmemesidir. Zira toplum meseleleri durken hâlâ yine sevgilisinin bakışlarından, çocukluk hatıralarından... dem vuran yazar artık okuyucu tutmuyor. (Bizim Köy) ün, (İnce Mehmed)in, (Yılanların Öcü) nün Aziz Nesinin, Yaşar Kemal'in eserlerinin gördükleri büyük rağbet bunun en büyük delilidir.

Bundan 30 yıl kadar önce Hikmet Feridun Es, Akşam Gazetesinde, (Bu gün de Diyorlarki) adı altında bir röportaj serisi hazırlamıştı. Zamânın yazarlarına şu soru soruluyordu: (Biz de edebiyat var mı, yok mu?) O anketin cevabını ben bu gün veriyorum: Halk edebiyatı hariç bizde edebiyat yoktu, fakat oluyor.

Sanatçılarımızı bu büyük yarışmaya davet ediyorum.

SANAT- EDEBİYAT

DÜZENLEYEN:

ASIM

BEZİRCİ

AŞK GELİNCE...

Asim BEZİRCİ

Geçenlerde dergilerimi düzenliyordum. «Değişim» in eski bir sayısı geçti elime. İlk sayfasında ilgi çekici bir yazı: «Aşkır Eleştirmek» (1). Gerçi daha önce de okumuştum Sezer Tansuğ'un yazısını. Ama üstünde pek durmamıştım, nedense okuyup geçmişim. Bu kez öyle olmadı: Takılıp kaldım. Bir takım sorular kafamı kurcalamağa başladı.

Yazısında özetle şunları diyor Tansuğ: «Aşkır eleştirmek, aşkır yorumlamak. (...) Büyük sevdalı adamın işidir eleştirmek. Unun karşısındaki nesneliler umumhane gerçekçileridir. (...) Eleştirmeci tutkulu aşk öznelidir. Eleştirmeci, giderek sanat eseriyle kendisi arasındaki açığı kapatacak ve o eserle birlikte yaratıcı çiftleşmenin yatağına yanyana uzanacaktır. (...) Eleştirmecinin öznel yönü seçmek zorunludur. (...) Ben eleştirmenin, soyutlamanın övgüsünü seçke yapmam Ben, yalnız erkek olduğum için değil, gaflet uykusuna dalmış arzuları bile uyandıran bir erkek olduğuma güvendiğim için öznel savunurum...»

Yazının ana çizgileri bunlar. Ben de salt bunları ele alacağım. Daha doğrusu, bunların zihnimde doğduğu çağrışımların tartışmasını yapacağım, bunların getirdiği sorunların çözülmesine çalışacağım. Tansuğ'un çelişmeler, sövmeler ve tuhaflıkla donanmış yazısını yargılamak istemiyorum. Amacım başka: Aşk ile eleştiri arasındaki ilişkiler nelerdir, onları gözden geçirmeyi düşünüyorum.

Önce şunu sorayın: Eleştirmek aşk mıdır? Eleştirmeyi aşk gibi alanlar vardır elbet. Ama almayanlar da vardır. Bundan ötürü eleştirmeyi aşka indirgemek ne kadar doğru değilse, aşıkça davranmayanları eleştirmen saymamak da o kadar doğru değildir. Yaratmak gibi eleştirmek de çeşitli sebeplerden gelir. Bu sebepler eleştirmenden eleştirmene değişebilir. Nitekim, kimisi için bir varoluş biçimidir eleştirmek kimisi için bir boşalma yolu, kimisi için bir araştırma kapağı, kimisi için bir eğitime aracı, kimisi için bir zevk pınarı, kimisi için bir gelir kaynağıdır...

Aslına bakılırsa, bir ilkedan çok fimasını diliyorlar. «Eleştirmek aşkır,» derken, gerçekte, «aşk gibi ol-

malıdır,» demek istiyorlar. Böylece, Aşıkça yapılacak eleştirilen önemi belirtmiş oluyorlar. Onlara göre, bir eseri anlamak ve değerlendirmek için baş vurulacak «en iyi yol» budur. Öbür yollar ya yetersizdir ya da yararsız. Ancak bu yoldan gidilerek eleştirenle eser arasındaki açıklık kapanır, yargılayanla yargılanan anlaşır kaynaşır, sevenle sevilen mutlu bir duygudaşlık (sempati) içinde eriyip birleşir. Bunun sonucu, eser içten kavranmış, derinden yaşanmış, duyulmuş olur.

Acaba sahiden öyle mi olur?

İlkin, eleştirmenin işini sevmesi ile eseri sevmesini birbirinden ayırmalıyım. Eleştirmenin işini sevmesi gereklidir ama, eseri sevmesi her zaman gerekli (daha doğrusu, mümkün) değildir. Çünkü, bir eleştirmen eleştiriciliği sevdiği halde, eleştirdiği eseri sevmiyebilir, sevmeyişi bir eseri de eleştirebilir. Eleştirmede sevgi temel olarak alınrsa, eleştirmen «Du Bos gibi» hep sevdiği eserleri eleştirmek ya da eleştirdiklerini hep sevmek zorunda kalır. Oysa, eleştirmen sevdiği eserlerin yanında, sevmediklerini de incelemek zorundadır. Bunun tersini savunmak hem eleştirmenin alanını, hem de eleştirmenin özgürlüğünü daraltır. Daha da kötüsü, yalnızca sevdiklerini değerlendirmekle görevlendirilen eleştirmeni, «bağımlı bir övgücü» duruma düşürür.

Böyle söylüyorum diye, duyuyuyordum. Aşkır kötülediğim. eleştirmenin eserden nefret etmesi gerçektir. «Günün bir sey olur bu!» Elbette eleştirmen okuduğu eseri sever. «Aşkır sevmeyiz ikisi de olağandır. ka: nılmaz birer sonuçtur bunların. Burada önemli olan, eleştirmenin bu sonuçları tanımaması, yani aşka ya da nefrete sırt çevirmesi değildir, onları bilimde olduğu gibi «ajme-sidir». Yargılarına sokmamasıdır. Estetik duyguyla aşk duygusunu birbirine karıştırmaması aşkır diğer birçimede tek ölçüt, te dayanak olarak kullanmamasıdır.

Aşkır güzellikten doğduğu heri sürüktü. Bir yere kadar da doğrudur-bu. Gelgelelim, aşkır güzeğin aşkır öğürdüğü doğru değildir. Belki, sevciklerimizi çokluk güzel buluruz ama her güzel bulduğumuz sevmeyiz sevmeyiz. Ayrıca, her sevdiğimiz güzel olduğunu da söyleyemeyiz. Çirkin sevenlerimiz de çoktur. Hattâ, La Bruyere'e bakar-

sanız, «ancak çirkin kadınlardır ki çılğınca sevebilir.» Bundan olacak, XVII yüzyılda Compté de Rouci nişanlısına, «pek çirkinsiniz ya, gene de sizi delice sevmekten kendimi alamıyorum,» diye yazar (2).

Aşk, seveni bir ölçüde ayırır gerçekten. Düşler, umutlar, tasarılar evrenine götürür. Sever bu yüzden sevgilisinin özelliklerini ya abartır (mübalâga eder) ya da ona kendisinde bulunmayan üstün özellikler verir. Değiştirir onu, süsler, yüceltir, ülküselleştirir (idealisation). Hattâ, yalnızca onu değil, onunla ilgili şeyleri de (örneğin eşyayı da, tabiatı da, insanları da) değiştirir, güzelleştirir, ilk gençlik günlerimin şairlerinden İsmet Bozdağın dediği gibi:

«Sema daha güzel mavî,
«Yaprak daha güzel yeşil,
«Çiçekler daha ince
«İnsan sevince...»

İnsan sevince, şairin deyişiyle, «alelâdeyi harikulâde diye yaşar». Çünkü «aşk geceyi bile gün ışığına boğar.» Ama, ışık kararır da gece gelince, aşık şairi verir. Artık gözleri açılmıştı, nerdeyse yanıldığını, düş gördüğünü söyleyecektir:

«Yok bu Şehriçe senin vafetili
tiğin dilber Nedim
«Bir peri suret görünmüş bir ha-yâl olmuş sana»

Aşka kapılan herkes bu «hayal» i yaşar. Dolayısıyla, elinde olmadan, az ya da çok gerçekten uzaklaşır. Belki bütünüyle kopmaz gerçekten, ama onun dışına çıkmaktan da kendini kurtaramaz. Bunun gibi, salt aşka dayanan eleştirmen de bir yere değin, eserden uzaklaşır. Eseri «olduğundan başka» türlü görmeğe başlar. Oysa, eleştirmenin ödevi eserden uzaklaşmak değil, ne yapıp yapıp ona yaklaşmak, onu «olduğu gibi» görmektir.

Buna karşı denecek ki: Aşk, eleştirmeni eserden uzaklaştırmaz, tersine büsbütün yaklaştırır. Eserle birleştirip kaynaştırır. Sonunda, eleştirmen eserle «çifleşir», «eserin içine girer», eserde «erir». İlk bakışta doğru gibi görünür bu sözler, fakat değildir. Çünkü eleştirmenin eserde erimesi «nesnellik» ten ayrılmağa, aşıkça davranması «tarafsızlık» tan sıyrılmaya sürükler onu, öznelciliğin bilinen sakıncalarıyla yüz yüze getirir. Daha da önemlisi, aşırı kaynaşmanın etkisiyle benliğini unutarak bir «uydu», bağımsızlığını yitirerek bir «parça» haline girmesine yol açar. Bu yüzden, eseri özgürce ve bütüncü kavrayamaz. Ona dışardan, tümel, kapsayıcı bir gözle bakamaz. Eserin iyi anlaşılması ve doğru değerlendirilmesi her şeyden önce nesnel bir tutuma tarafsız bir kavrayışa ve «dikkatli bir iç gözlem» yanısıra «geniş bir dış bakışa» bağlıdır. Bu da, eseri eleştirmen arasında belli bir «açıklık» ın bulunmasını gerektirir.

Söz gelişi eleştirmen A. Thibaudet, Valéry ile Mallarmé'yi incelerken, onların eserleriyle eni könu evlenir. Eserle kaynaşır, duygudaş olur. Hattâ, Peguy ile Giraudoux için yaptığı gibi, eserdekine çok benzeyen imgeler ve anlatım biçimleri kurmağa denir. Bununla bizi onun iklimine sokmağa uğrarsın. Öyleyken, o bile, eleştirmen olarak kalabilmek için ikinci bir «yaratış» a yeltenmenin tehlikeleri-

Duyurmalar

SENARYO

Orhan Kemal, «Senaryo Tekniği ve Senaryoculuğumuz Üstüne Notlar» adıyla bir kitap yazmıştır. Yakında Elif Kitabevi yayınları arasında çıkacaktır.

ŞİİR

Genç şairlerimizden Kemal Özer'in «Tutsak Kanadlı üçüncü şiir kitabı Sürük Yayınlarında basılacaktır.

SERGI

A. Kadir ile A. Bezirci'nin hazırladığı Paul Eluard'dan «Seçme Şiirler» Fransız'da «Musée d'art et d'histoire de Saint-Denis» de Eluard'ın öbür dillerdeki çevirileriyle birlikte sergilenmiştir.

KİTAP

Fazıl Hüsnü Dağlarca, «Karşı» duvar dergisinde yayınlanan şiirlerini «Türk Olmak» adıyla bir kitapta toplamıştır. Kitap, çıkmak üzere.

ELEŞTİRİ

Türk Dili dergisinin Temmuz sayısı «eleştiri özel sayısı» olarak çıkacaktır.

DERGİ

Genç şairlerden Abdullah Neyzar Karahan İzmirde «Özleşim» adıyla yalnızca şiir basan bir dergi çıkarmağa başlamıştır.

ni anlar. Eleştirmenin, her şeye karşın, sözü geçen «açıklık» ı ko-ruması gerektiğini kabul eder (3).

Bu açıklığın korunması ise öz-nelden çok (ama öznel de büsbütün ortadan kaldırmayan) nesnel yöntemlerle, somut verilerle sağlanır. Salt aşkın kılavuzluğunda yürüyen salt öznelci eleştirmen bu olumlu yöntemlerle verileri umursamaz. Eserin oluşumunda payı olan ortamı (toplumsal ve kültürel çevreyi) hiçe sayar. Eserin kavranmasına yarıyan bilimlere (dilbilime, ruhbilime, toplumbilime, v.b.) sırt çevirir. Eserin değerlendirilmesini kolaylaştıran nesnel çalışmalara (çözümlemelere, karşılaştırmalara, örneklemelelere) dudak bükür. Eserin aydınlanmasına yardım eden kaynaklara (biyografiye, bibliyografiye) gözlerini kapar. Eserin anlaşılmasını tamamlayan akla, sezgiye, sağduyuya kulaklarını tıkır. Bunca yararlı imkanı teperek, kendini aşk duygusunun yanıltıcı akışına bırakır. Dolayısıyla, bilge Propertius'u bir kez daha doğrulamış olur: «Aşkların gözü kör, kulağı sağırdır.» Boşuna dememişler, «aşkın geliş aklın gidişidir,» diye...

(1) Sezer Tansuğ «Aşkır Eleştirmek» Değişim dergisi, 15.1.1962

(2) Bk. Charles Lalo «Güzellik Ve Cinsiyet» çev. R. Nuri Raragö, İstanbul, 1944, s. 45

(3) Bk. J. C. Carloni, J. C. Filloux «Critique littéraire», Paris, 1955, p. 78.

Soyut

Bir kadının mavide salınır ayakları
ve çocuğu doyurmaz oluverir ağılamak

Açlık en bayat yemek
sofralarınızdan irak

Tarlalar başak başak borçlara sararır
uzar büyük şehirler fabrikalar kurtulmak

Fildişi kuleleriniz daha sarsılmadı mı
bu ne denli uyumak

Sennur Sezer

TÜRK SİNEMASININ SORUNLARI

Rekin Teksoy

Türkiyede yolda yaklaşık olarak 150 film çevriliyor. Bu sayı, sinema sanatının ortaya çıkışından bu yana, bu alanda söz sahibi olmuş nice ulusal sinemaları kışkırtacak güçtedir. Ne var ki, nicelik açısından ulaşılan bu parlak dış görünüşün ardında, endüstri yönünden temelsiz, çelimsiz, estetik yönünden sinema sanatının gereğinden habersiz bir düzen gözlenmektedir. 150 sayı, bir nicelik değeri olarak kağıt üstünde kalmakta, üzerlerinde duru labilecek filmlerin sayısı, çoğu kez bir elin parmaklarını kapsamamaktadır. Örneğin peride, bizi raktığımız 1962/63 döneminde, sadece üç film (Metin Erta'nın Acı Hayatı, T. Kaktım, 'm Aramızda Kan Girdi'si ve Halit Refiğin Şehirdeki Yabancı'sı) diğerlerinden ayrılabilmiştir.

Bu durumun nedenleri Türkiye'nin bugünkü ekonomik ve toplumsal koşulları ile ilgili olduğu kadar, Türk sinemasının tarihsel gelişmesine yön veren yanlış tutum da bugünkü sonu çü hazırlayan etkenlerden biri olmuştur.

Türk sinemasının tarihsel gelişmesinin dayandığı yanlış temel üstüne eğilmeden önce bir gerçeği iyice belirtmek yerinde olur. Türk sineması deyimi, ulusal bir Türk sineması anlamında kullanılmak üzere, ulusal bir sinemadan söz edebilmemiz için, sözkonusu ülkede çevrilen filmlerin ortak özellikler, nitelikler göstermesi gerekir. Ortak özellikleri, nitelikleri bir yana bırakalım, Türkiye'de bir filmin her şeyden önce sinema sanatının kuralları ile bağdaşması gerektiği gerçeğinin savası yapılmaktadır. 1962/63 döneminde, sinema estetiğine uygun film oranı yüzde iki olan Türkiye'de, ulusal bir Türk sineması, böyle bir sinemayı özleyenleri bu özlemi gerçekleştirmek için çıkarımlar aramaya yönelen bir kavramdan başka bir şey değildir henüz. Türk sineması deyimi, Türkiye'de çevrilen ve büyük çoğunluğu sinema estetiğine karşı olduğu halde, sırf ham filmin etkilenmesi, banyo edilmesi, seslendirilmesi, basılması yoluyla meydana geldikleri için film adını taşımaya hak kazanan nesnelere kapsamaktadır sadece.

Ulusal bir sinemadan ne' den yoksun olduğumuz sorusunu cevaplayabilmek için Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına kadar gerilemek gereklidir. Kurtuluş savaşı ile emperyalist ve sömürücü, dış ve iç kuvvetleri yenilgiye uğratıp, ezilen ulusların özgürlük önderliğini yapan Türkiye'de, savaş ertesinin örgütlenme dönemi ulusal bir sinemanın kurulması ve gelişmesi için son derece elverişli bir ortam yaratmıştı. Sanatların halka en yakın, halka en etkileyicisi olan sinema devrimci Türkiye'nin yeni düzeninin kurulup benimsenmesinde, yöneticiler için büyük bir yarar olabileirdi. Nitekim aynı yillarda, aşağı yukarı aynı toplum

val değişiklikleri geçirmiş ülkelerde, sinemanın büyük gücünü sezen yöneticiler, halk kitlelerinin bilinçleşmesinde ve eğitilmesinde ulusal bir sinema akımının aracılığından yararlanma yoluna gidiyorlardı. Bu gibi ülkelerde, siyasa adamlarının dikkatini sinema sanatı üstüne çekmede, sinema sanatçılarının büyük payı olduğu da bir gerçektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin örgütlenme yıllarında yöneticilerin kendiliklerinden sinemaya karşı ilgi göstermelerini beklemek haksızlık olurdu. Yöneticilerin sinema ile ilgilenmeleri gerçek sinema sanatçılarının uyarılmaları ile sağlanabilirdi. İşte Türk sinemasının büyük mutsuzluğu burada kendini gösterdi. İlk filmlerinden, sinemayı bırakmak zorunda kalacağı son filmine kadar, sinema sanatının en ilkel kurallarına sirt çevirmede direnen bir kişi sinema alanında yetkili olarak ortaya atılmada bir sakınca görmedi. Söz konusu kişi Muhsin Ertuğruldu. Tiyatro konusunda yetkililerin Türk tiyatrosuna büyük hizmetlerini övdükleri Muhsin Ertuğrul'un sinemadaki tutumunu tiyatrodaki ile ters orantılı oldu. Türk sinemasının etkileri günümüze kadar uzanan en kötü geleneklerinin kuruculuğunu yaptı Muhsin Ertuğrul.

Tiyatrocu Muhsin Ertuğrul, sinemaya kazanç sağlayan ikinci bir uğraş olarak ele aldı. Sinemaya ancak tiyatro çakılması için arda kalan vakitini ayırdı. Sinema kültürünün vesterli olmayışı, sinemayı «film alanını» tiyatro» anlayışı içinde ele alması sonucunu doğurdu. Tiyatrocu ön planda tutan sinemayı salt bir gelir kaynağı sayarak küçümseyen Muhsin Ertuğrul'un, sinema sanatının gücünü yöneticilere duyurmak için çaba harcaması beklenemezdi tabii. Nitekim tiyatro konusunda, yöneticilerden tiyatro yararına çeşitli olanaklar sağla-

ALIR BENİ GÖTÜRÜR

Ve ufak ellerin alır beni götürür
Karanlıktan. Ağlayan küçük bir çocuk gibi
-Sanki tirkek ve yanlış - hiç birşey anlamadan
Bir aşk geçti aradan. Görüyorum onları

Kimsenin bilmediği daracık sokaklardan
Aç karnına dolaşan. Bir parça ekmek için
Bütün bir gün ağlayan o güzelim çocuklar
Şarkı söyler durmadan. Biliyorum onları

Uzak durur başları kötü sözden azardan
Yanıyor susuzluktan çatlamış dudakları
Ve sapsarı yüzleri kurtulmaz hastalıktan
Yaşamağa doymadan. Tanyorum onları

Ağaçların altında aç ve çıplak dolaşan
O yoksul çocukların arkasında bir dünya
Ve yıkık duvarların göz yaşına bakmadan
Alır beni götürür. Seviyorum onları

Böyle içten bir acı sarhoş eder insanı
O masal kahramanı bir gün olur anlatır
Soğuk bir kış gecesi bize büyük kavgayı
Kar yağarken uzaktan, Yaşıyorum onları

Nurer Uğurlu

yan Muhsin Ertuğrul, sinema konusunda böyle bir davranışı gerekli görmedi. Tiyatrocu Devlet tarafından korunan gerektiğini ilgililere kabul ettiren Muhsin Ertuğrul, diğer sinemanın tiyatrodan ayrı bir sanat kolu olduğuna inansaydı, hem tiyatro hem de sinema ile uğraşan bir kişi olarak, tiyatro konusunda elde ettiği korumayı sinema için de ister, tiyatrodaki ne çş sonuca ulaşır. Ne var ki Muhsin Ertuğrul'un, sinemanın bağımsız bir sanat dalı olduğuna inandığını gösterir tek bir davranışına rastlamak mümkün değildir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1938 yılına kadar sinemanın bir numarası adını alan M. Ertuğrul, film anlayışıyla, beyaz perdeye tiyatro oyuncularına yer verişle, çevir-

diği filmlerin konusuna çoğu kez tiyatro oyunlarından alışık la, yabancı filmlerin konularını yeniden işleyişle sinemayı tiyatrosunun önemsenmeyecek bir dalı saymaktadır. Bu tutumdaki bir kişinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş nedenlerine inerek, ulusal özgürlük savaşını, devrimleri, yeni toplum düzeninin dayandığı ilkeleri konu edinen filmlere eğilmesi, kurulmakta olan Türk sinemasının geleneklerini böyle yapıcı olumlu, aydın bir yola yöneltmesi gücünü aşan bir davranıştır. Nitekim Muhsin Ertuğrul, Karım beni aldatırsa, Leblebici Horhor, Tosun Paşa, Söz bir Allah bir, Şehvet Kurbanı, Akasya Palas gibi yapıcısına utançtan başka bir şey sağlamayan filmlerin yönetmeni olarak geçti sinema tarihimize.

YENİ YAYINLAR

SOKAKLARIN ÇOCUĞU. Orhan Kemal, roman. Altın Kitaplar Yayınları, 360 sayfa. ciltli 12.50 lira.

MODERN TOPLUMDA KADIN. Dr. Bedi Akarsu, İnceleme, İstem Yayınları, 42 sayfa. 150 kuruş.

GÖK KATINDA KAZA. Mübeccel İzmirli, şiirler, Otağ Yayınları, 64 sayfa. 5 lira.

AVSTURYA GÜNLÜĞÜ. Burhan Arpad, Yeditepe Yayınları, 64 sayfa 2 lira.

OTUZ YAŞINDAKİ KADIN Honoré de Balzac, çev. Mina Urgan, roman. İkinci basım. 296 sayfa. 5 lira.

KITAPLAR

SİNEMA TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ: Nijat Özön, Türk Dil Kurumu Yayınları, 188 Sayfa, 12.50 lira.

Bilim, teknik, sanat kollarında belirli bir konunun öğrenilmesi, öğretilmesi, tartışılması; bu kolların herhangi birinde çalışmaların düzenli ve çabuk yürütülmesinin sağlanmasında terimlerin ne kadar büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Sinema için de durum aynıdır. Üstelik sinemada terimler konusu daha da çok önem taşır. Çünkü sinema, çeşitli bilim, teknik, sanat kollarının elbirliğine dayanmaktadır. Bu çeşitli kollar sinemaya yeni yeni kavramlar getirmiştir. Öte yandan sinema; çağdaş tekniğe dayandığından, gelişmesi sürekli olduğu kadar çabuktur da. Böylelikle, sinema alanındaki her yeni adımda, durmadan yeni yeni kavramlar, terimler ortaya çıkmaktadır. Sinemanın bir başka özelliği öbür sanat kolları, hele bilim ve teknik kolları arasında geniş halk kütlelerini yakından ilgilendiren bir konu olmasıdır. Gerçekten de, sinema yalnız belirli bir uzmanlar topluluğunu değil, bütün sinema seyircilerini, hemen hemen bütün yurtdışları

ilgilendirir. Bu bakımdan, çok teknik özellikteki sözcükler bir yana bırakılırsa; sinema terimleri, günlük yaşamda bir çok kişinin sık sık karşılaştığı sözcüklerdir. Gazetelerin spor sayfaları, spor terimlerini nasıl, ilgilenen her yurttaşın günlük sözcük hazinesine kadar ulaştırıyorsa, gazete ve dergilerin sinema sayfaları da sinema terimlerini günlük sözcük hazinesine katmaktadır. Öte yandan, sinema alanında uluslararası çapta sürekli alınyerli, terimler konusunda da etkisini göstermekte, sinemacılıkta önceden işe başlanmış, öğrenmiş ülkeler bu bakımdan geri kalan ülkelerin sinema terimlerinde bir çeşit egemenlik kurmaktadır.

Bizim için sinema terimleri, yalnız bu nedenlerden değil, aynı zamanda gündüye kadar hiç el değdirilmemiş bir konu olarak kalmışından dolayı da önemli bir sorundur. Gerçekten de yurdumuzda bugüne kadar sinema terimlerine el atılmış, bu konu üzerinde durulmuş, çözüm yolları aranmış değildir. Ancak yakınlarda ortaya çıkan sinema eleştirmeciliği bir kaç temel terimle yetinmiş, sinemacılar ise yabancı dillerden ödünç aldıkları terimleri ya da yanlış bir takım karışıklarla durumu idareye çalışmışlardır. Oysa gerek bu durumun böyle sürüp gidemeyeceği gerçeği, gerek sinema ya-

yımları alanında son yıllarda göze çarpan kısırdanma, gerekse yeni yetişen kuşakların sinemanın sorunları ile daha yakından ilgilennemeleri, bu terimler konusunun bir ayak öce gözümü zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Sinemacılığımızdaki önemli gelişmeler, bütün uygar ülkelerde olduğu gibi eninde sonunda yurdumuzda da sinema öğretimini gerekli kılacağı gözönüne alınırsa böyle bir çalışma için de terimler konusunun şimdiden bir sonuca varılması zorunluluğu ortaya çıkar. Sinema terimleri alanında «dilsiz» sayılabilecek olan sinemacılarımızı, bir ayak önce, yabancı terimlerin etkisinden ve egemenliğinden kurtarmak da bu konuyu önemle ele almanın başka nedenlerinden biridir. İşte «Sinema Terimleri Sözlüğü» bütün bu düşünce ve gerekçelerin ürünüdür.

Hemen söyleyelim ki, bu sözlük ancak önerme niteliğindedir. Bu sözlüğün düzenlenmesi, gelişmesi, daha iyi, daha işlek kılığa girmesi, ancak sinemayı sevenlerin göstermesiyle yakın ilgiye, yapacakları uyarmalara bağlıdır. Sinemayı sevenlerin bu önemli görevden kaçınmayacaklarını sanıyoruz.

NIJAT ÖZÖN

Fadimem yandan yandan...

Çocuklardan özür dileye-
rek başlıyorum...

Hani, yeni yürümeye baş-
layan çocuklar vardır, iki ell'riy-
le gözlerini kapatır, odanın or-
tasına dikilirler;

— Babacım, gel beni bul! der-
ler.

Çocuğu devekuşuna yaklaştı-
ran taşıtır bu. Elleriyle gözleri-
ni kapatan çocuk, saklandığını
sanır; onun saklambaç oyunun-
dan anladığı budur.

Eğer kırk—elli yaşlarında bi-
ri, elleriyle gözlerini kapatır ve
odanın ortasına dikilir;

— Ece, gelin beni bulun! der-
se! yapılacak tek iş vardır: Ma-
halle muhtarından bir kâğıt
alıp, adamcağızı veya hanımca-
ğızı tumarhaneye yollamak.

Devekuşu denince çocuklar
gelmez de akla, işte böyleleri
gelir. Tabii, en doğrusu da bu-
dur.

Başbakan İnönü, 21 Mayıs o-
layından sonraki konuşma-nda
şöyle demişti: «21 Mayıs
uzun bir menfi propaganda ha-
zırlığından sonra yaratılmıştır.»

Aaaa, meğer bu sözleri şöyle
yeni Başbakan, Yeni İstanbul
gazetesi adına konuşuyormuş,
onun sözcülüğünü yapıyormuş!
Yeni İstanbul adlı gazetenin
sağ köşesini hergün doldur-
mayı huy edinmiş olan fıkracı o-
y şöyle diyor:

«Başbakan iyi konuştu doğru
konuştu. Nerdeyse bizim adı-
mıza konuştu diyeceğim, çün-
kü bizim yazıp durduklarımızı
şöyle dedi, (...) Biz bu menfi pro-
pagandanın tuttuğu hedefi ve
memleketi hazırlamak istedi-
ği âkabeti günlerce, günlerce ve
günlerce, hem de çok şeyi gö-
ze alarak yazdık durduk. Bu-
nun içindir ki, bugün en yetkil-
li Devlet temsilcisinin aynı pa-
ralele girdiğini görerek sevin-
yoruz.»

Eyvahlar olsun! Yeni İstanbul
gazetesiyle aynı paralele giren
bir-Başbakan'dan, bir İnönü-
den artık bu ülkeye hayır ge-
lip mi? Menderes'in sözcüsü,
DP'nin, AP'nin sözcüsü Yeni
İstanbul, İnönü'yü de aynı pa-
ralele soksun! Bir de deriz ki,
«son günlerde mizah yazıları
okunmaz oldu» ... Elbet okun-
maz be birader! 1963'ün miza-
hı Yeni İstanbul'un tekelinde..

Bundan böyle bize, «Deve-
kallı iken, eşek berber iken..
Minareyi belime soktum boru-
dur diye, eşegin kulağına pek
mez koydum deridir diye, eşek
de bana bir çifte vurdu geri
dur diye» gibilerinden masal-
lar anlatmak düşüyoruz.

Herhalde hikâyeye yeniden
başlamamız gerekecek...

Efendim, bildiğiniz gibi, bu
ülkede bir DP vardı. 1950'de te-
zcimle iktidara gelen bu DP, tez-
günde vurguncuların, yağmıcı-
ların, demokrasi kaatillerinin
eline geçti. Yıllarca kan öğüten
halk ve onun sözcüleri aydın-
lar, ordunun desteğiyle bu DP'
yi alaşağı edip, demokrasiyi
kurtardılar. Bu iş, 27 Mayıs
1960'da oldu. Ondan sonradır
ki, ülkede iki kutup belirdi: 27
Mayısçılar ve 27 Mayıs karşı
olanlar.. DP arpalıklarında se-
mirmiş birtakım kaleşörlü-
ler ve onların çömezleri, her fir-
satta 27 Mayıs devrimini halka,
halkoyuna kötü göstermeğe ça-
lıştılar. 27 Mayısın amacından
uzaklaşması, 27 Mayıstan sonra
olumlu hiçbir iş yapılamaması,
27 Mayıs destekleyenlere en
küçük bir hak tanımamaması,
ülkenin yeniden DP ortamına
girmesi için ellerinden geleni
ardlarına koymadılar. Bu vur-
guncuların, emekçinin sırtından
biriktirdikleri paraları vardı,
matbaaları vardı, gazeteleri var-
tı, sözcüleri vardı, binbir ola-
sakları vardı ellerinde.. 27 Ma-
yısçılar toparlanıp, olumlu iş-
ler yapmağa hazırlanırken,
karşılarında bu vurguncuları

buldular. 27 Mayıs devrimi gay-
rimeşru gösterilmeğe çalışılı-
yordu; aslanlar şehit, mahkûm
edilenler mazlum diye yutturul-
mağa çalışılıyordu. Yassıada
Mahkemesi yargıçları yerdenye-
re vuruluyordu. DP arpalıkları-
na yitirme korkusu içinde çır-
pınan vurguncular, her yanı
B.B. görmeğe başlamışlardı;
«mülk elden gidiyor, komünist-
ler sardı memleketi, demokrasi
çiğneniyor, insan hakları tepele-
niyor» diye yurtınıyorlardı. Ye-
ni Anayasa'yı karalamağa zel-
tendikleri görülüyordu. İşçiy-
e haklarının verilmesini yiyem-
iyorlardı. Sosyal adaletin ger-
çekleşmesinden ödleri kopuyor-
du. Çünkü DP saltanatında bö-
yle şeyler yoktu. Menderes'in ve
onun gibilerin kuyruğunu tar-
tanlar, bir haftada milyone-
luyorlardı. Onların istediği de-
mokrasi buydu.

Tedbirler Kanunu, DP devrimi
«altın devir» diye halka yuttur-
mağa çalışanlara karşı ve 27
Mayıs devrimini korumak için
çıkartıldı.

Şimdi gelelim, Yeni İstanbul
'un sağ köşesini hergün doldur-
mayı huy edinmiş olan eten-
dinin derdine... İnönü'yü ken-
dileriyle aynı paralele sokan,
İnönü'yü Menderes'in döşegine

oturtan bu efendi diyor ki, «O
menfi propaganda ki, meselâ
Tedbirler Kanunu'nu hiçe say-
arak, geçmiş bir devri (yani DP
devrimini) yamyamlar, hattâ ma-
mutlar devri diye tasvir ettik-
ten sonra, bu uydurma ve mü-
balâgalandırma vebali, rejimin
anadireği ve teminatı olan siya-
si ve entellektüel muhalefete
(yani AP'ye) yamamaya kalkış-
mıştı.»

İşte, vidaları DP'nin inceyağı
la yağlanmış bir kafa ancak
böyle konuşur! 21 Mayıs ka-
dar, İnönü'nün adında 27 Ma-
yıs saldıran efendiler, 21 Ma-
yıs'tan sonra iğrenç bir biçimde
ağız değiştirerek, İnönü'yü ken-
dilerinin sözcüsüymüş gibi gös-
termeğe yelteniyorlar! İnönü'yü
kendileriyle aynı paralele soku-
yorlar!.. Şimdi gelin de, «Fadi-
mem yandan yandan» demeyin!

Eğer, «21 Mayıs uzun bir
menfi propaganda hazırlığından
sonra yaratılmıştır» diyen İn-
önü'yü Yeni İstanbulcularla aynı
paralele göstermeyi, İnönü'ye
yapılmış hakaretlerin en büyü-
ğünü sayıyoruz!

Yeni İstanbul'un sağ köşesini
hergün doldurmayı huy edin-
miş olan efendi diyor ki, «O
menfi propaganda ki, kâh sos-
yalizm maskesine, kâh ileriliklik
veya devrimcilik kılıfına bü-
rünmüş, fakat acemice makya-
juna rağmen daima ve daima
milletin bir kanaat cephesini
kötüleyerek, rejim ve memle-
ket haini göstermeye yeltene-
rek, bizzat demokratik rejimi
gözden düşürmeye çalışmak fir-
satını rahatça bulmuştur.»

Gelelim, bu lâfların ardında-
ki gerçeğe...

Yeni İstanbul'un sağ köşesini
hergün doldurmayı huy edin-
miş olan efendinin «mille-
tin bir kanaat cephesi» dediği
zümre, halis kan DP ar-
lığı vurguncular olup, yıllarca Me-
clisi «Af, af» zırlılarıyla doldur-
muş ve sonunda, «milletin âti-
feti»ne sığınan Celâl Bayar'ı
Çankaya'ya oturtmak için ha-
zırlık yapmıştır. Kuyruk gazete-
lerin tabelaları boşuna mı indi-
rildi? AP Genel Merkezi boşuna
mı yuhalandı? Jetler boşuna
mı havalandı? Gençler «ad-
delere boşuna mı döktüldü? Kim
unuttur şu konuşmayı:

— Beyefendi, hemen Çanka-
ya'ya mı gitmek istersiniz, yok
sa bugün dinlenip yarın mı git-
mek istersiniz?

— Hayır, bugün dinlene-
tim de, yarın gideriz...

Bu konuşma kimle kim ara-
sında geçmiştir, bilir misiniz?
Celâl Bayar'la, onu affettirmek
için aylarca Meclisi «Af, af» di-
ye meşgul eden birkaç AP'li
arasında.. «Milletin bir kanaat
cephesi» ha? Hangi cephe ou,
efendi? Başbakan İnönü'nün
«Menfi propaganda» dediği, 27
Mayıs 1960'dan beri AP müfrit
yöneticilerinin ve benzerlerinin
yaptıkları propagandadır. 27 Ma-
yıs'ta devirdiklerimize fazlaca
yüzverdiği için, bizler bile, ner-
deyse kafa tutuyorduk İnönü'
ye, suçluyduk İnönü'yü.. Sen
hangi «menfi propaganda»dan,
hangi «devrimci»den, hangi
«İlerici»den söz ediyorsun efen-
di? Seninle ve sizinle aynı pa-
ralele girmiş bir İnönü yoktur
ve olmayacaktır! «İsıramadığın
eli öp» demişler, haltetmişler.
Bundan iğrenç bir öğüt olma-
sın. Ama sizler, ısıramadığınız
eli öpmüyor, yalıyorsunuz! Ka-
zıya kazıya, tadını çıkara çıkara,
ağzınızı şapırdata şapırdata
yalıyorsunuz.

Gün, 27 Mayısçılarındır. Kı-

mete zeval vermesin» diyen-
ler şimdi de Cumhuriyet Tür-
kiyesi vatandaşlarıdır. 22 Ni-
san 1920 de Osmanlı Hükü-
meti için «Allah hükümete
zeval vermesin» diyen va-
tandaş, 23 Nisan 1920 de, ya-
ni bir gün sonra, Büyük Mil-
let Meclisi'ni düşünerek «Al-
lah hükümete zeval verme-
sin» demiştir. 13 Mayıs 1950
de «Allah hükümete zeval
vermesin» sözü CHP ye aitti;
15 Mayıs 1950 de bu söz ac-
tıktı DP hükümetine aittir 29
Mayıs 1960 da «Allah hükü-
mete zeval vermesin» deni-
lirken DP vardı. 27 Mayıs
1960 da «Allah hükümete ze-
val vermesin» denilirken ise,
DP çoktan yıkılmış bulun-
uyordu. Bu dilek artık MBK
hükümetine aittir.

İşte, «oy» un demokratik
değerini sifıra indiren va-
tandaş bu vatandaşdır. İşte,
niçin yaşadığını, kim için pa-
la salladığını, nerden gelip
nereye gittiğini bilmeyen va-

pitülasyonların tohumları
karnımızda kalmış, antide-
mokratik ne kadar kötülük
varsa hepsi karnımızda kal-
mış... Ne diyebilirdik?

— Ört ki ölem» dedik.

Birinci «ört ki ölem» deyi-
şimiz böyle oldu.

İkinci «ört ki ölem» deyi-
şimize gelince... Ağrılar ar-
ta arta, 1950 yılına geldik.
DP hükümetleri, oramızı bu-
ramızı sıkıp sızlatarak, eski
ağrılarımızı unutturmak ist-
tediler. İkinci «Ört ki ölem»
i o zaman dedik.

— Ört ki ölem»

Ondan sonra bir 27 Mayıs
yaptık. Ağrılar öylesine art-
mıştı ki, operasyona karar
verildi. Bizi yatırdılar masa-
ya. Oramızı sıktılar, bağır-
dık buramızı sıktılar, bağır-
dık. Her yanımız ağrılar iç-
indeydi. Koca koca urlar
vardı karnımızda. «Topraksız
köylü» uru, «okulsuz çocuk
uru, «İşsiz işçi» uru, «sömür-
rülen emekçi» uru, «düzen-
siz düzen» uru, «sosyal ada-
letsizlik» uru, «yağma Hasa-
nın böreği» uru, «devletin
malı deniz» uru, «gemisini
kurtaran kaptandır» uru,
«köylü efendimizdir» uru ve
saire... Bir sürü ur!

27 Mayıs 1960 da operas-
yona hazırдық, kaşınıyorduk.
Fakat açılan karnımız birden
bire yeniden dikildi, urlar
yine oldukları gibi kaldı kar-
nımızda. Ancak, urların adı,
cinsi ve yeri belliklenmişti,
o kadar. Bu işe «Anayasa
yapmak» dedik.

— Ört ki ölem!

Ondan sonra ağrılar daha
da arttı. Ellene ellene şişen
urlar müthiş ağrımağa baş-
ladı. ve ardından homurtu-
lar aldı yürüdü. Derken, al-
sana bir «22 Şubat», al sana
bir «20/21 Mayıs!» Gelsin ar-
dından sıkı yönetimler ve
yargılamalar...

— Ört ki ölem! dedik.

Siz sanıyor musunuz ki
kurtuluş savaşı amacına ula-
ştırılmıştır? Hayır! Kurtu-
luş savaşı sonrası ceptik-
lerimiz, Kurtuluş savaşı
amacından saptığımız içindir.
Kurtuluş Savaşı, gün-
den güne hızını artırarak,
öç alıyor bizden. Eğer vaktiy-
le Kurtuluş savaşı sonrası he-
men sonra sağlam bir operas-
yona gidilmiş olunsaydı, kar-
nımızdan ağalık düzeni uru,
beyler saltanatı uru, anti de-
mokratik urlar koparılıp a-
lınsaydı, bugün buralarda
dolayıp durmazdık iki elimiz
karnımızda, iki büküm, kır-
rılıp açılmazdık. Kurtuluş
savaşı öç alıyor, öç! Bilen
bilmeyene anlatsın bu gerçe-
ği!...

Halkın bir sözü vardır:
«Bugün dışı kamaşanın, dede-
si mutlaka çağla yemiştir»...
Bunu şöyle de söyleyebiliriz:
Bugün dışımız kamaşıyorsa,
vaktiyle dedemiz çağla ye-
miş olduğu içindir.

Hüseyin KORKMAZGİL

virabildiğiniz kadar kıvrım, si-
ze ancak avuç yalamak düşer.

Fikir salatası

Türkiye'yi yöneten iki kişi
var: Biri Gökhan Evliyaoğlu,
öteki... Neyse, onu söylemeye-
yim, Nasıl olsa tanırırsınız.

Geçen gün Gökhan Evliya-
oğlu'nu okuyordum. Şöyle di-
yordu Evliyaoğlu Gökhan beg:
«Satihta kaba, bir siyasi mü-
cadele gibi görünen son hâli-
se ler, aslında 1963 Türkiye'sinin
içtimel yapısının temellerinde
cerayan eden ideoloji kavga-
dır...»

Bravo, dedim, Gökhan'da to-
kâmül var! Elbet canım, insan
bir yerde, yaşadığını anıya-
bilir, Geçikmiş olmak suç mu?
Ve devam ettim okumağa. Şo
nunda ne dese beğenirsiniz?

«Bugün AP diye ortaya çıkan
muazzam halk teşkilâtı, Yeni
İstanbul adıyla neşriyat yapan
büyük bir gazete, Türk millet
çiliğinin siyasi karakterinin de-
mokrasiyenin başka bir şey ol-
madığının en güzel ifadesidir.»

Hadi bakalım, öp babanın eli-
ni!

Meğer, psiko—patolojide bu-
na «Fikir Salatası» denirmiş...

- Ört ki ölem

S evdiğim sözlerden biri
de budur: Ört ki ölem!

Ah, ne severim bu sö-
zünü, bilseniz! Şiirdir bu, şiir!
Çevir çevir oku! Neresinden
baksan, bizi görürsün için-
de: Ört ki ölem! Hani, «öl-
meden mezara gömerler be-
ni» demiş ya şair, işte öyle..
«Ben ölmедim, madem ki
sen ölmem gerektiğini söy-
lüyorsun, eh, ört ki ölem».
Ufff, ne büyük şiir vardır
bu sözde, bilsenizi!..

Biz, halk olarak, arasıra
böyle «ört ki ölem» demiz-
dir. «Allah devlete ve hükü-
mete zeval vermesin» diyen-
ler Osmanlı vatandaşlarıdır:
«Allah devlete ve de hükü-

tandaş bu vatandaşdır. Poli-
tikacı, bu vatandaş ele ge-
çirerek iktidara oturur ve
demokrasinin canına okur.
Çünkü bu vatandaşın sayısı
o kadar çoktur ki... örneğin,
DP'yi on yıl iktidarda tota-
cak kadar ...

Bunlar işin fasa - fiso va-
nı... Gelelim şu «Ört ki ö-
lem» sözüne...

Kurtuluş savaşı sonrası son-
ra, herkesin aklında kalabi-
lecek, çeşitli olaylar geçti
başımızdan. Kurtuluş sava-
şı gerçek bir operasyondur.
Kurtuluş operasyonu... Dış
ve iç düşmanlardan kurtula-
caktık... Derebeylik düzenin-
den demokratik düzene ge-
cecektik... Açlıktan kurtula-
caktık, okulsuzluktan kur-
tulacaktık, insan yerine ko-
nulmamaktan kurtulacaktık,
sömürülmekten kurtulacak-
tık, sömürge halkı olmaktan
kurtulacaktık, sürünmekten
kurtulacaktık... Kısaca, in-
sanca yaşamamızı engelle-
yen kötülüklerden kurtula-
caktık. Bilinçli veya bilinç-
siz, savaşa bunun için ka-
tıldık. Kurtuluş savaşı son-
rası karnımız açıldı, operas-
yon başladı. Makaslar, bı-
çaklar, çekiçler, ipkiler,
iğneler... Karnımızın içi ke-
silip biçilmeğe başladı. Çu-
rükler temizlendikçe, rahat
soluk alır olduk. Fakaaat...

Fakat, birdenbire karnımı-
zı dikmeğe koyuldular. Kar-
nımızı diktiler. Elimizden tu-
tup ayağa kaldırdılar, «Bit-
ti» dediler. Üç gün sonra ağ-
rılar şiddetlendi. Hem kur-
tuluş operasyonundan önce-
ki ağrılardan daha şiddetli
ağrılar... Tutup bizi röntge-
ne soktular. Aaaa, bir de ne
baksınlar! Ağalık düzeni kar-
nımızda kalmış, beyler salta-
natı, karnımızda kalmış, ka-